ОВИД

HORIZON

ЛЮТИЙ-БЕРЕЗЕНЬ
FEBRUARY-MARCH 1957

РІК VIII. Ч. 2-3 (79-80)

Ціна 50¢

Український Кооперативний Банк

ПІД НАЗВОЮ

ФЕДЕРАЛЬНА КРЕДИТОВА КООПЕРАТИВА

„Самопоміч"

2408 W. CHICAGO AVE., CHICAGO 22, ILL.

Телефон: HU. 9-0520

ПРИЙМАЄ ВКЛАДИ І ДАЄ ПОЗИЧКИ

ГОДИНИ ПРАЦІ: Кожного дня (крім неділі) від понеділка до п'ятниці від години 9-ої до 2-ої, в суботу від 10-ої до 1-ої, крім цього, у ВІВТОРОК і П'ЯТНИЦЮ від години 6.30 до 8.30 вечером.

Розвій свій завдячує в першу чергу великому довір'ю Української Громади, що його здобула собі завдяки солідній і фаховій обслузі.

Кооператива виплатила за 1956 р. 3½% дивіденди.

Кожне ощадностеве конто забезпечене до висоти $10.000 в Credit Union Share Guaranty Corp.

Позички забезпечені до висоти $10.000 в Credit Union National Association

В приміщенні Кредитової Кооперативи переводиться

ВСІ РОДИ ЗАБЕЗПЕЧЕНЬ

на авта, доми, меблі, домашнє устаткування, від заразливих і звичайних недуг, нещасливих випадків і т. п. Помагаючи собі, помагаєте рівночасно Українській Громаді.

ПРОДАЖ ЧОЛОВІЧОГО, ЖІНОЧОГО ОДІННЯ І ҐАЛЯНТЕРІЇ

Поручає всякого роду чоловічі убрання, готові і роблені до міри.

ВЕЛИКИЙ ВИБІР СОРОЧОК, КРАВАТОК І СПІДНЬОГО БІЛЛЯ.

Жіночий відділ має на складі повний вибір:

- **блюзок**
- **суконок**
- **спідничок**
- **пончіх**
- **торбинок**
- **купелевих костюмів**
- **та всякого роду жіночої ґалянтерії.**

ЗАГЛЯНЬТЕ ПЕРЕКОНАТИСЯ!

ОВИД

The Monthly Newsmagazine
No. 2-3 February-March, 1957

EDITOR
Mykola Denysiuk

PUBLISHER
Mykola Denysiuk Publishing Co.

Branches:

2228 W. Chicago Ave.
Chicago 22, Illnois, USA.

G. P. O. Box 1476
New York 1, N. Y., USA.

6 Churchill Ave.
Toronto 3, Ont., Canada

c. Santo Tome 4000
Buenos Aires, Argentina

Representatives:

Australia
Fokshan Library & Book Supply
1 Barwon St.
Glenroy W. 9. Vic.

England
Ukrainian Booksellers
49, Linden Gardens
London W. 2.

Belgium
Union des Travailleurs Ukrainiens en Belgique
72, Bd. Charlemagne, Bruxeles

Application for Second-Class Mail privileges is pending at Chicago, Illinois.

Authorised as Second-Class Mail, Post Office Dept., Ottawa.

Printed by The Basilian Press, 286 Lisgar St., Toronto, Ont., Canada.

All rights reserved under International and Pan-American Copyright Conventions.

Видає і редагує
Микола Денисюк

Статті підписані повним іменем або ініціялами не обов'язково висловлюють думку редакції.

Всі права застережені.

Річна передплата:

Австралія і Англія — шіл.	30/—
Аргентина — арґ. пезів	60/—
Бразилія — крузейрів	120.—
Франція — фр. фр.	800.—
Німеччина — ДМ.	10.—
ЗДА, Канада і ін — дол.	6.—

Передплату можна вплачувати довільними ратами.

ЗМІСТ:

Мирослава Сурмач — **Мої відвідини Києва 1956** — — — — — 3
Марія Овчаренко — **Релігія в творах левреатів Українського Літературного Фонду** — — — — — — — — — — — — — — — 6
Михайло Островерха — **Мініятури** — — — — — — — — — — — 8
Анна Франко-Ключко — **Це було в Чікаго** — — — — — — — — 9
Лев Стаховський — **"Людина, що ніколи не існувала"** — — — 12
Григорій Голіян — **Хосе Ортеґа і Ґассет** — — — — — — — — 14
Хосе Ортеґа і Ґассет — **Вдумливість у самого себе** (переклад Ю. Тиса) — — — — — — — — — — — — — — 15
С. Риндик — **Ось іде один верблюд** (фейлетон) — — — — — — 16
І. Кедрин — **Інтимні подробиці в життєписах** — — — — — — — 17
Г. Лагодинська-Залеська — **Духове обличчя генія з перспективи двох століть** — — — — — — — — — — — — — — 19
Олег Лисяк — **"52-33"** (гумореска) — — — — — — — — — — — 22
Олексій Сацюк — **Над срібним лиманом** — — — — — — — — — 26
Вол. Дорошенко — **Перший Президент відновленої української держави** — — — — — — — — — — — — — — 27
Анатоль Галан — **Так закінчилася мрія** — — — — — — — — — 33
Ігор Білогруд — **Слухач та сучасна музика** — — — — — — — — 35
Мая Галайчук — **Історія України, очима Євгена Маланюка** — — 36
—— **Успіх нашої малярки Ірини Носик** — — — — — — — — — 39
Олександер Климко — **Парить на сході** (актуальна ілюстрація) 40
Рецензії: Гр. Лужницький — **Франц Верфель: "Пісня про Бернадету"**; А. Юриняк—**М. Шлемкевич; Галичанство**; О. Зал. — **Степан Шах: "Львів моєї молодости"** — — — — — — — 41
І. Красник - Т. Могильницька — **Спорт** — — — — — — — — — — 45
І. Турянський — **Шахи** — — — — — — — — — — — — — — 48

Обкладинка роботи Б. Крюкова.

З нагоди появи "Овиду" в журнальному оформленні Видавництво проголошує

КОНКУРС НАГОРОД
ДЛЯ ПЕРЕДПЛАТНИКІВ
за точну передплату

Перша нагорода — машина до писання вартости $100.00; **Друга** нагорода — Енциклопедія Українознавства (Гаслова Частина) $60,00; **Третя** нагорода — оправлений комплет сімох річників "Овиду" 1949-1955 рр. $28,00; **четверта і п'ята** нагороди — два комплети власних видань видавництва $62,00.

Разом 5 нагород загальної вартости $250,00.

Нагороди будуть вильосовані в липні 1957 р. між передплатників, які до 30 червня 1957 р. заплатять за "Овид" річну передплату в сумі $6.00.

Реченець продовжуємо, щоб у льосуванні нагород могли взяти участь також наші передплатники з Південної Америки, Европи та Австралії.

Оркестра СУМА в Чікаго після другого річного концерту в лютому 1957 під проводом диригента проф. І. Барабаша.

SELFRELIANCE — that's UKRAINIAN PEOPLES BANK

"САМОПОМІЧ"

це

УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ БАНК

Такою опінією в американців втішаються наші

ФЕДЕРАЛЬНІ КРЕДИТОВІ КООПЕРАТИВИ "САМОПОМІЧ"

що розпоряджають збірним майном понад

$3,000.000.00.

"САМОПОМІЧ"

це

Три мілiонове майно "Самопомочі" базується на ощадностях зібраних серед української спільноти в ЗДА, а зуживається його до розбудови нашого господарського і культурного життя. В міру зросту "Самопомочі" зростатиме наша господарська сила і значення. Складаймо наші ощадності в найближчій нам Федеральній Кредитовій Кооперативі "Самопоміч", де кожні ощадності є забезпечені в "CREDIT UNION GUARANTY CORPORATION", та користаймо в "Самопомочі" з кредитів на всі потрібні нам цілі (при купні дому, авта, меблів, фарми, на торговельно-промислові цілі, студії, лікування і ін.).

Адреси Українбанків "Самопоміч":

SELFRELIANCE FEDERAL CREDIT UNION

10,338 Jos. Campau, DETROIT 12, Mich.
310 W. 3rd St. CHESTER, Pa.
2002 E. Fairmount Ave. BALTIMORE 31, M. D.
68 E. 7th St. NEW YORK 3, N. Y.
136 Essex St. JERSEY CITY, N. Y.
813 N. Franklin St. PHILADELPHIA, Pa.
2408 W. Chicago Ave. CHICAGO 22, Ill.

РІК VIII. Ч. 2-3 (79-80) **ОВИД** ЛЮТИЙ-БЕРЕЗЕНЬ, 1957

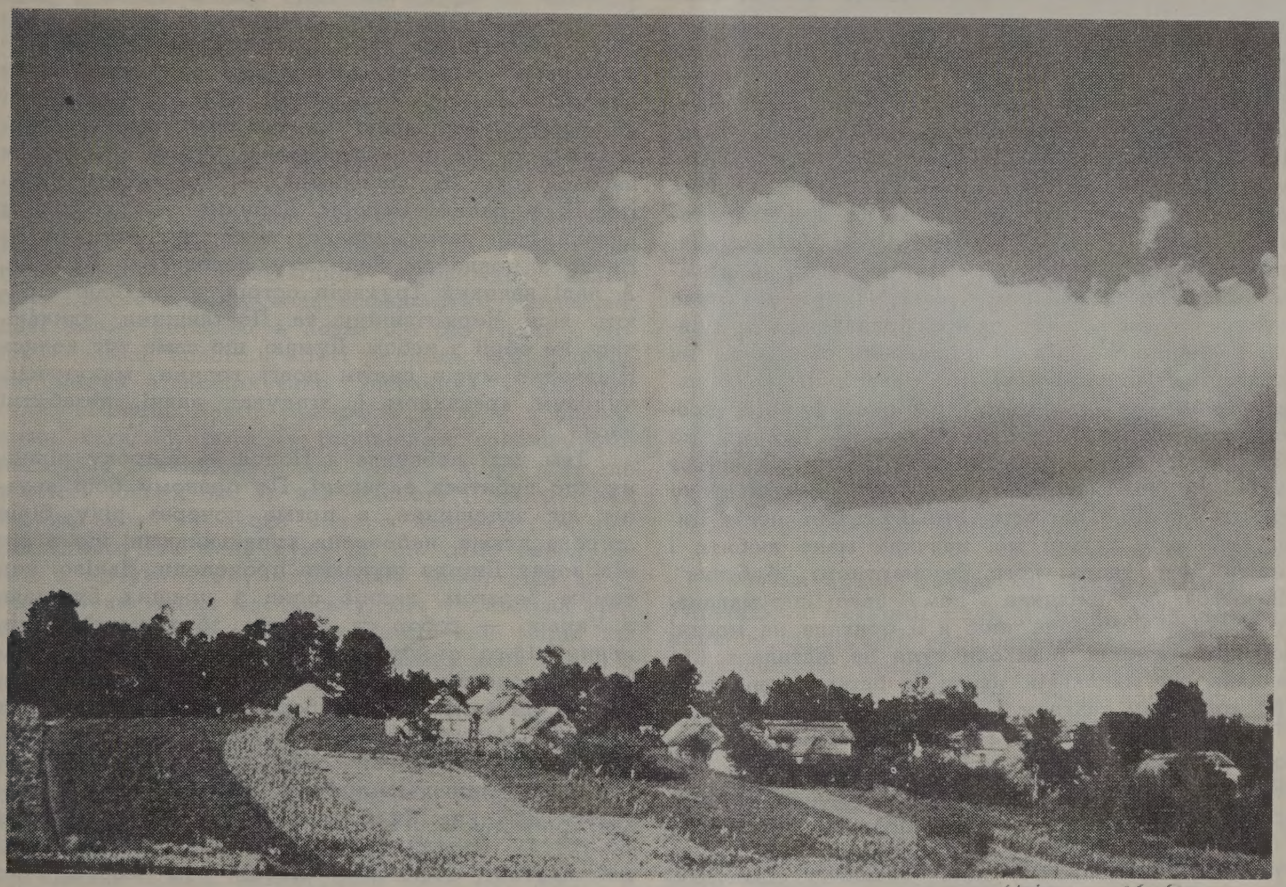

Світлила М. Сурмач

Село Жмеринка (зняте з поїзду подорозі з Києва до Праги)

МОЇ ВІДВІДИНИ КИЄВА 1956 р.

Мирослава Сурмач

Вітай, замріяний, золотоглавий
на синіх горах! Загадався — снить...
(М. Зеров)

Понад розлогі степи України наш літак зближається до Києва. На далекому обрії, на тлі голубого неба золотом мерехтять до сонця копули св. Софії. Ще хвилина, і сині води Дніпра-Славути відбивають у собі широкі крила нашої залізної птиці, а там і летовище. Ми приземлилися, і тоді мої ноги вперше вступили на святу землю моїх предків. Київ буяє своєю питомою красою, а до того ж сьогодні ще сонце. І я глибоко почуваю його цінність для мене, як українки. Дороге мені тут кожне місце, кожний камінь і деревина, я почуваю, як все те додає мені сили і зрозуміння нашої славної історії, як невичерпне життєдайне джерело.

До Києва прибула я із сірих міст півночі: Ленінграду і Москви. Тут зустріла мене мила усмішка провідниці з Інтуриста, і саме в цій усмішці я відчула теплоту цього розкішного міста. Добрий брук, широкі пішоходи, по обох боках дерева, квіти, багатоповерхові будинки, прохожі в ясних одягах і навіть у вишиваних сорочках. Які ж контрасти в цій дивній країні! В Москві, в казково влаштованих підземках, вбого і просто вдягнені люди з сірими обличчями, в Ленінграді, в розкішно прибраному музею, селяни у високих чоботях приглядаються до величавої збірки картин Рембранта, понад примітивними містами кружж-

ляють джетові літаки... А тут, у Києві, розкішно-барвиста зелень і чудові краєвиди з пастелевими будівлями на тлі голубого неба, такого голубого, якого досі ніде не бачила. Такий контраст в порівнянні до сірих і понурих міст півночі!

Ще так недавно, всього два місяці тому ця моя подорож була тільки мрією, а сьогодні, як дивно, і вірити не хочеться — я вже в Києві, я ступаю по тій землі, де довгі століття творив своє життя і історію мій нарід.

Сівши до авта з провідницею Інтуриста, ми подалися вулицями Києва до призначеного мені готелю. По дорозі я оглядала будівлі, прохожих, що були вдягнені переважно в селянські одяги. Минаючи базар, я побачила старих убого вдягнених людей, майже в лахміттях, що стояли біля кошів із овочами та городиною. Це одинокі купці-приватники в Совєтському Союзі. Споживчі продукти, залишені після здачі державі, їм можна продавати на вільному ринку. Пізніше я мала нагоду бачити більше таких приватників-продавців, деякі навіть босоніж продавали свій крам на схрещеннях вулиць. Далі ми повернули на бульвар Шевченка. Посередині широкої вулиці височаться в два ряди тополі. Між ними дорога, по обох боках лавки. Бульвар цей, що простягається на кілька кілометрів, присвячений найбільшому поетові України, що тому сто літ ходив попід цими тополями. Батьки мої навчили мене любити і цінити його твори, його безсмертного "Кобзаря". Мати моя, як я виїздила з дому, дала мені маленьку троянду і просила, щоб я її поклала на могилі Кобзаря в Каневі. Я ніколи туди не дісталася, але завдяки тій маленькій квітці, я багато довідалася про совєтську тактику і порядки та бюрократію...

Молодий директор готелю привітною усмішкою привітав мене у прийомній Інтуриста. Однак, його чемність і, здавалося, доброзичливість пригнітав понурий погляд Сталіна, що наче демон глядів на нас зі стіни. Мені показали мою кімнату, велику й соняшну, однак завалену совєтськими "модерними" меблями, що своїм виглядом нагадували старі вікторіянські часи. Абажури обведені старомодними торочками, а на ліжку накриття, обрамоване мереживом. Малий балькон виходив на каштанову алею з виглядом на Українську Академію Наук, праворуч неї театр опери і балету ім. Т. Шевченка, ліворуч — скісно до мене — Хрещатик, головна магістраля Києва.

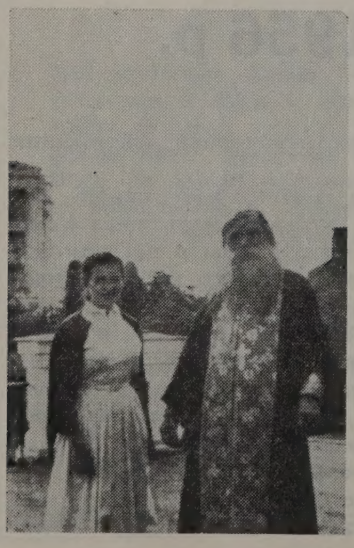

Мирослава Сурмач із православним панотцем у Києві

Найскорше хотіла я побачити Дніпро. Тому не задержуючись довго в кімнаті, свої перші кроки я спрямувала туди. Ішла парком, що потопав у квітах і зелені. Десь із боку з голосників неслися в простори звуки української музики і пісні. Я вийшла на гору і нагло передо мною — яка краса! Картина, якої я досі не бачила. Я не думала, що може бути щось таке гарне. Мої очі наповнилися до краю хвилюючим плесом Дніпрових вод, що їх благословить своїм хрестом із високої гори св. Володимир — Хреститель України. А в далині майоріє Дарниця, де колись у княжій добі затримувалися князі, що спішили до Києва з поклоном Великому Володареві України. А далі великий Труханів острів, а ще далі синіють ліси Чернігівщини та Полтавщини, зливаючись на обрії з небом. Думаю, що саме тут колись Шевченко мусів сидіти довгі години, милуючись чудовим краєвидом і, згадував давні, незабутні часи.

Там далі побачила я Подол — широку рівнину, що губиться в далині. По правому боці зеленіє ліс - заповідник, а прямо почерез ріку біліє широка пляжа, наповнена купальниками, що в синіх водах Дніпра шукають прохолоди. Наліво, над самим берегом, видніє одна з кращих будівель в Україні — собор св. Андрія, збудований у половині 18-го століття. Стрімкий, ґраційний, срібний із золотом назовні, витриманий у стилі барокко, він знімається в небо, немов би в'язав його з землею. Мабуть, на цьому місці, за переказом, св. Андрій благословив святі гори, де виросло наше місто — преславний Київ. Далі праворуч возноситься дзвіниця Печерської Лаври. Поверталася я до готелю Володимирською вулицею аж до великої круглої Софійської Площі, де маєстатично видніє пам'ятник Богданові Хмельницькому. По другому боці скверу — старинний собор св. Софії:

Хрестом прорізавши завісу диму,
в красі, яку ніщо не сокрушить,
Свята Софія, ясна й незрушима,
росте леґендою в блакить...
(Ю. Клен)

І скільки думок викликає погляд на цей собор! Саме в ньому молилися за Україну її найкращі сини. Тут зустрічало духовенство і вірні свого гетьмана Богдана Хмельницького, що на козацьких шаблях ніс волю Україні, тут на площі проголошували волю і соборність нашої Батьківщини. Тут молилися всі за свою землю, за волю і добро українського народу... Тепер совєтський уряд зробив там музей!

Того ж самого дня вечером відвідала я оперний театр, де йшов "Сорочинський Ярмарок". Виконання було гарне, прекрасні українські костюми захоплювали мене. Після вистави, я ще довго не могла собі усвідомити, що це не сон, а дійсність, що я справді в Україні... Заснути було

годі, тому я подалася ще раз до Дніпра, щоб налюбуватися красою української ночі над Дніпром. — Вигляд чарівний. Під ногами широкий Дніпро. Квіти і трави, скупані у вечірній росі, наповняють своїм ароматом повітря, а таємне шепотіння свіжого вечірнього подиху з боку Дніпра переносить мене в якийсь інший, чарівний світ славного минулого... В недалекій Дарниці світла зливаються з мільйонами зірок на оксамитному небі, а ясний місяць спокійно пливе по чистому небі, купаючи свої проміння в тихих водах...

Живе життя і силу ще таїть
оця гора зелена і дрімлива,
ця золотом цвяхована блакить...

(М. Зеров)

Усі ці прекрасні враження та переживання над водами Дніпра розвіялися наступного дня під час поїздки і відвідин колгоспу. Я прилучилася до групи норвезьких економістів і з ними подалася автобусом у відвідини найближчого колгоспу. Дорога спершу вела асфальтовим гостинцем, далі битою дорогою, а потім що раз гірше і гірше — вибої, болото і круті доріжки. Все це було неприємне і викликувало огірчення зі сторони прогульковців. Навіть прекрасні вигляди з біленькими хатками, поля із розцвілими соняшниками не могли захоплювати нас усіх... а до того ще вбогість наших сіл, їх занедбаність і пригнічений вигляд селян — якось прикро впливали на нас. Відрадним для мене було те, що саме серед селян я почула гарну українську мову, тоді як у Києві чули тільки московську, хоч українська ніби й офіційна. Там я довідалася, що наш нарід ще заховує свої старі звичаї (крашення яєць під час Великодня, традиційні страви, тощо), молитву, а тому, що поблизу немає церков, то в часі більших свят ідуть молитися до церкви аж у Київ. Тепер я зрозуміла, чому під час свята Успення, побуваючи в Печерській Лаврі, я бачила багато селян, що молилися там гаряче і залишалися навіть кілька днів на тих святих місцях.

Селяни всюди розпитували мене про життя в Америці. А на мої питання про їх життя-буття я діставала тільки стримані і вимінливі відповіді. В неділю я була приявна на Службі Божій в церкві св. Володимира, де мала нагоду послухати чудовий спів хору, що співав так надхненно і так величаво! Тоді я зрозуміла, що так співати може тільки нарід, що перебуває під тиском і забороною вільно молитися до Всевишнього.

Всі церкви, що їх я відвідувала в Совєтському Союзі, були виповнені по-береги, але переважно старшими людьми, молоді майже не видно.

А тепер ще кілька слів про трояндy, що її я мала зложити на могилі Т. Шевченка. Ніхто рішуче не заборонив мені поїхати до Канева, але також не найшла я нікого, що міг би дати мені дозвіл на подорож туди. Я багато находилася, поки зрозуміла, що в київських урядах нема такої особи, що хотіла б узяти на себе відповідальність і видати такий дозвіл. Це саме повторилося з позволенням на виїзд до Львова і Станиславова, де мені хотілося оглянути українські музеї.

Під час своїх поїздок я багато часу провела в музеях Києва, Ленінграду і Праги, як також в

Світлила М. Сурмач

Головна брама Печерської Лаври у Києві.

Українській Академії Наук у Києві. Моя спеціяльність — студії над українськими писанками, і їм я присвятила чимало часу, фотографуючи цілі збірки в музеях, при чому люди помагали мені і навіть обдарували мене цінними писанками та керамікою.

Останнього вечора мого побуту в Києві, коли я вже стратила надію поїхати до Канева, пішла я до Печерської Лаври, щоб назбирати кілька квіток на пам'ятку... Росли ці квітки посеред руїн Успенської Катедри. Я подалася туди... У фіолетах заходячого сонця фрески, що залишилися на руїнах, видалися мені чимсь таємничим, незбагненим... Гомін дзвонів із недалекої дзвінниці прощав мене "Бувай здорова..." Звідси я пішла до пам'ятника Шевченка, що стоїть у парку біля університету. Вийшовши на високе підніжжя пам'ятника, я зложила дрижачою рукою маленьку трояндy біля стіп Великого Поета України. Хвилина задуми, якогось дивного почуття,... мої ноги понесли мене знов до Дніпра. Якимсь ніжним сумом ночі було оповите все кругом: і дерева, що тихо шепочуть вічну казку, і сині води Дніпра, що внизу котять спровола свої хвилі до Чорного Моря, і сади, що темною зеленню вкривають цілу Володимирову гору... Я сиділа тут довго-довго на скелистому березі, роздумувала і пригадувала минуле тієї святої землі, окропленої кров'ю славних синів її. І тоді я зрозуміла цілком глибоко, з яким безмежним болем у своїх серцях залишали це місто люди, що мусіли були його покидати в час найжорстокішої доби історії нашої Батьківщини.

Мої прощання з нашим Святим Містом було врочисто-сумне...

РЕЛІГІЯ В ТВОРАХ ЛАВРЕАТІВ

УКРАЇНСЬКОГО ЛІТЕРАТУРНОГО ФОНДУ В ЧІКАҐО

В останніх часах у нас почали особливо цікавитися релігійним світоглядом наших видатніших письменників, передовсім таких світочів нашої літератури, як Шевченко й Франко. Особливої гостроти набирає дискусія над цим питанням тоді, коли поодинокі ідеологічні групи, чи навіть політичні партії, намагаються зробити з даного поета свого духового прапороносця і, не збагнувши справи, в міру потреби охрещують його то глибоко віруючим християнином, то воюючим безбожником.

Справою релігії в творчості інших письменників цікавляться, звичайно, менше, бо нема де правди діти, релігійне питання мало заступлене в нашій сучасній літературі. Дійшло до курйозу, що ми, нація зі світлими християнськими традиціями і в своїй основній масі глибоко віруюча, якої літературна творчість на протязі століть була наскрізь пронизана релігійним духом, у літературі останніх десятиліть можемо числити на пальцях літературні твори з християнською проблематикою[1]).

Для зацікавлених тією справою може бути несподіванкою те, що в творах, нагороджених на літературному конкурсі Українського Літературного Фонду з нагоди ювілейного Франківського 1956 року не тільки заторкуються релігійні питання, але в деяких із них проявляється також чітко окреслений релігійний світогляд авторів у найчистішій і найідеальнішій формі.

Чимало місця релігійним, а власне більше конфесійним справам присвятила Галина Журба в своїй автобіографічній повісті "Далекий світ" (В-во "Перемога", Буенос Айрес, Аргентина, 16⁰, 371 стор., 1955 р.), яку на чікаґівському конкурсі УЛФ поставлено на першому місці з уваги на її мистецькі якості, дарма що нагороджено тільки другою нагородою. Тут Г. Журба серед барвистого матеріялу спогадів про своє дитинство наводить також кілька фраґментів, де відтворює свої дитячі переживання, зв'язані з релігією, але згадує про них мимохідь і не на те, щоб показати, як прозябали перші релігійні почуття в її дитячій душі. Народженню й вирощуванню таких почувань не сприяли умовини, в яких проходило її дитинство, зокрема атмосфера в її батьківському домі, про що вона пише з притаманною їй одвертістю.

"Наша лісова Олександрія далека від усяких святинь. Найближчий католицький костел (наша парафія) у Ладижині, дванадцять верств від ферми. Майже ніколи не буваємо там. Батьки, очевидячки, не відчувають у цьому великої потреби; у батька на столі Дарвін і Дрепер; мати, "клех" не любить, як висловлюється про ксьондзів, хоч засадничо ніби релігійна. Єдиний зв'язок із костелом — це органістий перед Різдвом з "оплатками", ну і похорони та хрестини..." (126 ст.).

Легко знайти пояснення, чому батьки Г. Журби, щодо релігійного життя "не відчували великої потреби". Це був дух часу тієї доби. Раціоналістична й матеріялістична друга половина XIX ст. із соціялізмами різних відтінків, полонювала своєю новістю й модою чималу кількість тогочасної т. зв. поступової інтеліґенції, і щодо цього батьківський дім Г. Журби не був винятковим явищем...

Супроти цього не можна брати за зле авторці "Далекого світу", яка з таким мистецтвом зуміла ретроспективною методою відтворити світ дитячої психології, що вона так мало уваги присвятила релігійним справам, що, звичайно, займають багато місця в психічному розвитку пересічної дитини. Коли б ці справи були так само реальні й живі, як інші переживання, авторка була б напевно згадала й про них, маючи небуденний хист відтворювати не тільки думки й почування, але навіть "щось посереднє між думкою і почуттям".

Автім релігія цікавить Галину Журбу не як основна проблема у внутрішньому житті віруючої людини, а передовсім як політично-національне явище, що, проявившись негативно в формі конфесійних конфліктів, на її думку, приспішило процес польонізації українських шляхетських родів на Правобережжі.

Будучи по материній стороні нащадком славного колись своїми українськими традиціями роду Копистенських, Галина Журба з оправданим жалем уболіває над його ополяченням. Це ж бо в цьому роді був колись "Захарій Копистенський— полеміст та оборонець православ'я перед наступом унії, архимандрит Києво-Печерської Лаври й автор "Палінодій", це ж у тому самому роді був другий Копистенський, ігумен Жаботинського манастиря, що "святив ножі на ляхів" під час Коліївщини 1768 р. в Жаботині і Теплику"... (20 ст.).

А вже в наступному столітті нащадки цього роду, вирікшись прадідної віри й свого народу, ополячилися.

В пошукуванні за причинами денаціоналізації свого власного роду й інших наших старих шляхотських родів, Галина Журба, не прослідивши "сіне іра ет студіо" історичних фактів, допускається тут далеко йдучої "ліценція поетіка", спихаючи львину частину відповідальности за те на церковну унію. На її думку, унія в Україні виникла як продукт польської імперіялістичної політики: "Польща під час розборів, сама в аґонії не переставала переслідувати православної церкви на українських землях, ведучи свою винародовлюючу акцію супроти України, силоміць насаджувала унію, як перехідний місток до римокатолицтва та польонізації. В час цілковитого занепаду тієї злощасної держави з кінцем XVIII

[1]) Не можна тут, очевидно, брати до уваги літератури в уярмленій Україні, де під большевицьким диктатом входять у гру тільки явно атеїстичні та антихристиянські твори.

сторіччя православна церква на Правобережжі була майже зовсім витиснена унією, знищена. Церкви та манастирі здебільшого поперевертані в римо-католицькі, польські костели, а православне українське населення в уніятів. Тоді й старо-український, духовно-православний рід Копистенських поуніятився також". (21 ст). І на думку Г. Журби, Унія Берестейська 1596 року забрала Україні раз на все не тільки Любельщину і частину Підляшшя, але й усю аристократію. (20 ст.).

Бо, як думає Г. Журба, тільки унія спричинила те, що "сотні тисяч родовитої української шляхти, значнішої і дрібнішої, старокозацьких, боярських, княжих родів українських перейшло тоді з унії в римо-католицтво, кидаючи також свою національність". (20 ст.).

Жорстокі, нищівні закиди!

Але, на щастя, авторка зараз же на тих самих сторінках пише таке: "Батько Мартина, а дід мого діда Івана, Тодосій, був уніятський священик у тому ж таки Теплику, тримався цеї віри, української мови, українських традицій. Похований на старім теплицькім цвинтарі, де на камінній плиті кирилицею вирите стояло його ім'я та прізвище ще за часів мого дитинства". (21 ст.).

Значить, живий доказ, що унія все таки не вела до національного ренеґатства...[2]).

Займаючи вороже становище до унії, Г. Журба, на щастя, не замовчує фактів, які наглядно доказують, кому найбільше була сіллю в оці унія: "Саме тоді **уряд московський заходився ліквідувати унію** (підкреслення моє — М. О.). Перед українцями-уніятами стануло до вибору: "казьонне" московське православ'я, або польське римо-католицтво. Більшість тієї шляхти, вся тодішня українська верхівка, вибрала це друге, як менш небезпечне, здавалося, зло, тепер бездержавне, позбавлене своєї заборчости." (22).

Чи ж це не пророчистий доказ, що потенціяльну силу унії найкраще оцінили не її "покровителі" поляки (що після її запровадження, зразу почали її переслідувати), ні "поуніячені" українці (що наче стебелина від вітру, хитались між православ'ям і римо-католицтвом), а далекозорі політики — московські імперіялісти, так як зрозуміли значення унії і їх політичні спадкоємці — московські большевики...

І не завжди тільки унія слала наших людей у польський табір, про що теж говорить авторка "Далекого світу": "Так і Копистенські стали свого часу свіжоспеченими поляками, перейшовши перед самим польським повстанням 1863 р. на римо-католицтво в особі мого діда Івана та його братів і сестер (за винятком Цезарія), щоби **уникнути московського православ'я**[3]) (підкреслення моє — М. О.).

[2]) Що більше, як стверджують новіші історичні досліди, національний характер уніятської церкви в Україні безперечно існував, незалежно від намагань польської верхівки (Проф. д-р О. Оглоблин, До історії архіву київської митрополії XVIII стол., AOSBM, Romae 1950, Series II, Sectio II, Vol. 1 (VII). Fasc. 2-3, pag. 385 - 392).

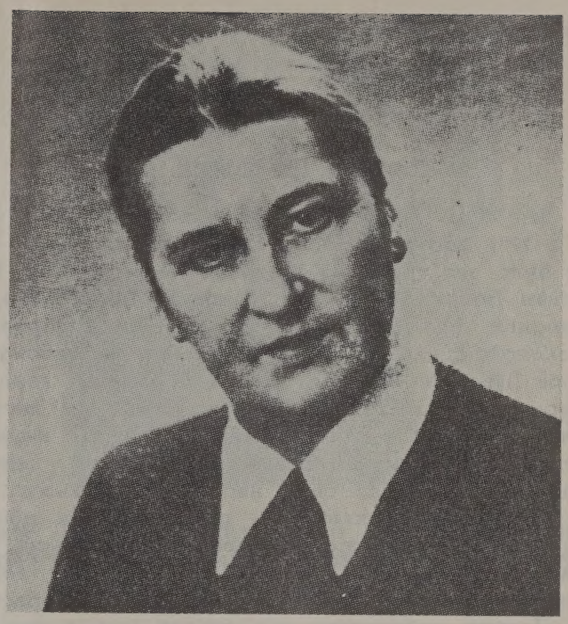

Лавреатка — Галина Журба

Тяжку й ніколи невиджалувану втрату поніс український нарід з приводу денаціоналізації його верхівки. Це власне той "сором", що вогнем "палить нащадків пізніх"... І зрозуміло читачеві, чому кривавиться серце авторки "Далекого світу", коли вона згадує історію свого роду, та не зрозуміло, чому, шукаючи за причинами цього лиха, вона, піддавшись почуттю, іде по лінії найменшого опору і кидає громи за все на унію.

Невже, крім релігійних, не було тут інших, глибших причин? Напевно так. Адже на Лівобережжі, де не було унії, за те були свіжі державні традиції гетьманщини, українська шляхта, чи ця, за словами Г. Журби "українська верхівка, цвіт раси та нації", все таки винародовилася, тільки на користь Москви. Чи для українського народу була в цьому яканебудь різниця?...

А чи на Поділлі винародовлювалася тільки сама шляхта і чи тільки посередньо через унію?

Авторка "Далекого світу" напевно прекрасно знає про це не тільки з власного досвіду, з історії, але хочби й з книжки іншого талановитого подоляка Анатолія Свидницького "Люборацькі"...

У винародовлюючому процесі співдіяли різні чинники, а серед них могли бути вирішальними динамічність чужих культур, готові форми державного життя, дармащо накиненого "огнем і мечем", а врешті та фатальна розкладова сила, що, затягнувши на манівці нашу провідну верству, втопила її в "розкоші турецькій, в лакомстві нещасному"...

М. Овчаренко

[3]) Цікаво, що † Іларіон, використавши матеріял Г. Журби в статті "Наслідки Берестейської Унії в буденному житті України", на те, щоб доказати, які то вороги українського народу Папа Римський разом з унією, з кривдою для авторки поминув зовсім те, що вона говорить про московське православ'я. (Віра й Культура, ч. 9 (33), 1956).

Михайло Островерха

МІНІЯТУРИ

1. КОРАБЛІ НА ОЗЕРІ НЕМІ.

Вже й не пригадую собі — коли це було? Чи не в 1953 році? Докладно пригадую собі лише те, що було нас трьох: о. Михайло Ваврик ЧСВВ, д-р Богдан Лончина і я. Зійшовши з Монте Каво, в Апенінах, іще раз очима дихнувши сапфіровою прохолодою задуманого у далекому й глибокому зворі Ляґо Альбано, ми подались схилом гори в напрямку села Немі, до озера Немі. Ми хотіли хоч оком кинути на ті славні кораблі, як казали, Каліґулі. Була спека. Шелестіла висохла у спеці трава. По обличчях били нас кислаті, високі — на зріст доброго хлопа! — папороті. Ми пріли, задихались, краю ліса визирали. Вийшовши на розлогу, по нашому сказавши — полонину, голосно розмовляючи, побачили отару овець і пастуха. Пастух, побачивши нас, зміряв нас, а врешті промовив: " ви звідки тут узялися?" Українська мова з уст пастуха в Апенінах — ми таки були чимало здивовані! Хтось із нас відповів йому: "Ми, як ми! Але звідки ти тут узявся? Ти вже давно тут?" — О, ще як попав у "плєн" у 1916 році, призначили мене тут на роботу, то я тут так і залишився, і оженився тут, та й от, випасаю громадські вівці!" — вияснився пастух. "А дома, що ти робив? Чим ти був? — питаємо. "Також пас вівці, маржину пильнував у наших горах!" Попрощавшись із ним, хтось із нас сказав: "Номад є послідовний! Для нього гори, кожна поляна, полонина, це його батьківщина, в якім географічнім пункті він не знаходився б! Аби була полонина, простір, сонце, небо! Нині, я б цього не твердив...

Згадую цю зустріч щойно нині, бо щойно тепер припадково вичитав я, що обидва ті старовинні кораблі, що стояли на осушеному озері Немі, чиясь дикунська рука підпалила в ночі з 30 на 31 травня 1944 р. і вони до тла згоріли. Врятувалися лиш якори і ще деякі приладдя, що їх були забрали до національного музею, у термах Діоклєціяна, в Римі.

Історія відкриття — чи пак: відкривання цих кораблів також дуже розлога! Перший, що відкрив існування цих староримських пам'яток на дні озера Немі, був історик-гуманіст, Флявіо Біондо, у 1444 р. Його вістку підхопив кардинал Просперо Кольонна й доручив авторові книжечки "НАВІС", Леоне Баттіста Альберті, славному архітектові, щоб він видобув ці кораблі. Вже в 1450 році Альберті дещо з тих кораблів "вирвав" наверх. По нім, дещо ще видобули У. Ґульєльмо ді Льорена, і військовий архітект Франческо де Маркі, в 1535 р. У 1827 р. дещо пощупав і римський інженер Аннесіо Фусконі, а в 1895 р. антиквар Елізео Боргі. А щойно в 1928-1933 роках видобув обидва кораблі, спустивши з озера воду, археолог Уґо Антоніеллі.

На чиє ж бажання збудовано ті кораблі? Л. Б. Альберті написав, що збудовано їх на повеління Траяна. Три роки пізніше, 1453, Фл. Біондо сказав, що корабель — тоді ще не знали, що є два кораблі — є власністю Тиберія Кесаря Авґуста. У половині 1500-их років, голляндський учений Пігіюс на однім видобутім із води фрагменті корабля вичитав: Ti. Caesar Augustus Germanicus. У тих же роках Пірро Ліґоріо твердив, що корабель збудований на бажання Каліґулі. Далі, кораблі були ще призначувані волі — то Юлія Цезара, то Авґуста, Тиберія, Каліґулі, Траяна. У 1895 і 1929 р. знову розшифрували напис: C. Caesaris Aug. Germanici. Археолог д-р Франческо Діонізі, у своїй книжці: Un romanzo archeologico — Le navi sacre di Claudio nel lago di Nєmi, остаточно, на сьогодні, ствердив, як і колись Пігіюс, що кораблі збудовано на бажання Клявдія, а не Каліґулі.

Якими крутими стежками йде наука розкриття тайни з сірої старовини!

2. АНУ, ВЕРНІТЬСЯ ДО ХОЛОШЕНЬ?

Сила моди буває нестримна! Наприклад, у XVII столітті венеціянський патрицій, Ніколя Еріццо, поставив своєму синові в заповіті важку умову: якщо він, син, зважиться взяти на свою голову перуку, то все майно по смерти батька переходить на шпиталь ПІЄТА, а не йому, синові. І що ж на це син? Вибрав... перуку. — Коли ж патрицій Шіпіоне Колляльто, вернувшись у 1668 році з Парижа, появився на майдані св. Марка, у Венеції, в перуці, — викликав велике згіршення. Але мода натискала! І Державні Інквізитори дозволили носити малі перуки, звані у Венеції "калльотте". Врешті, уживання перуки увійшло зовсім — і то леґально, у Венеції від 1709 року, коли й сам доже, Джіованні Корнаро, на Велику Раду прийшов у перуці.

3. ПЕРЕКИНЧИК?

Був такий італієць — Корнеліо Маньї. Коли, в 1672 р., (—"ганебний трактат" у Бучачі, Польщі з Україною й Туреччиною!) Туреччина далі приготовлялася до походу, щоб поширити ісламу, тоді оцей Маньї якось вкрутився й дістав дозвіл іти з турецьким військом. Із цієї "екскурсії" він написав і видав у Пармі, 1678 р., книжку під довжелезним наголовком: "Скільки найбільше цікавого і неймовірного міг зібрати Корнеліо Маньї у перших двох роках, що їх перебув у подорожах і постоях у Туреччині". Каже Маньї, що з Царгороду до устя Дунаю перевіз його на своїй ґалері якийсь ЩЕРБАН—бей, якого Маньї називає "дженовезьким ренеґатом". Прізвище ж виразно говорить, що це не був ніякий дженовезький ренеґат, а — на жаль! — наш перекинчик. Правда, міг дженовезець сховатись і під оте прізвище Щербана.

Анна Франко-Ключко

ЦЕ БУЛО В ЧІКАҐО...

Сиджу у вагоні, в маленькім купе сама одна, ще під враженням тільки що закінченого свята 100-літнього ювілею народин Івана Франка, сполученого з призначенням нагород українського літературного фонду за найцінніші літ. твори, написані в 1956 році.

Нерви успокоюються, думки поволі укладаються. Тепер тільки відчуваю ритмічний стукіт коліс, здригування і тремтіння вагонів.

І з тим сприйманням спокою приходять на думку спогади про вічний рух у природі, часом ніжний і гармонійний, часом бурхливий і грізний.

Колись на батьківщині слідила я за рухом біленьких хмаринок по небі. Був такий лагідний і майже незамітний. Або подих леготу вітру, що пестить і голубить. То знов грізні подуви бурі в горах Карпат, або високі хвилі-гори на морі.

А рух воза, повного запашного сіна в літню спеку, запряженого малими кіньми, а то й круторогими волами. А навіть рух наших малих залізниць по бічних лініях, такий повільний і лінивий, що хто спішить до міста, то навпростець полями дійде скорше, як оця машина доїде...

Чи ж ті рухи можна прирівняти до цього несамовитого дикого гону модерної машини в країні. — де час значить гроші, а гроші значать життя?...

Відвертаю думки і увагу від стукоту, беру в руки китицю рож, що дала мені пані Сидорик — Голова Союзу Українок міста Чікаґо — на прощання. Ми стиснули собі руки і глянули щиро і сердечно в очі. За тих кілька днів мого гостювання у неї ми так добре підхопили єство одна одної, зрозуміли себе так добре, що не треба було ані багато слів, ані вияснень...

Возила і водила мене, де тільки була змога, щоб за короткий час мого побуту познайомити і показати мені українське Чікаґо, бо ж збагнути душу цілого велетня-міста, треба тижнів, місяців, років...

Держу китицю рож у руках. Немає на ній ані слідів піклування, ані естетичного укладу, а можна напевно сказати, не дотикала їх ніжна знаюча рука, а прямо хтось зв'язав ці ніжні прекрасні квіти в незугарний сніп. Жаль мені цих рож, що, ще не розцвівши, в'януть і гинуть оттут у мене на колінах.

Нараз відчуваю біль у долоні, це колючки впилися мені в шкіру. Відтягаю осторожно руку, — геть із колючками. Скільки тих колючок, гострих і болючих, кожний день нежданно, але глибоко в'їдається в душу. Але геть із ними! Відкидаю їх, як відкидаю колючки з рожі...

Ліпше зверну думки на гарний веселий образ. Мила гутірка, з українським жіноцтвом, щирз і невимушена, що поза партійним життям, поза релігійними ріжницями згуртувалися в один

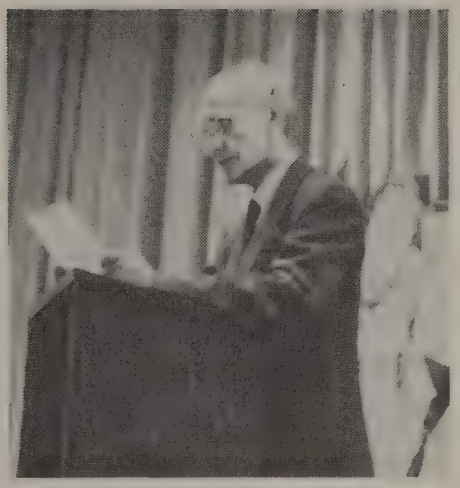

Проф. Володимир Радзикевич проголошує вислід конкурсу Українського Літературного Фонду в Чікаґо.

Союз Українок. Як малі кольорові метелики, виринають спогади про мого Батька. У одної він бував у родині, другої батька був приятелем або шкільним товаришем. Ще згадують ті, що його бачили самі, з ним говорили або слухали його відчитів. Кожній було приємно поділитись зі мною цими малими спогадами, що збираю з їх уст, мов перли.

Знечев'я, мов Шевченкова Сирітка, що вся її хвальба на Великдень поміж дітьми була в тім, що вона "у попа обідала", одна пані заявила: "і я маю чим похвалитися: "мене Франко колисав", і тут же розповіла нам цілу пригоду, коли ще була малою дитиною в пеленках.

До її батьків зайшли визначні гості. Мати і батько, зайняті гістьми, не звертали уваги, що в сумежній кімнаті їх маленька доня збудилася і плаче. Коли згадали за дитину і зайшли в кімнату, побачили, що над колискою стояв Іван Франко, схилившись. Він колисав дитину і приспівував їй тихенько, а дитина спала. Цю незвичайну сцену її мама нераз їй пригадувала з заувагою: "ти на ціле життя маєш чим гордитися".

Дві маленькі дівчинки туляться до мене, прибрані в українські строї, мов найгарніший цвіт, мов пахучі пуп'янки рожі. Не жаль, що рожі в'януть, засихають і гинуть, бо оцей молодий цвіт розів'ється і буде красуватись новим весняним цвітом.

Минає перший день у Чікаґо, минає милий вечір, тяжко розставатись, бо хочеться ще більше послухати, ще більше розказати.

Але завтра головний день мого побуту в Чікаґо, що вимагав нервового напруження, тож обіцяємо собі з господинею дому йти скоро спати, але так не виходить, бо ще ділимося враженнями і поглядами. Бачу, що добре розуміємося, а це додає розмові приємности.

В суботу під вечір, їду до радіовисильні на інтерв'ю з редактором "Овиду" Миколою Денисюком і передати привіт українській громаді Чікаґо, що роблю з правдивою радістю.

Пані Сидорик все і всюди слідкує за моєю торбинкою, зі страху не так перед ґанґстерами, що їх, на моє розчарування, як показується, в Чікаґо вже давно немає, але перед злодіями, що їй самій далися добре в знаки.

Час минає скоро і вже час іти на Академію.

Заля велика, заповнена майже цілковито. Декоративно прибрана українськими вишивками, килимами і мистецьким оформленням М. Гарасовської-Дачишин, заля підчеркує відразу характер і ціль Академії.

Академію відкриває хор величним гимном "Не пора". Хор зіспіваний, пісня несеться гармонійно в однім могутнім темпі, це свідчить про солідну працю дириґента Ом. Плешкевича і самого хору. Серед хору відмічаю вже знайому постать п-ні С., що проспівала нам своїм многонадійним голосом кілька татових пісень на сходинах Союзу Українок.

Блискуча барокова доповідь п. Маланюка поставила цілу Академію понад звичайний рівень.

Гра на фортепіяні композитора Білоґруда перенесла нас на хвилю в чародійний світ музики, а знаменита деклямація п-ні Роми Турянської, фраґмент із І. Вишенського, була віддана глибоко і пластично. Її виразисте лице віддавало вповні біль старця Івана, що на атонській горі відрікся світа. Там хотів забути Україну, та не зміг її забути. Але повернутись на страдальну Батьківщину не міг рішитися і на соняшних промінних пішов у вічне.

Я не бачила лиця п-ні Роми, мені ґявлялась постать старця Івана, а дві сльозини, що стікали по щоках декляматорки, підчеркували вияв незмірного страждання і його любови до України.

Пані Романа Турянська рецитує поему І. Франка

Програма добірна, прекрасно випрацьована поступає вперед. Сопранове сольо п-ні Ем. Плешкевич, відчитання власної поеми поетом О. Бабієм, струнний квартет (Повалячек, Дуда, Чижик і Мак) — надають програмі ріжноманітної барви.

А коли прийшла черга на мене, і я стала підніматись по сходах поза сценою, напроти мене стояла молодеча постать хлопчини-сумівця. Здорове рум'яне личко і великі сяючі очі. Він підступив до мене і напів зі здивуванням, напів із неймовірністю спитав мене: "То ви справді донька Івана Франка?" "Так, мій любий друже", відповіла я йому.

Опісля я знов вернулась думками до тієї постаті, до тих юних очей.

Я думала, треба забути хвилі знеохоти, розчарувань, змучення тоді, коли є змога передати хоч одно зерно духового багатства, що залишив у спадку мій Батько, цим дітям, що широко отвертими очима і серцем хочуть пізнати Україну і шукають дороги до рідної землі.

Друга частина цілого свята відбулася в неділю вечером. Столи, заставлені апетитною перекускою, (влаштованою жіночими організаціями під проводом пані полковникової Поготовко), можливо в декого визивали муки Тантала, коли прийшлось, поглядаючи на їду, слухати програму товариської зустрічі.

Але приявні були вповні нагороджені, бо і друга програма була цікава і виконана досконало. Особливої уваги заслужила збірна деклямація ґривка з поеми Мойсей — "Розмова Мойсея з духом пустині Азазелем" у виконанні Л. Караван, Б. Ґубчака і Р. Турянської.

Голова УЛФ мґр. А. Антонович відчитав про ціль, значення і як постав фонд, хто були перші жертводавці, скільки зібрали. Проф. В. Радзикевич проголосив вислід літературного конкурсу. Промовляв ще секретар УЛФ Т. Курпіта. На немалий сором для мужчин, нагороди призначено жінкам.

Враження зі свята підбадьорююче й радісне.

Люди з серцем підняли на себе розв'язання пекучого і важливого питання для кожної нації, питання — дати поміч поетам і письменникам не понижуючою дорогою, а заохотою до творчости і праці, визначуючи нагороду за найліпший твір. Можна тільки побажати Українському Літературному Фондові, щоб з'єднав собі якнайбільш однодумців і фундаторів і щоб цей фонд розрісся в солідну організацію.

Це не "Великих слів, велика сила", — це діло.

Свято добігає кінця. Ще кілька зустрічей, неочікуваних і радісних, як приємний дарунок із кожного свята, і п-ні Сидорик, невідступна товаришка оцих кількох днів побуту в Чікаґо, ще раз веде мене до своєї гостинної хати. Спасибі Вам, люба, за Вашу гостинність, за піклування мною і моєю торбинкою, спасибі!

Три лицарі провожають мене на двірець: один править машиною, другий піклується моїми квітами, а третій поет, голосом журливим, мов журчання потічка там десь на Батьківщині, оповідає про своє тяжке горе — про трагічну і болючу смерть своєї коханої дружини.

Прощайте, любі лицарі. Понесу вістку про вас у далеку Канаду.

На границі соняшна погода Америки нагло змінилася. Поуз вікон залізниці засвистів вітер, зачав падати густий сніг. Вікна стали покриватися цвітами замерзлого інею. Сніг крутився, то спускався вниз, припадав до землі, то знов під подувом сильного вітру піднімався хмарою вгору. Зачалась справжня сніговія.

На автостраді поуз залізничного полотна посувались поволі, борючись із вітром, авта, немов хрущі автомати.

І в той час пригадалась мені інша дорога, інша зима під Різдво там, за морями і за горами в однім із галицьких сіл, недалеко Стрия, куди ми вибрались на Різдвяні Свята до татового приятеля народного учителя.

Зима була гостра і морозна. Ми, старанно позакутувані в кожухи і коци, розсілись в широких сільських санях, мама з хлопцями ззаду, а я між татом і господарем із переду. Коні бігли жваво, відбиваючи груди снігу вгору. Санки поскрипували, а полоззя совгалися то в один, то в другий бік. Вітер свистів поуз вуха, а все, що дихало, покривалось морозним інеєм — і морди у коней, і вуса в тата і господаря, і хустка, зав'язана кругом моєї голови. Тільки що випалий високий сніг високими кучугурами рямував дорогу, а сонце міліярдами брилянтів виблискувало в сніжинках.

Я любувалась кіньми, вдихала їх гострий запах і мені нестримно захотілось подержати віжки в моїх руках — управляти кіньми, що бігли ритмічно і скоро вперед. Довго просила, вкінці господар згодився. Повна щастя і гордости, бо за мною сиділи хлопці і поглядали заздро на моє досягнення, я держала міцно віжки в руках, санки летіли, мов, вітер. Вже зближались до села, всі будуть видіти, що я правлю кіньми!...

Але, здається, коні відчули, що правила ними не звична сильна рука господаря. Вони стали рвати сильніше, скорше бігти, я з цілої сили здержувала їх, але вже сили не ставало, віжки стали виховзуватись із рук. Нараз коні завернули боком, санки перевернулись, і ми всі, мов галушки, полетіли в глибокий, повний снігу рів. Спершу ми перелякались, але згодом стали зі сміхом вилазити зі снігу, немов з подушок, цілі білі, мов сніговики.

Це сталось так нагло і несподівано, що і господар не мав часу вхопити за віжки. Вилізши на дорогу, обтріпуючи сніг, я оглянулась, а де ж коні? А коні разом із санками стояли спокійнісінько недалеко нас, поглядаючи в нашу сторону, немов питаючи: "Чому стоїмо, чому не їдемо, ми ще не дома".

Ще нині гріє серце та радість із їзди і соняшного зимового дня, що мов білою сніговою хмаркою набіг милим спогадом давно минулих днів.

**
*

Зближаємось до Торонта. Кінчається моя подорож.

Кінчається 1956 рік. Кінчаються ювілейні святкування 100 літніх народин І. Франка. Вони відбувались всюди, де тільки живуть скупчено українці. На Україні, в ЗДА, в Канаді, вони відбувались у великих містах, як Київ, Львів, Вінніпеґ і Торонто, і малих містечках і селах. Вони відбувались по цілім світі, де тільки доля закинула вічних мандрівників-українців. Вони відбувались і між чужинцями, що знали і цінили Івана Франка.

Було багато академій, концертів, промов і статей у часописах, і коли б Іван Франко, немов той козак-невмірака, пролітав широкий світ, він міг би радіти і сказати:

Боже! наше рідне слово,
Наша пісня ще живе!
І про нас ще пам'ятає
Покоління те нове...

Але Іван Франко не задовольнявся тим, чим міг задовольнитися козак-невмірака. Він звав своїх братів, синів, внуків і правнуків до мужнього діла, до чину. Він наказав:

Тільки ти придатний будь
На святе велике діло,
Загартуй думки і грудь,
До високого літання
Ненастанно пробуй крил,
А Богдан прийде, як сума
Ваших змагань, ваших сил.
До великого моменту
Будь готовий кожний з вас...

Торонто 6 січня 57 року.

Збірний хор у Чікаґо під упр. проф. О. Плешкевича на концерті з приводу роковин І. Франка

По сторінках світової літератури

"ЛЮДИНА, ЩО НІКОЛИ НЕ ІСНУВАЛА"

(Ewen Montagu: "The man who neverwas." Ed. Lippincott).

В світовій літературі появляються все частіше цікаві спогади, зв'язані з другою світовою війною. Учасники подій не зв'язані більше обов'язком зберігати таємниці, не мусять більше мовчати, — і поволі відкриваються тайни фантастичних шпіонажних афер, відважних утеч із ворожого полону, а читачі ознайомлюються з фактами та подіями, що своєю неймовірністю нагадують, фантастичні повісті нашої молодости. Але все це — не плоди буйної уяви, а факти. Деякі з них описані сухою канцелярською мовою, деякі — в залежності від талановитости автора — є вартісними з літературного боку.

Ось таку, абсолютно неймовірну подію, достойну пера Едґара Аллана По, подію, що спричинилася до зміни в перебігу останньої фази війни і врятувала життя тисячам аліянтських вояків, оповідає тепер лейт. ком. Монтеґ'ю.

У воєннім мистецтві (якщо уміння вбивати законно на широку скалю людей можна називати мистецтвом) часто уживають хитрости. Дурити і містифікувати ворога вважалося за "фер" іще з часів Троянського коня. "У війні і в коханні все позволено". Одначе протягом віків усі хитрощі були вже використані, а видумати щось нове, таке, на що ворог міг би налетіти, не легко. Одначе, Монтеґ'ю зумів придумати щось таке оригінальне та нечуване і так успішно обдурив німців, що його книжка заслуговує на те, щоб із нею ознайомити і українського читача.

Діялось це тоді, коли аліянти, після бою в Тунісі, рішили зробити інвазію в Італію, через Сицілію. Вони були переконані, що це такий логічний крок, що німці будуть його очікувати і відповідно сконцентрують всю свою оборону так, щоб відбити десант на Сицілію. А це мало б за наслідок тяжкі втрати для аліянтів, а може навіть і невдачу. Значить, треба було німців збити з пантелику і скерувати їх оборону на інші пункти. Треба було переконати їх, що інвазія буде цілком десь близько коло еспанського побережжя, з та-

Зараз почуємо, як це зроблено.

На той час Монтеґ'ю був офіцером морської "інтеліджанс". Він додумався до ідеї, що видавалась йому блискучою. Чому б не кинути в море тіло, одягнене в уніформу британського офіцера, **деесь** близько коло еспанського побережжя, з таким розрахунком, щоб морські хвилі викинули це тіло на берег? І дати цьому тілу документи, що доказували б, що аліянти і думки не мають атакувати Сицілію, а що головний удар буде скерований на Грецію та Сардинію. Німці про це напевно довідаються, бо нема сумніву, що еспанці їх про це негайно повідомлять.

Плян шалений і фантастичний, не легко було дістати на нього згоду вищої влади. Одначе, самому Черчілеві ідея сподобалась, і він підтримав плян Монтеґ'ю.

Отримавши дозвіл, Монтеґ'ю і його співробітники почали виробляти точний плян цієї операції, названої "Операцією Рублене М'ясо". Ось тут і почались труднощі.

Перш за все треба було знайти відповідне тіло. А це було не так просто. Бо, звичайно, кожне мертве тіло має або родичів, або приятелів, що ніколи б не погодилися віддати тіло свого улюбленого для якогось фантастичного експерименту. Навіть якби і вдалося знайти тіло людини одинокої нікому непотрібної, то і це ще не розв'язувало б проблеми. Бо це не могло бути абияке тіло, а мусіло сповнювати цілий ряд вимог! Перш за все це мусіло б бути тіло людини не старої, до певної міри спортового складу — тіло, подібне до офіцера — віком і анатомією, подруге, це мусіло бути тіло, що при секції виявляло б усі ті анатомічно-патологічні ознаки, що їх мала б людина, що знайшла смерть, упавши з літака до води. Щоб розв'язати цей сумнів, Монтеґ'ю звернувся до знаменитого англійського патолога Бернарда Спілсбері. Цей, подумавши, сказав, що відповідні патологічні зміни можуть бути знайдені у людини, що померла від запалення легенів, бо в легенях у неї буде певна кількість течі, як це буває в особи, що втомилася, плаваючи в бурхливім морі.

Зачались розшуки за відповідним трупом і нарешті, коли Монтеґ'ю вже хотів із розпуки викрасти підходяще тіло на цвинтарі, він знайшов те, що шукав: молодого 30-літнього чоловіка, що помер від запалення легенів у наслідок сильного перестудження. В балачці з його далекими свояками, ці дали свою згоду на те, щоб Монтеґ'ю взяв його тіло для своєї мети, але поставили умову, що ніхто ніколи не довідається дійсного імени покійного.

Дальшим питанням до вирішення було, де тіло кинути в море. Монтеґ'ю уважав, що найліпше це зробити коло еспанського містечка Гуельва, бо саме там працював дуже активний німецький аґент, що був у тісному контакті з місцевими еспанцями. Якщо б тіло виплило на берег коло Гуельва, то нема сумніву, що цьому аґентові будуть передані всі документи, знайдені при тілі.

Фахівці гідрографи сказали, що саме в квітні буде вітер, що в тих місцях буде віяти до берега і винесе тіло на побережжя. Як тіло відвезти до еспанських берегів?

Рішили, що найзручніше це зробити підводним човном.

За радою Спілсбері була зроблена спеціяльна коробка зі шкіри, асбесту та сталі. До неї мали покласти тіло запаковане в сухий лід. Таким способом можна було бути спокійним, що воно не почне передчасно розкладатися. Відтак треба було з нещасного цивільного трупа зробити британського офіцера і то такого, щоб німці в нього

повірили, і зготовити для нього документи та листи, підписані особами, що після німецьких інформацій могли б точно знати про пляни інвазії.

Один лист був від генерала Сер Арчібальда Най-а, віце-шефа головного штабу, до генерала Александера, що командував армією в Тунісі. З нього випливало, що метою для інвазії була Греція і що на африканському березі коло Сицілії будуть переводитись різні маневри, щоб відтягнути увагу німців від Греції і заставити їх думати, що десант буде на Сицілії.

Другий лист був від Лорда Люіс Маунтбеттена до адмірала Канінґгема. В цьому листі він дуже допоручував "майора Мартіна" і просив, щоб, коли Мартін повернеться до Англії, то щоб не забув привезти з собою "сардинки".

Цим, трошки тяжкуватим, жартом, Маунтбеттен ніби натякав, що другою інвазійною метою може бути Сардинія.

А хто такий був "майор Мартін"?, це і був наш невідомий труп!

Бо з нього Монтеґю зробив майора британської фльоти. Треба було виготовити для нього відповідні ідентифікаційні документи з фотографією. З трудом знайшли живу особу, подібну до покійного і зробили з неї знимку. Вибрали для нього ім'я — Мартін. Передбачуючи всі можливі сумніви німців, створили для "Мартіна" цілу біографію. Знайшли для нього наречену і її фотографію з ніжним любовним листом вклали йому до кишені. Також листа від його "батька", де цей лаяв свого "сина" за бажання передчасно женитися. Вклали в його кишені також рахунок за шлюбний перстень, куплений для нареченої і ще не заплачений, лист із банку, де Мартіна попереджували, що він перебрав більше грошей, ніж було на його рахунку — і всякі інші дрібниці, що могли знаходитись в кишенях молодого офіцера: відтинки від білетів до театру, сірники, цигарети, ключі, кусник олівця і т. д. Як каже Монтеґю, Мартін поволі зробився для нього і його співробітників, живою, реальною особою, майже приятелем.

Не легко було одягнути заморожений труп до відповідної уніформи, але і цю трудність удалося побороти. І нарешті майор Мартін був вкладений до своєї коробки, обкладений сухим льодом і готовий до походу.

Коробку запакували на підводний човен "Сераф" під командою лейт. Н. А. Джюел-а і 19. 4. 1943 р. в 6-тій годині човен виплив із Англії, а 30. 4. в 4.30 ранком випірнув на поверхню у віддалі одної милі від річки Гуельва.

Тіло було обережно виняте з коробки, перевірені всі документи. Надули повітрям надягнену на нього рятункову вестУ і, пробормотівши тихенько слова похоронної молитви, спустили Мартіна у воду. Тіло поволеньки поплило до берега.

Далі все розвинулось, як було передбачено. Еспанський рибалка знайшов Мартіна і прикликав офіцера з Гуельви. Цей взяв під свою опіку всі папери, що були знайдені на тілі. Лікар дослідив трупа і констатував, що ця людина упала до води ще живою і що смерть настала внаслідок утоплення. Негайно про цей знахід був повідомлений німецький аґент, перефотографував усі папери — і незабаром Черчіль отримав телеграму від своїх штабових шефів: "Рублене м'ясо проковтнуто цілковито".

Але аж по закінченні війни, коли документи німців дісталися в руки англійців, Монтеґю довідався, яку величезну ролю зіграв Мартін у перебігу війни: тисячі англійців та американців можуть бути йому вдячні за своє життя. Бо ці документи дісталися в руки Деніца, і його фахівці їх студіювали та на них написали, що: "їх автентичність не підлягає сумніву". Все, що англійці хотіли, німці проковтнули разом з "Рубленим м'ясом".

Сам Гітлер вірив у ці "документи", навіть тоді, коли вже почалася інвазія на Сицілію, і послав Роммеля до Греції, де він сподівався, що буде правдивий десант; до грецьких вод була відтягнена велика кількість німецьких торпедових човнів; перша панцирна дивізія була перекинена через цілу Европу, щоб відбивати інвазію в Греції — і в самій Сицілії війська були переміщені з полудневої частини острова на північну. Всі воєнні пляни німців, всі диспозиції були змінені двома "документами" майора Мартіна, і це дало можливість аліянтам легко і без великих страт заволодіти Сицілією, а відтак і Італією.

Майор Мартін блискуче виконав своє завдання. Його тіло поховано на цвинтарі в Гуельва. На похоронах був присутній британський віце-консул. На мармуровому камені витесано лише його ім'я, дату смерти і слова: "Dulce et decorum est pro patria mori.....

Д-р Лев Стаховський

Українська

Радіопередача

МИКОЛИ

СЛИВКИ

під керівництвом
М. Павликовича
в Чікаґо

Радіовисильня WOPA на хвилях 1490
Кожної суботи в год. 2-ій.
2025 W. Walton St. — CA 7-6738
Chicago 22, Ill.

Пренумеруйте тижневик

"УКРАЇНСЬКЕ ЖИТТЯ"

Виходить в Чікаґо під неділю

Річна передплата $5.00

Адреса:

UKRAINIAN LIFE

2102 W. Chicago Ave., Chicago 22, Ill.

ХОСЕ ОРТЕҐА І ҐАССЕТ

Так називається еспанський філософ, що помер 18 жовтня 1956 р. на 72 році життя. Ортеґа і Ґассет — хто це? Ставлячи таке запитання, ми маємо на увазі не лише його творчість, але й те середовище, де він зростав. Отже, варто насамперед згадати, що померлий мудрець був учнем німецького філософа Вільгельма Дільтея. Дільтей виступав був на початку двадцятого століття проти феноменологів, що на його думку були занадто абстрактні, і проти новокантіянців, яким він закидував однобічність. Іншими словами, Дільтей оминув у своїх працях метафізичні питання, задовольнившись емпіричною основою життя. Йшлось передусім про людину: чи вона вислід природних і надприродних сил, чи тільки історична категорія. До цієї останньої тези прихилився і вчитель Ортеґи і Ґассета. Він написав великий твір п. н. "Вступ до науки про духовість", звідки довідуємось, що природний світ можна з'ясувати а духовий — душевне життя — можна тільки зрозуміти. Звідси походить його твердження, що, напр., поет має більше відчуття автентичної життєвої дійсности, ніж науковець. Далі він зупинився на основних типах західнього світогляду, що схоплюють натуралізм, ідеалізм волі й об'єктивний ідеалізм. Його сучасник Рудольф Ойкен, пішов ще далі. Він розробив проблему нового ідеалізму, названого ним "творчим активізмом". Свідомість того, що людина є творцем духовних цінностей, довела до висновку про божественність абсолютного духового життя...

Отакими словами хочемо відкрити одну сторінку з книги пребагатого життя еспанського філософа, що довго запліднюватиме духові розлоги людства. Ясна річ, що ми дуже загальниково змалювали силюети тих мислителів, що мали безпосередній вплив на духову структуру Ортеґи і Ґассета. Проте і порушені тут "ізми" свідчать про різкий зворот філософічної думки в напрямку зацікавлення людиною і людською спільнотою. Цим маршрутом пішов і недавно померлий великий син країни Сервантеса. Він подібно, як і наш Сковорода, довго подорожував і багато писав, але не створив спеціяльної філософічної системи. Вислідом його довголітньої праці були твори: "Обезголовлення мистецтва", "Завдання нашого часу", "Зрив мас" і т. д. Публіцистика найчастіше цитує слова Ортеґи і Ґассета, вміщені в "Зриві мас". Там він зібрав конкретні факти й події, і створив суцільну картину сучасної соціяльної дійсности. Вона невідрадна, тому, що між масою і одиницею постали напружені взаємовідносини, що подекуди грозять катастрофою для індивідуума. Отже завдання нашого часу: зрівноважити модерними засобами ці дві сили. Виринає питання: Як? Ортеґа і Ґассет є того погляду, що відповідником до "зриву мася, є ""зрив одиниці", але не проти маси, бо ж кожна особа є частинкою маси, а за більший простір і за більшу, сказати б, автономію індивідууму в межах людської спільноти.

Таким чином ми безпосередньо зачепили проблему індивідуальної волі. Вона — улюблена дитина еспанського мислителя. Треба згадати, що воля і безпека не є співмірними чинниками. Найдалі посунена будь-яка форма безпеки з боку держави веде невідклично до поневолення людини (наприклад, в СССР). З другого боку, найцінішою є внутрішня воля одиниці. Вона не має меж у своїх виявах, зате тісно сполучена з надприродними чинниками життя. Ортеґа і Ґассет цієї проблеми не розробив, але його передсмертне помирення з християнською Церквою відкриває перед нами монументальну картину шляхетного борця за єдину правду.

Але вертаймось до Ортеґи і Ґассета — шукача правди на землі. Про нього кажуть, що він був аристократом духа і тужив за заниклим суспільним порядком, що його не можна тепер привернути. Можливо, але його турбувала сучасність і майбутність людини і людської збірноти. Він, за словами ап. Павла (якого він цитує в одному зі своїх творів), хотів "у великому світі жити, порушатись і бути". Катедра філософії на мадридському університеті була йому мабуть за тісна, коли він хотів жити в серці Европи, тієї Европи, що їй пророкували нехибний упадок і смерть. Але, де та Европа? Відома річ, що в це поняття включає Ортеґа спільну культурну свідомість европейських народів; до них зараховує, між інших і нас, українців. На його думку, в духовість українського народу ввійшов кельтський первень життя. Дехто схильний думати, що померлий філософ займався поточною політикою. Це не відповідає дійсності. Що правда, він зорганізував в Еспанії свою партію на те тільки, щоб повалити диктатора Прімо де Рівера. Після вдалого повстання він розв'язав партію і повністю посвятив свій талант універсальним проблемам життя. Нам відоме його негативне ставлення до лівого і правого тоталізму, що хоче відібрати людині таку підсвідому цінність, як сумління, і кинути її в обійми тирана. Осоружний йому був соціяльний месіянізм Росії, як і расовий міт німецького нанаціонал-соціялізму. Ці дві злі ідеології виявились для людства погубними, стали гробовищем вільного людського духу.

І саме, коли ми уважно будемо слідкувати за ходом думок Ортеґи і Ґассета, то дійдемо до висновку, що йому на серці лежав передовсім рятунок "колиски світової культури" — Европи перед маразмом її ще далеко не спожитих сил. Рятунок він бачив в об'єднанні европейських націй. До такого вислідy довела його діялектична метода розробки поставленої ним проблеми. Він саме висунув тезу, що кожний однородній принцип породжує різнородність і навпаки. Наприклад, християнська ідея протягом довгих століть покликала до життя національні церкви, стремління в XVIII столітті до одної конституції для всіх народів привело до диференціованої свідомости національностей. З другого боку, різнородність породжує однородній принцип. Уже тепер виразно зарисувались два ідеологічні табори, що

ще не приступили до вирішного бою, але їх остаточний удар неминучий. Заслуга Ортеґи в тому, що він нам вказав на ядро ідеалістичного табору, заховане саме в культурній свідомості європейських народів. Він назвав дев'ятнадцяте століття століттям національностей. У тому ж часі появився експансивний назовні націоналізм, що йому світ завдячує дві світові війни. Зрозуміла річ, що під "експансивним націоналізмом" він розуміє імперіялізм панівної нації, що стоїть у прямій протилежності до націоналізму поневолених народів.

На думку Ортеґи, сьогодні ні одна європейська нація не має експансивних тенденцій, проте внутрішня поведінка кожної нації є негативна у відношенні до будь-якого іншого народу. Тут філософ бере на оборону своєї тези вислів Шопенгавера: "Всі народи взаємно висміваються і всі мають рацію". Таким чином наприклад, англійці висмівають німців, німці поляків, поляки українців, українці москалів і т. д. Легко завважити, що тут маємо діло з виразною відчуженістю між поодинокими народами. Така сама відчуженість існує між людьми. Екзистенціялісти назвали її осамітненням і безрадністю людини в обличчі певних межових ситуацій.

Ортеґа не пішов шляхом "філософії смерти" (таку назву дали філософії Сартра) і не поринув у "рай самогубців", а вказав на ясні проміння рятунку перед розпачем і знікчемнінням людського роду, а в першій мірі — европейської культури. У своїй доповіді, що відбулась у Мюнхені 29 вересня 1953 року, він порушив проблему згаданої нами європейської культурної свідомости і сказав:

"Європейська цивілізація має поважні сумніви щодо себе самої. Можемо собі поґратулювати, що так є. Я не пригадую собі, щоб будь-яка цивілізація загасла в наслідок сумніву... Характеристичною рисою европейської культури є її періодична криза. Цей факт свідчить про те, що вона не так, як інші історичні культури, замкнута в собі і скристалізована. Було б, отже, помилкою визначувати европейську культуру на основі певних ознак. Її слава і її сила захована в тому, що вона постійно готова вийти поза себе. Европейська культура — це постійна творчість. Вона — не притулок, а шлях, що завжди спонукує її до ходу. Сервантес сказав такі слова: "Шлях кращий, ніж притулок".

Здається, ясно. Померлий еспанський філософ був вірний принципові творчого активізму, або, висловлюючись словами В. Ґете, був борцем і людиною. Це не значить, що ми приймаємо його глибокі мислі без застереження. Ми погоджуємося з Ортеґою і Ґассетом, коли він турбується про долю індивідууму в масі і про европейську культуру, що має ще дуже багато сказати розсвареному світові. Ми не відкидаємо його думки, що людям і народам потрібні ідеї, щоб вони могли дійсно маршувати вперед, але саме прямування, сам шлях, сама творчість не вистачають, бо без орієнтаційної бусолі можна легко зійти на манівці. Хай нам буде вільно навести на цьому місці слова Альберта Швайцера: "Для спільноти, як і одиниці, життя без світогляду — це патологічне порушення вищого орієнтаційного змислу... Відбудова нашого часу мусить починатись відбудовою світогляду". Швайцер мав на гадці християнський світогляд.

Ортеґа і Ґассет нам цього не сказав, але його передсмертний акт дає нам до зрозуміння, що він кінець-кінцем найшов найважливішу потребу нашого часу.

Гр. Голіян

Хосе Ортеґа і Ґассет

ВДУМЛИВІСТЬ У САМОГО СЕБЕ

Епохи, коли звеличують абсолютний чин, виявляють завжди однаковий образ: вони виповнені не діями, а злочином. Життя людей втрачає свою вартість і свою ціну, а зате чимраз більше застосовуються всі форми насильства і грабежу. Тому, коли завважимо, що на обрії виростає постать людини абсолютного чину, що осягає владу, ми повинні відступити і себе відокремити.

Коли чин звільняється від своїх нормальних зв'язків із контемпляцією і самовглибленням, він викликує і розбурхує безглуздя. Сьогодні бачимо, що одна безглузда постава оправдує появу іншої, протилежної, але не розсудливої або щонайбільше невистачаюче розсудливої постави. Справи політики осягнули на Заході остаточну скрайність, коли всі думають, що вони розумні, бо кожний уже втратив розсудливість.

Коли обставини дозволять на перепочинок, мусимо спробувати проломити магічне коло самовідчуження, що кидає нас із одного безглуздя в друге. Тобто треба спинити на хвилину оцю діяльність, що спричинює в нас констернацію і втрату свідомої думки; спинити на хвилину діяльність на те, щоб зібратись у собі, щоби провірити свої думки-ідеї про відносини у власному довкіллі, щоб скласти стратегічний плян.

Я вірю, що цілком не перебільшую, коли висловлю погляд: найплідніша праця, що її виконуємо для нас самих і для інших людей, не полягає в тому, щоб ми спричинилися до ще більшого самовідчуження світу, але в тому, щоб ми робили те, чого інші не можуть робити: вглибитися дещо в самих себе.

Коли б сьогодні, не там, де треба, покликати до життя скарб нових плянів, тобто ідей, тоді не багато можемо сподіватись від майбутнього. Без стратегічного відвороту від себе самих, без твердої думки, людське життя неможливе. Пригадаймо собі те все, що завдячує людина деяким великим самовглибленням. То не випадок, що всі великі основники релігій перед розпочаттям свого апостольства відходили в самітність. Будда заховався в горах, Магомет жив у шатрі і там ще покривав голову бурнусом. А передусім — Ісус

С. Риндик

Ось іде один верблюд

(Фейлетон)

Серед арабів, спеціяльно серед тих племен їх, що кочують по пустелях, тішиться великою популярністю пісня:

"Ось іде один верблюд.
Ось іде другий верблюд.
Ось іде третій верблюд.
Ось іде четвертий верблюд.
Ось іде..."

і так далі. А рефреном до кожного рядка є приспів: "Ой, радуйся, Ізмаїле, радуйся!"

Пісня співається доти, доки співак уміє рахувати. Діти доходять до двох-трьох рядків, дорослі до п'яти-шости, а освічені шейки йдуть іще далі Трапляється, що в їх устах пісня розростається навіть до десяти рядків! Залежить від стану верблюжого поголів'я в пустелі, від сили фантазії співака, а найбільше таки від його математичних здібностей. Треба думати, що в міру поступу цивілізації ця пісня буде рости і дійде колись, чого доброго, до розмірів Іліяди чи Одисеї.

Так оповідають євреї, кревні брати і великі приятелі арабів. Хоч не виключена річ, що якась правда в цьому злосливому оповіданні таки є. Але нас цікавить щось інше.

Наш земляк Микита Хрущ повзяв спасенний намір приспішити культурний розвиток арабських вольців. Якщо це йому вдасться, то майбутній історик арабської культури напише колись приблизно так:

"Після того, як наш патріярх Абрум, уступаючи настирливим домаганням своєї законної дружини Сари, вигнав у пущі свою улюблену рабиню Агару разом із придбаним від нього сином Ізмаїлом і започаткував тим арабське племено, — постав перший рядок великої епопеї "Ось іде один верблюд". Бо так заспівав молодий Ізмаїл, блукаючи з рідною матір'ю по голій пустелі, де одного разу побачив на обрії світу першого верблюда. Після цього цю пісню співали численні наступні покоління, не міняючи ні титла, ніже тії коми, аж поки на арабську землю не впали перси і не принесли туди своєї високої культури. Тоді до давньої пісні прилучився другий рядок: "Ось іде другий верблюд".

А коли через пару століть загостили до арабського краю залізні когорти славного Олександра Македонського і принесли туди дари геленізму, то завдяки цим дарам арабська епопея зросла ще на один рядок: "Ось іде третій верблюд."

Потім Римська імперія. Легіони Юлія Цезаря. Голі, жилуваті стегна, присадкуваті статури — римські орли. Під їх впливом араби порозумнішали ще трохи і заспівали: "Ось іде четвертий верблюд".

Далі прийшли турки, за ними англійці, французи і нарешті євреї. Кількість верблюжих рядків, хоч помалу, але зростала. Надхнені співаки доходили в деяких випадках до десяти верблюдів. Це був великий поступ, хоч далеко не такий, як мав би бути, коли взяти на увагу темпа новітньої доби.

Аж нарешті забралися до діла московські добровольці. Культура, а за нею аритметика відразу і круто підскочили вгору. Арабські мистці масово включилися в рами соціялістичого реалізму і почали співати про таку велику масу верблюдів, що їх агарянська земля ще ніколи, відколи її Господь Бог сотворив, не бачила і не чула. Камелі, дромадери, одногорбі, двогорбі і многогорбі верблюди вкрили землю, наче сарана.

Малі діти, слухаючи цих пісень, нічого не розуміли і питалися батьків, про що це співці так голосно, так завзято, але так сумно співають, і що воно за верблюди? І батьки відповідали їм, тяженько зідхаючи:

— Це колись водилася в арабській землі така тварина. Мала на хребті горби лою. Але як прийшли московські добровольці, то так засмакували собі той лій, що поїли всі горби разом із верблюдами, а що залишилось, те перегнали до свого краю".

З пустелі донісся спів:

"Ось іде мільйон верблюдів!"

А з другої сторони відгукнулося:

"Ось іде більйон верблюдів!"

Почалось у пустелі поетичне соц-змагання.

На цьому скінчиться історія арабської культури, якщо Господь Бог, що над нами, не змилосердиться над бідними агарянцями.

ВДУМЛИВІСТЬ У САМОГО СЕБЕ

відійшов на сорок днів у пустелю.

А скільки завдячуємо Ньютонові! Коли одного разу спитали його, як це можливо такою стислою і простою системою пояснити незліченні прояви фізики і як він до цього дійшов, Ньютон наївно відповів: Nocte dieque incubando — в день і в ночі роздумуючи. За цими словами бачимо тихе самовглиблення.

Існує велика річ у світі, що вмирає. Це Правда. Без певної міри спокою вона загине. Пригадаймо собі слова Ґете: "Я признаю себе до тієї породи, що в темряві змагає до світла".

Европа й Америка втілюють спробу жити не з міту, а з ясних ідей. Тому, що ті ідеї нині не існують, европеєць почувається здеморалізованим і пропащим. Макіявеллі каже в елеґантній формі, що для здеморалізованого війська, коли йому грозить небезпека розбиття і розсіяння, існує тільки один рятунок: Ritornare al Segno — повернутися до прапору. Знову зібратися і під боєвим знаком наново впорядкувати розбите з'єднання.

Европа й Америка мусять повернутися до ідей. Нові ґенерації, що дорожать чистим тілом і шляхетною поставою, мусять привласнити собі ясну, чітко окреслену ідею, що не може бути ні зайвою, ні малокровною, але потрібною для нашого життя.

Переклав **Юрій Тис**

Іван Кедрин

ІНТИМНІ ПОДРОБИЦІ В ЖИТТЄПИСАХ

У нашій політиці, як і в літературній критиці, часто змагаються дві екстремні течії: компліментарна і лайлива. Перша перемагає, бо йде по лінії найменшого спротиву, отже по лінії найпростішій і найвигіднішій. Коли говоримо про покійників, що були визначними постатями в українській історії та літературі, то дуже охоче застосовуємо засаду: "про померших нічого, крім доброго". А наслідок той, що характеристики наших видатних діячів здебільшого дерев'яні, трафарентні, дуже схожі одна на одну, тому не тільки дальші покоління, але й сучасники, що особисто близько не знали даної людини, не всилі чітко відрізнити її від іншої. Для прикладу візьміть життєписи наших письменників із історії літератури Омеляна Огоновського чи навіть С. Єфремова, дарма що цей останній підійшов уже куди модерніше до авторів і їхніх творів із їхніми героями. Класичними стали у нас життєписи, що починалися і здебільша все ще починаються від "ікс-ипсильон народився в... такого-то дня і року" та кінчаються датою і місцем смерти. Д-р Кость Левицький, нпр. видав два томики п. н. "Наші політики": безбарвні нариси, звідки ніяк не можна уявити собі таких небуденних і прецікавих постатей, як, напр. д-р Євген Олесницький, д-р Євген Левицький, д-р Євген Петрушевич, Микола Василько і багато-багато інших з доби української участи в парляментарному житті Австро-Угорської монархії. І тому не випадковим явищем є одна з прикметних і прикрих рис нашого письменства: в нас майже нема монографічних творів французького зразку — Андре Моруа, німецького — Еміля Людвіка, чи англійського — Литтона Стрейчі. Історичні монографії Костомарова пахнуть цвіллю, а Конисько-го двотомова біографія Т. Шевченка не могла знайти читача поза колами вчителів літератури і їх шкільних вихованців. Тому такою рідкою появою є в нас книжка Павла Зайцева, що показує Шевченка, як живу людину, а не як мужика, в хутряній шапці і кожусі.

А скільки направду великих і цікавих постатей було в українській історії, літературі і громадсько-політичному житті! І як страшенно мало з них знайшли відзеркалення в писаних про них посмертних згадках, споминах і характеристиках, де б вони виступали, як живі люди! Чогось у нас уважають, що цінну людину треба змальовувати виключно тільки з її позитивними рисами вдачі, ще відповідно їх очевидно підмалювавши та покривши грубою верствою позлітки. А чи насправді існує хоч одна людина, яка не мала б своїх слабощів, своїх неґативних рис, дрібних, інколи прикрих, інколи смішних, що проте в сумі таки не шкодять людині бути цінною і великою, якщо вона справді є такою. Пам'яті великої людини не пошкодить, коли записують для потомних поколінь також ті її неґативні риси вдачі чи її неприємні життєві пригоди, що їх не можна промовчати, коли хочеться подати дійсно вірний портрет живої людини. І тому напр. читаючи і слухаючи всього того, що в нас писалось і говорилось та далі пишеться і говориться про митроп. Андрія Шептицького, включно з вартісною книжкою про нього д-ра Степана Барана, не можна позбутись жалю, що досі все це втримане тільки у тому дитирамбічному тоні, що не дозволяє змалювати цілу живу людину. А яка це направду була цікава жива людина, велика постать на історичну міру, яка не потребує лякатись вірного змалювання також надзвичайно характеристичних для тієї постаті слабостей. Бо коли хтось є дійсно індивідуальністю, то він залишиться нею без уваги на свої слабощі, як і, навпаки, ніяка позлітка не зможе зробити мірноту величною постаттю.

І тому надзвичайно вартісними і втішними є ті праці, що відбігають від трафарету й подають характеристики чільних наших постатей, як живих людей. Можна було зауважити цей позитивний зворот у дослідувачів Івана Франка в минулорічному святкуванні Франкових роковин. Його біографи перестали малювати його тільки як Мойсея і Каменяра, як кам'яну постать на пам'ятнику, а вже виставляли його, як людину, що жила, змагалася, терпіла, мала свої нахили і свої примхи і переживала хвилини злетів і упадків, як кожна людина.

У цьому живому підході до постатей українського минулого має поважні заслуги Володимир Дорошенко, який при своєму поважному віці втішається, слава Богу, все ще надзвичайною пам'яттю і є в ділянці культурного життя незаступною "живою енциклопедією", як у ділянці політики був нею пок. Степан Баран. До таких характеристик, що вийшли з-під його пера, належить і проголошений у двох числах "Української Літературної Газети" з Мюнхена за лютий ц. р. нарис "Академік Михайло Возняк". Проте, прочитавши з великою цікавістю і дійсною насолодою цей нарис, не можна стриматись від висловлення поважного сумніву що його викликав один просторий уступ у тому широкому нарисі: "Возняк і жінки".

Автор описує там подробиці, у кому М. Возняк любився, називає прізвища в цілому або у відомих сучасникам ініціялах, подає подекуди й характеристику тих жінок, наводить прізвища чи ініціяли чільних і відомих наших діячів, що поодружувались із тими жінками, та на всьому тому тлі подає М. Возняка, як людину страшенно смішну. Читач здивований: коли автор на вступі тієї характеристики підкреслював, що його лучила тісна приязнь із покійним нашим ученим, який, бувало, щоденно відвідував його, з яким він якийсь час навіть разом мешкав і довгими роками співпрацював та був його повірником, то навіщо писати речі, що тому його приятелеві, коли б він міг їх читати, були б над міру прикрі? І чи поможе тут зазначувати наприкінці нарису, що наведення всіх отих неґативних подробиць не мало

на цілі осмішування покійного діяча, якого заслуги і вартості куди переважували його смішності й дивацтва. Але, поминаючи такий, сказати б, сантименталізм, піднесемо засадниче щодо метод критично-аналітичної характеристики питання: чи для змалювання правдивої, цілої і живої постаті потрібно порпатися в інтимних подробицях життя описуваної людини? Чи є взагалі сенс подавати такі подробиці, що їх, остаточно, можна б і подати, але на інший, не хронікарсько-інформаційний, а літературний лад. Наприклад: коли вийшла німецька книжка "Ґете і жінки" чи французька "Жінки в житті Наполеона", то поперше, це були Ґете і Наполеон, а не Михайло Возняк, — без образи для цього останнього, а таки для ствердження дистансу, — і подруге, це були прегарні, писані письменниками монографії, що залишали враження літературного роману.

Кожну друковану річ, чи це стаття, чи книжка, чи літературний нарис, треба оцінювати не за заміром її автора, а за враженням, що вона його залишає в читача. Річ не в тому, щоб враження було "приємне" чи "не приємне", бо це не є критерій вартости друкованого твору, тільки в тому, щоб читач бачив у написаному істотну ціль і глузд, — в даному випадку для змалювання цілости постаті Михайла Возняка. Коли б такі подробиці були конче потрібні, то дійсно треба би їх навести, хоч би коштом неприємности для всіх тих живучих ще осіб, жінок і мужчин, що з ними автор повівся тут так безцеремонно, включно з діячем, який ще десь далеко карається, як що він ще живий. Але той уступ з нарису про М. Возняка залишає не тільки високо-неприємне враження, він викликує ще суто-діловий запит: навіщо це, кому і чому це потрібне, чи вимагає цього жива й цікава літературна критика, і до чого дійде літературна критика і монографія, коли змальовувати в них подробиці, що не уточнюють образу, а затьмарюють його розмазуванням третьорядних подробиць?

Відношення чоловіків до жінок чи жінок до чоловіків — це безумовно такий чільний відтинок життя людини, що годі промовчувати його, коли річ іде про змальовування минулих постатей, як живих людей. Але — покличмося ще на два згадані вже вище приклади — Наполеона І і Вольфґанґа Ґете. Їхнє відношення до жінок було не тільки високо-характеристичне для них обох, але й грало в їхньому житті чималу ролю, а те їхнє життя — це був кусень всесвітньої історії і історії світової літератури. Два подружжя Наполеона — це був його життєвий шлях від міщанської французької верстви до палаців европейських династій, а його романи — леді Гамілтон чи пані Валевська — заторкували міжнародні проблеми й міжнародню дипломатію. Водночас, персональне відношення Наполеона до жінок було прикметне для його деспотичної вдачі, яка не знала, що таке спокій і не признавала спротиву—в жадній справі. Ще більше місця займали жінки в житті і творчості Ґете. Фридерика Бріон — це ж його перша лірика, Шарлотте Буфф — це Вертера Льотте, а Лілі Шенеманн чи пізніша його дружина Христіне Вульпіюс і ще інші, це були жінки, що знайомство з ними насувало тому велетневі духа і нові ідеї і спонукувало до писання безсмертних творів. Ясно, що історики літератури, досліджуючи постання чи то "Терпінь молодого Вертера", чи "Германа і Доротеї", чи геройсько-романтичних і патріотичних драм, його подорожніх листів, чи врешті "Фавста" й різних окремих фаз у творчості Ґете, — мусіли віднаходити ймена різних жінок та їхній безпосередній чи посередній, хай і далекий, зв'язок з поетичною і прозовою творчістю того письменника, політика й філософа в одній особі. Багате було буйне життя того, що розніс славу Франції по всьому світу і підніс її до недосяжних висот, довів її до упадку, як теж і того, що — за висловом німецького критика — досить було одного Ґете, щоб виповнити ним всю німецьку літературу. У тому їх буйному житті жінки мусіли грати першорядну ролю.

В житті Михайла Возняка жінки грали ролю виключно тільки в інтимній сфері його особистих почувань. Вони не змінили його духової структури, вони не викресали в ньому письменницького полету ні фантазії, вони не штовхнули його до творчости в тих ділянках, до яких він не мав ані хисту ані тяги. Володимир Дорошенко знаменито пояснює, чому Михайло Возняк так і не докінчив своєї історії українського письменства: бо, мовляв, для підходу до українського письменства 19 і 20 сторіч бракувало йому і знання західньої літератури і полету. Себто: він не міг би був користуватись ані порівняльним критерієм, ані добачувати чужих впливів, чи вказувати на вплив даних наших письменників на чужомовних творців, ані не міг би був зробити історії нашого новітнього письменства такою живою і цікавою, як воно вимагало. Користаю з нагоди, щоб отой цінний біографічний нарис В. Дорошенка доповнити одною характеристичною подробицею. Якось у Віденській кавярні у Львові Возняк оповідав мені, що він розшукав цікаві джерельні подробиці про знайомство Шевченка з княжною Репніною. Возняк захоплювався тоді цією темою. Я з місця замовив у нього для львівського "Діла" серію фейлетонів, з яких можна б зробити книжкову відбитку, або книжку, що могла б появитися в щомісячній Бібліотеці "Діла". Возняк відмовився писати книжку розміром від 8 до 10 аркушів друку, бо на це, мовляв, він не матиме матеріялів, ані часу, але погодився дати серію фейлетонів, що вийшли б потім відбиткою. Я думав, що це буде цікава книжечка, дарма що знав, що Михайло Возняк не белетрист і що він не зуміє використати зібраних джерельних даних для роману. Дорошенко має рацію, що Возняк був дуже образливий, чулий і в розмові з ним на тему його писань треба було бути дуже обережним та ступати наче босою ногою по побитому склі. Тому Вознякові не можна було диктувати форми замовлюваного в нього твору, бо це була б очевидна підстава для образи. Але ж я не залишив у Возняка сумніву, що "Діло" — це щоденна газета, призначена для широкого читача, і що той читач не хоче ще одного "причинку" до життєпису Шевченка, а хоче цікавої лектури. Наслідок був

такий, що в міру того, як продовжувались в "Ділі" фейлетони Вознякового "Шевченко і княжна Репніна" — моя злість на Возняка так само зростала, як злість моїх редакційних колег і Дирекції Видавничої Спілки "Діло", на мене, що я пішов на таку легкодушну історію: твір Михайла Возняка, може цінний для дослідувачів-шевченкологів, був наче "хемічно-випраний" із полету, живости духа й стилю, не прикрашений ніякою фантазією, яку могла викликати така цікава тема.

Ото ж маю враження, що найобширніший життепис Михайла Возняка був би нічого не втратив на тому, щоб написати в ньому таке: Михайло Возняк — невисокого росту, худорлявий, похилений вперед, замолоду хворий на легені, з нездоровою краскою обличчя, далеко не був типом красуня й не міг приваблювати жінок. До того ж, він зрікся був вчителювання в державній школі, щоб могти цілістю присвятитись українській науковій праці, а відомо, що це означало в практиці — незабезпечену майбутність і боротьбу зі злиднями. А що сам Возняк, мабуть не свідомий тих своїх особистих і життєвих недостач, був щодо жінок людиною досить вибагливою і захоплювався — може за законом природи про притягання контрастів — якраз молодими жінками, фізично гарними і енергійної та живої вдачі, то само собою ясно, що зазнавав численних розчарувань, терпів з цього приводу, був нещасливий і ставав ще більш нервовий та інколи ще прикріший, ані ж був і без того...

Щоб не було непорозуміння, скажу, що мені далеко не залежить на тому, щоб брати Михайла Возняка "в оборону" та ще й перед Володимиром Дорошенком. Цей останній стояв до Возняка куди ближче за мене, а я завжди ставився і далі ставлюсь з куди більшою симпатією до В. Дорошенка, як до М. Возняка. Але міркую, що саме тому можу писати ці завваги, не лякаючись закиду будь-яких персональних порахунків, бо в українській дійсності люди дошукуються завжди обов'язково чогось особистого поза сказаними думками. Авторові цих рядків облегшує висловлення наведених у цій статті думок ще й те, що він сам завжди був і є прихильником радше відбронзовування постатей минулого, як бронзування їх, та що він сам відзначається, буває, різкістю тону і безцеремонністю у відношенні до живих чи мертвих, які, завдяки своїм ділам, стали, сказати б, громадською власністю. Тому й у сказаних критичних думках не слід дошукуватись нічого більше, як тільки того, що в них сказано: це дискусійні завваги про шляхи й можливості літературно-критичних характеристик. І так повинен розуміти ці завваги й сам Володимир Дорошенко.

Г. Лагодинська-Залеська

Духове обличчя генія з перспективи двох століть

Шестирічний Моцарт
непідписаний образ, 1762/63

Коли минулого року ввесь культурний світ святкував 200-ліття народин геніяльного музики Вольфґанґа Амадеуса Моцарта, наше Видавництво находилось у стані реорганізації на новому терені. У зв'язку з тим наступила перерва у виданні "Овиду" і ми не мали змоги присвятити уваги цим роковинам на сторінках нашого журналу. Робимо це — хоч дещо спізнено — тепер.

Редакція.

Слухаючи музику Моцарта, мимоволі виринає у нас питання: чи той, що дарував нам так багато радости та щасливости — чи й він сам пережив їх стільки? Немає сумніву, що сам процес творення давав йому безмірну повноту щастя. Але в його людському житті чергувались безперервно турботи і розчарування, що не пощаджують (може — якраз) і геніїв. А може без них геніі не були б геніями...? Коли б їх земне життя було встелене тільки рожами й лаврами, може тоді їх дух не рвався б до тих надземських висот, а Муза їх, задоволена й сита, співала б тільки гимни радощам земського життя?

Життя Моцарта не завжди проходило гладким і блискучим шляхом. Воно було багате й у трагічні моменти, які, однак, не мали сили покопати його соняшної вдачі та його фантазії, що з безодень недолі людського існування виносили його завжди на висоти чистої Краси та всміхненої Радости.

"Я не безжурний" — каже Моцарт про себе —

" я тільки готовий на все і тому можу очікувати всього і перенести все терпеливо, якщо лише моя честь і моє добре ім'я не стратять від цього".

Його безжурна радість і веселість не мають у собі нічого дешевого. Вони базуються на свідомості глибин людського життя. Його всміхнена ґрація є джерелом правдивої життєвої сили і тому його музика близька нам і сьогодні, а її мова викликує дрижання рівноважних тонів нашої душі.

Ґрація — така характеристична творчому духові Моцарта — це без сумніву основна прикмета його індивідуальности. Ґрація, через яку музика Моцарта промовляє до слухачів, витиснула нестерте п'ятно на всій його геніяльній творчості.

Та не лише всміхнена ґрація і безжурна радість характеризують його музику. Звуки трагізму, а навіть демонізму чуємо також у його музиці. Але все це опановане чудовою внутрішньою гармонією.

В одному зі своїх листів пише Ріхард Штравс: "Народження Моцартівської мелодії є об'явленням людської Душі, якої так шукають усі філософи..."

Завдяки ідеальній простоті та ясності виразу і форми, осягненої нелегким шляхом та ускладненими засобами, став Моцарт "клясиком клясиків". Моцарт свідомо оминав патос і сантиментальність. Його чутливість така правдива і природна! Немає в ній нічого робленого, нічого штучного. Він знав міру в усьому: у виразі й у формі. Гамував свій буйний темперамент і завдяки цьому Моцарт до сьогодні найбільший майстер форми і — клясик усіх клясиків.

Моцарт був геніяльним майстром композиції. Його знання — не лише теорії, але перш усього — практичного застосування усіх правил штуки композиції було величезне. Він компонував з такою легкістю як інші — скажімо — танцюють. Могло б здаватися, що його величезна творчість прийшла на світ без ніякого труду і напруження, прийшла відразу досконалою і зрілою, щоб дати свідоцтво Вічній Гармонії і Правді. Творчість Моцарта має найчистіший, найбільш особистий стиль. Кожний мотив, кожний ритмічний зворот, кожна найменша мелодійна частинка це — цілий Моцарт.

Було б великою помилкою думати, що цей стиль був йому вроджений. Завдяки своїй величезній пильності і особливому талантові він опанував і присвоїв собі всі европейські стилі, минулі і тогочасні, а тоді щойно осягнув свій власний, індивідуальний стиль. Це що Моцарт став "клясиком клясиків" є щойно остаточним вислідом його мандрівки по всіх стилях усіх часів та всіх націй. Усі стилі й усі форми, перетоплені в горнилі творчої геніяльности Моцарта, дали у висліді його особистий стиль.

Альфред Айнштайн пише про Моцарта: "...він не належить до жодної нації. Він універсальний. Він ані національний музика, ані інтернаціональний. Він є — наднаціональний".

Як бачимо—легкість компонування у Моцарта мала основою глибокі студії і вичерпне знання та була їх вислідом. А проте, його творчість характеризує така простота, така скромність! Та лише добрий знавець справедливо оцінить цю "простоту". Він знає, що криється за нею, а звичайний слухач нерадо заглядає поза куліси чистого звуку. І в цьому випадку лишній раз справджується стара правда, що найясніше та найпростіше висловлюється той, хто має якнайбільше знання, а мова обмеженого та недосвідченого — ускладнена і штучна. І тому геній зрозумілі для всіх, а ті, що тільки хотіли би бути геніями — зрозумілі лише малому колу близьких собі.

Хоч вплив творчости Моцарта на пізніших композиторів був дуже великий, Моцарт не мав епігонів ані наслідувачів. Це доказом його величі і неповторности. Якась — свого роду — незайманість береже творчість Моцарта перед наслідуванням. І цьому якраз завдячуємо вічну живучість і свіжість Моцартової творчости, незатемнену перспективою двох сотень років. Вона не віддалилася від нас у сумерк історії, вона по сьогодні — жива теперішність.

Об'єднуючи в собі такі противенства як трагізм і комізм, меланхолійність і легку веселість, мудрість і гумор — музика Моцарта промовляє до кожного з нас. Вона криє в собі найглибші радощі і найглибші болі життя. Вона однаково доступна і зрозуміла для всіх. Сфера почувань музики Моцарта дуже багата і різнородна та незвичайно змінлива. Раптові переходи від легкої ґрації до важкої меланхолії і знову — тінистими стежками смутку на висоти радости й тріюмфу —не рідкі у Моцарта. Його веселість буває часом така... безнадійна, а смуток — такий повний олімпійського ясного супокою і гармонії! В його музиці об'являється нам усім найдосконаліша краса і найблагородніша людяність, а мова цієї музики — божеська.

Як же ж це? — спитає дехто. — Його музика повна свіжости росистого ранку, повна запаху чистої молодечої любови, пізніше — палкої пристрасти (Дон Джіованні) — така людська і така земська. В цьому ж ця "божеськість"?

Божеськість музики Моцарта лежить у прославленню ним людської природи як твору Божих рук та в способі, як він це робить. І що більше він зближається до визволення від людської природи й від земного життя загалом, то більше завмирає в його музиці голос безжурної радости доки творчість його не найде свого завершення у "Реквієм", у якому дух Моцарта остаточно звільняється від усього людського.

**
*

Найбільшу популярність, що йде в парі з найвищою мистецькою досконалістю осягнув Моцарт при кінці свого життя оперою "Чарівна флейта", не на останньому місці завдяки її гуманістичним ідеям. Останній, нескінчений твір Моцарта — Реквієм, твір із цілої клясичної музики найбільше зближений до Баха, та "Чарівна флейта" свідчать про це, що в духовому світі зрілого Моцарта з'єднались нероздільно — віра в Христа й ідеал гуманізму. До часу "Чарівної флейти" твори Моцарта не належали до найбільш знаних і найбільших розповсюджених. Тогочасна публіка

вважала його музику за неясну та тяжку до зрозуміння і до виконання. За його життя лише дуже мала частина його творів появилася була друком. Щойно від його смерти почали люди освідомлювати собі цілу велич його геніяльности. І тоді щойно — чимраз більше люблений у колах музик та приятелів музики — став Моцарт одним із найчастіше виконуваних композиторів.

Але час робив своє, прийшли нові великі композитори, що може на деякий час трохи відвернули увагу музичного світу від Моцарта. Та з початком двадцятого століття починається велике обновлення Моцартової Музи, яке послідовно, з деякими перервами, змагається і стає чим раз більше інтензивним — аж по сьогодні. Світ здавався втомленим ваґнерівською екстатикою і перечуленням романтиків та почав тужити за класичною ясністю і чистотою Моцарта.

Девятнадцяте сторіччя почитало і любило Моцарта не менше, але — інакше. В ньому бачили перш усього великого майстра погідної, веселої, ґраціозної мелодії. Аж Малер починає інтерпретувати Моцарта інакше, підкреслюючи в його музиці також усе трагічне, меланхолійне, демонічне. Ріхард Штравс відкриває в Моцартівському мелосі джерело для зогріття й оживлення своєї власної музичної творчости, а великий піяніст Ферручіо Бусоні вважав музику Моцарта єдино правдивою, чистою музикою в противенстві до музики романтиків, що "ілюструвала" людські почування та пристрасті, або наслідувала природу. Вони обидва почали пропаґувати Моцарта у своїх концертах, чим у великій мірі причинилися до обновлення Моцартової популярности.

***

Сучасна музична творчість пішла новими шляхами, в різних напрямках. Усі ті напрямки це шукання нових форм вислову. Одні шукають їх, так сказати б, на "периферіях" музики, в сфері шелестів, скреготів моторів, ґудіння фабричних ґудків та реву сирен, що мають характеризувати темпо і ритм, а навіть духа сучасного життя.

Інші шукають якоїсь абстрактної, відзмисловленої музичної мови, якої одиноким імперативом — конструктивний інтелект.

Ще інші вважають, що всі досьогочасні головні основи музичної творчости перестарілі і базуючись на них — не можна вже нічого нового створити. На їх думку, музика майбутнього мусить відкинути всі виразові засоби, що виводяться із функціонально-гармонічного, мотивічного та тематичного способу думання.

Деякі з сьогоднішних модерних напрямків шукають для себе первовзорів у різних давніх епохах, чи передклясичній, чи в бароковій, чи врешті в архаїчному або й екзотичному світі.

І ось виринає питання: Чи творчість Моцарта має дані для того, щоб стати первовзором для сучасних композиторів, що живуть у добі матеріялізму, в добі техніки та атомової енергії, в якій чим раз гостріше починає виступати на перший плян питання можливости заглади, не лише людської культури, але й людського роду? Немає сумніву. Не йдеться про те, щоб переносити стилі давних епох у сучасність. Точніше — йдеться про вартості, що не підлягають змінам. Як колись так і сьогодні треба би пізнати все, що було перед тим, перестудіювати, перетопити, щоб так найти дорогу до власного, нікому іншому неподібного, неповторного, особистого стилю. Треба б зважитись на все, щоб поконавши ускладненість та неясність, вибороти собі ту "простоту" (не мішаючи її із звичайністю...) та кришталеву ясність форми і виразу, яка і наймодернішу музику зробить приступнішою та більш зрозумілою загалові — а це ж одна з прикмет геніяльности. (Моцарт був же ж для сучасних наймодернішим із модерних, а клясиком став щойно для майбутніх). А може тоді й наші часи видадуть Генія, що колись засяде в пантеоні між тими Найбільшими. Бо ж ніхто не родиться готовим генієм, хоч завдаток геніяльности має неодин із нас.

Ідеться про те, щоб цей завдаток, цей талан вложений Всевишнім у колиску, цю іскру Божу не розміняти на дрібні та не протратити на марне, але зберегти і спрямувавши на правильний шлях, невсипущою працею створити щось — не лише нове та оригінальне, але перш усього щось велике, шляхотне та гарне, що поривало б нашого духа у надземські висоти, у сферу, де людський Дух стає віч-на-віч із Божеським.

ПЕРЕДПЛАЧУЙТЕ !
ЧИТАЙТЕ !
ПОШИРЮЙТЕ !
"О В И Д"

НАЙКРАЩИЙ ДАРУНОК — НАЙНОВІША
КАРТА ЗЕМЕЛЬ УКРАЇНИ

(в кількох красках)
в теперішніх політичних і частинно етнографічних границях з англійським текстом,
з завваґами
ЛЬВА ДОБРЯНСЬКОГО
проф. Джорджтавн Університету у Вашинґтоні, Голови Українського Конґресового Комітету Америки
ВЕЛИЧИНА 29x42 ІНЧІВ.
Поверх 3000 місцевостей України, залізниці, ріки, озера, гори.
Незвичайно важний і потрібний посібник в інформаційній праці.
Ціна карти в окремій обгортці $1.00 (без пересилки), з пересилкою $1.15.
Книгарням знижка.

Замовлення слати на адресу її видавця:
Ліґа Американців Українського Походження в Чікаґо
League of Americans of Ukrainian Descent Inc.
Питайте за картою у Вашій книгарні!
Поштова адреса:
Laud 2247 West Rice St., Chicago 22, Ill.

„52 -- 33"

(Гумореска)

Цілий клопіт був без сумніву европейського походження. Ще коли два роки тому Джан Диртікрук попав під час військової служби за океан і коли, замість на Гаваї чи до Японії, його вислали до цієї плутанини кордонів, старих міст, веселих нічних льокалів, гір і майданів до гри в копаний м'яч, що називається Европою, — він побачив, що з цього всього не може вийти нічого доброго.

"Ґаддем, що можна робити в такій країні, чи країнах, де навіть ніхто не грає в бейзбол і де прізвище Бейб Рута чи Ді Мадджія так само невідоме, як в Америці назви тих усіх столиць країн, що їх можна переїхати за дві години джіпом, і де люди займаються такими неморальними розвагами, як угадування вислідів 44 змагань копаного м'яча що неділі?" — думав одного вікенду Джан Диртікрук, вийшовши за браму своєї бази в Англії і прямуючи автобусом до Лондону.

І власне з почуття нудьги та туги за далекою заморською батьківщиною, де якраз, мабуть, у тому моменті Мікі Ментл провадив своїх "єнкіс" до перемоги, Джанні заграв у "пул". Виповнив докладно всі 44 висліди, хоч він ніколи в житті не був на футбольних змаганнях і не знав, чи футбол грають 22 грачі одним м'ячем, чи, може, один змагун оперує 22 м'ячами? Виповнив, вислав і, дочекавшись наступного тижня, остовпів. За своїх кілька шілінґів він отримав поважну суму у фунтах. Джанні Диртікрук, невіглас у справі копаного м'яча, став переможцем "пулу", англійської спортової лотерії, де виграють за вгадання вислідів змагань.

Наступний тиждень Джанні студіював увесь час спортові журнали, комбінував, порівнював форму "Менчестер Юнайтед" і "Вестбромвіч Албіон", застановлявся над силою оборони "Евертону" і п"ятки нападу "Челсі". Знову виповнив свій папірець, знову заплатив пару шилінґів і при кінці тижня... знову виграв.

Відтоді вже пішло. Щотижня Джанні чекав лише на хвилину, коли він зможе вислати свій "пул тикет", застановлявся, роздумував, дискутував і став незабаром найкращим знавцем европейського футболу на своїй базі, хоч футбольних змагань він таки далі ще не бачив.

"Що ж це **за футбол"**, думав з погордою Джанні, що його грають... ногами?

Футбол, справжній футбол, такий не для м'якопапих, але для справжніх мужів — це наш, американський футбол, де м'яч носять в руках, де в одному сезоні десять-п'ятнадцять хлопців іде під опіку погребника. Це, розуміється, гра. Те, що тут, також добре, воно дає заробити пару центів на пиво! Але щоб дивитися на таку гру? Невер!"

Може був би Джанні остаточно дав себе спокусити на побачення якогось із змагань англійської футбольної ліґи, якби не доля, що, як кажуть, "грає з людиною". Тут вона власне виходить на обрій нашого оповідання у формі наказу перенесення до бази у Фюрстенфельдбруку коло Мюнхену, встряває в життя летуна третьої кляси — Джана П. Диртікрука. Фаховий термін "летун третьої кляси" не означає, що Джанні був поганим летуном. Він, до речі, взагалі не був летуном, бо належав лише до технічного персоналу, що смарував кола літаків; але це була його службова назва, ось така, як гренадир чи кірасир у давніших часах.

Але і в Німеччині існував, щоправда, не пул, а "фузсбаль-тото". Джанні кинувся на цю інституцію із запалом досвідченого знавця. Скоро він знав уже напам'ять усі висліди "Зехциґерів" у Мюнхені, "Боруссії" в Дортмунді чи "Фенікса" в Карльсруге і то краще, ніж назви вулиць у своїй рідній Филаделфії, Па. Він знову посилав картки з вислідами, платив марки замість шілінґів, вигравав і програвав, але частіше програвав. Европейський атавізм — демон газарду, що колись штовхнув його европейського предка покинути панцизняний лан і поплисти за океан, до невідомої Америки, опанував Джаннія.

Він був уже повновартісним газардистом, коли навесні 1956 року прибув до Монако по дорозі до чергової своєї бази, смарувати кола десь в Альжирі чи Тунісі. Тут якраз виходила заміж його далека сусідка з Филаделфії, Ґрейс Келлі, за того малого князя. Як же ж не було Джанові залишитися пару днів і не потішитися втіхою своєї сусідки? Він не був, докладно кажучи, її близьким сусідом. Він мешкав у південній дільниці, між муринами, а батько Ґрейс мав свою палату коло парку, але все таки землячка.

По кількох днях, коли Джанні програв у Монако до нитки все, що мав у кишенях, і вийшов без цента з величавого касина, куди він прослизнувся в цивільному одязі, його стрінули два "СПІ", морські поліцисти, яким він видався підозрілим, і не довго говорячи, завезли з собою на станицю. Виявилося опісля, що Джанні мав рацію, коли обклав всіма відомими йому прокльонами матросів у білих уніформах із чорними пов'язками "СПІ"; він справді не підлягав їх компетенції, він був із Летунства, але і на це знайшлася рада: негайно прибули два летунські поліцисти і ствердили, що Джанні — "АВОЛ", себто втік зі своєї частини, і запакували його за всіма правилами до клітки.

"Все це через паршивих европейців, дамн іт!" — мимрив через зуби Джан Диртікрук. "Не пішла б наша Ґрейс за цього миршавця з вусиками, не був би я сьогодні без одного дайма і до того в тюрмі. А кажуть, що культурна країна! І ще ми даємо їм там різні допомоги..."

Все скінчилося гаразд. Джанні випустили, він дістав, крім двох тижнів арешту, також і свою залеглу платню, а в тюрмі познайомився з одним симпатичним (на око) молодим матросом, що, як

виявилося, прибув до Америки щойно три роки тому і відслуговував свою військову повинність у морській фльоті. Колишній європеєць, з якимось неможливим прізвищем Літунайтіс чи Ліш-маншайтіс, навчив Джанія грати в європейського покера з необмеженим підбиттям і без показування карт, ну і це був уже край. Поки вони обидва заїхали на транспортовому кораблі "Дженерал Шермен" до порту в Нью-Йорку (база в Альжирі в міжчасі зліквідувалася і не було пощо туди їхати, тому й Джанні, відбувши своїх 22 місяці за морем, їхав до дому) отже, заки вони заїхали до Нью-Йорку, Джанні не лише програв увесь свій капітал, але був винен проклятому Літушайтісові щось 2,567,392 долярів, що їх програв "на крейду", коли вже не мав грошей, а хотів конче відкутися.

— Не журися, бой, — сказав йому усміхнений екс-європейський хлопчисько. — Колись, якщо будеш мільйонером, віддаш. Якщо ні, то хай пропаде. Ми більше втратили, там в Європі."

Джанні повернувся до родинної Филаделфії і став на працю. Тому, що був здібним рахівником, він швидко отримав працю бухгалтера в ювілерському складі містера Дейвіда М. Рубенстейна на одній із бічних вулиць. Він міг би тепер вже провадити до кінця життя спокійні дні буккіпера і рахувати доляри містера Рубенстейна, але його кортів уже непосидющий дух, що Джанні набрався його в Європі. Дух газарду.

Спочатку, щоб заспокоїти духа газарду, вистачило "бінґо". Джанні ходив на добродійне "бінґо", купував квитки по 25 центів, вигравав по 3 доляри і часом пляшку вина Манішевіча. Але після монакійських пригод, німецьких "фусбальтотів" і англійських "пулів" та, що найважніше, після європейського покера, що його навчив триклятий Лінушайтіс чи Ліманшайтіс, все це вже його не брало.

Одного дня він переїхав кемденський міст і забрив на славні кемденські, оспівані в піснях перегони, "Кемден Рейсіс". Перед військовою службою і нещасною подорожею до краю забутих предків Джанні навіть не здогадувався, що в Кемдені можна щонеділі програти маєток на конях.

Але по короткім часі він був уже рішучим газардником. Щотижня впихався щораз глибше і глибше в пропасть газарду і, якщо б містер Рубенстейн, що так дуже довіряв своєму бухгалтерові, схотів його сконтролювати, то був би відкрив багато різних неполадків на грубі сотні.

Але містер Рубенстейн не знав нічого. Знав це другий книговод — Геррі Б. Блум, та він тримав язик за зубами. Блум не грав у коні, але мав за те інші пристрасті, що коштували його також поважні суми. Обидва вони знали про себе: Джанні знав, що Блум має сумління, чорніше від скарпиток "бома" коло Кемденського мосту, і краде, де може, а Блум знав, що Джанні це знає, але, одночасно, Блум міг би показати, закривши очі, пальцем на кожну фальшиву позицію, вписану головним книговодом. Обидва вони знали про себе і сиділи тихо.

Тому не було дива, що одного дня, коли міс Роза С. Ґолдберґ, гарна, товстенька брунетка з пристрасними, дещо вибалушеними очима, машиністка шефа, вийшла на каву і обидва товариші залишилися на самоті (шеф якраз виїхав по новий транспорт швайцарських годинників по Нью-Йорку, що їх він мав отримати по знайомству без оплати мита), між обома товаришами вив'язалася розмова.

— Це зовсім просто, Геррі, говорив Джанні: — дивися: ми зробимо це так...

— "Чому "ми", що за "ми"? — боронився, розчепіривши пальці, Геррі Блум: — Ти будеш все робити. Я сидітиму тихо і не рухатиму пальцем. Пощо мені? Чи мене пече? Чи то я програв минулої неділі 500 баксів на "Сакраменто" і додаткову сотню на "Мою Помилку?"

— Проклятущий, гм, гм,... теє, — подумав Джанні, додавши до свого епітету один расово дискримінаційний вислів, — звідки він це знає, песій син? Але голосно Джанні сказав:

— Геррі, так не можна. То лише в кіні один грає боса, а другі гарують за нього, ризикують і йдуть на електричне крісло. Тут мусимо попрацювати разом, якщо хочеш, щоб ми обчистили нашого Дейвіда. Зараз побачиш, що я сам не зможу зробити всього і конечно треба двох... А що я програв, то лише тому, що "Моя Помилка" мала число "13" в програмі, а тикет на "Сакраменто" давав в сумі також 13".

Геррі буркнув щось під носом, але вже не противився, і тому Джан, розглянувшись довкола, продовжував:

— Отже, дивись, Геррі-бой: поперше, я заповім старому, що з кінцем тижня йду на відпустку. Це мені належиться, і вже все є договорене. Я маю йому лише сказати...

— Знову вся гарівка на мене! — буркнув Геррі Блум.

— Слухай уважно, — відповів Джанні, — якщо все піде ОК, не мусітимеш довшу хвилину гарувати. Якщо ж не вдасться (тьху, тьху, тьху!..), тоді отримаєш стейтовий харч і працю в ""Істерн Стейт Пенітеншері" на вулиці Ферманвт, щонайменше на рік і тому теж нема чого журитися. Слухай:

В суботу в полудне я скажу старому Дейві, що я хочу взяти належну мені однотижневу відпустку і їду на рибу до Раксборо. Знаєш Раксборо, мала діра 30 миль від міста, один потічок, озерце, один готель і мала лончинетта — ось ці ле Раксборо. Заки вийти з бюра, я підшукаю момент, коли зможу відчинити замок вікна в кімнаті від подвір'я. Туди опісля влізеш ти, щоб виглядало, що це все роблено ззовні...

— Я не спортсмен, — знову буркнув Геррі Блум, споглядаючи на своє виплекане пивом "Ортліб" черевце.

— Кожний зможе туди влізти, це не штука. А на подвір'ї ніколи нема нікого, а напроти сліпа стіна, — терпеливо, наче дитині, пояснив Джан. — Перестань воркотіти і слухай: виходячи з бюра, я незамітно дам тобі ключ від сейфу — ось цей, — тут Джанні вийняв малий плоский ключик

із жовтого металю, позначений цифрами "52-33". — Потім кажу всім Ґуд-бай, вислухую всіх "геппі вакейшен" і "гев е ґуд тайм" і, забравши з хати всі рибальські прилади, їду поволі до Раксборо.

Приїхавши до Раксборо, заїжджаю до єдиного там готелю і з шумом і галасом займаю кімнату та, занісши свої речі до кімнати, вертаюсь до голлю і телефоную до старого.

...Що телефоную? Зараз почуєш: телефоную, що я забув передати ключ комусь із вас, як це треба було зробити і я забрав його із собою до Раксборо. Таке вже бувало і це не перший раз. Телефоную голосно і остентаційно, зараз коло льожі портієра, так щоб він добре чув і завважив. Потім сідаю і чекаю.

— На що? На кращі часи? — знову промимрив мр. Блум.

Джанні скривився з несмаком. Важко вдоволити цього товстуна.

— Ні. Кращі часи прийдуть потім, — відповів Джанні. — Тепер приходить твоя частина роботи. Уважай і не кривися, як Стессен на Ніксона. Отже так: ти виходиш собі спокійно, закінчивши роботу, повертаєшся до свого готелю, з'їдаєш внизу в ресторані обід і там скаржишся при касі, що болить тебе голова і ти мусиш покластися, переспати цей біль. Як можеш, зроби так, щоб тебе бачила місс Ґолдберґ, що живе, здається, в сусідстві, коло твоєї кімнати. Так?"

— Так, — скривився знову Геррі Блум, що з цілого серця ненавидів місс Ґолдберґ за якісь неполагоджені справи. — Не люблю цієї зарази, але якщо так мусить бути...

— Вона тебе також не любить. Вичекай, коли вона повернеться до своєї кімнати, і тоді пускай у рух ґрамофон, але дай якусь довшу платівку, так на 10 хвилин, ОК. Так, щоб було її чути в кімнаті місс Рози. Ясно?

Геррі кивнув головою. Ясно. Підбудова алібі.

— Потім збіжи задніми дверми, щоб тебе ніхто не бачив, на вулицю, закривши двері своєї кімнати. Але ніхто не сміє тебе бачити, пам'ятай. Далі справа проста: Ідеш на наше заднє подвір'я, це лише два бльоки від твого помешкання, влазиш вікном до бюра, відкриваєш ключем "52-33" сейф, пакуєш у паперовий мішок готівку (її повинно бути коло 11 тисяч), новоприбулі годинники, дороге каміння, золото і вилазиш вікном, повертаєшся до своєї кімнати (знову нехай тебе ніхто не бачить, ще й з мішком!), замикаєш грамофон, стукаєш до місс Ґолдберґ, питаєш її, чи вона не має аспірини, бо тебе далі пекельно болить голова, дякуєш за аспірину, замикаєш голосно двері, а на ділі йдеш знову потиху вниз, сідаєш в авто...

— Гм, а що буде, — голосно подумав Геррі Блум, — коли ця клята баба, ну, місс Ґолдберґ, захоче побачити, чи аспірина подіяла, і застукає до мене?

— Не думаю, — відповів Джані. — Якось вона раз розповідала мені, що воліла б увійти до клітки з гадюками, ніж до твоєї кімнати. Що там між вами було?

Геррі не відповів і лиш махнув рукою, мовляв продовжуй, ця справа вже полагоджена.

— Ну, отже ти сідаєш до авта з мішком із здобичею і з ключем "52-33". Їдеш до Раксборо, як чорт, і маєш там бути точно в дев'ятій. В тому часі я чекатиму на тебе за готелем, там де 505-ка злучується з 39-кою. Ясно? Ну, даєш мені ключ, вертаєшся до міста, по дорозі закопуєш гроші і все, вертаєшся потиху до готелю, кладешся спати і спиш до ранку. Все."

— Ну, а що далі? — запитав Геррі Блум: — Це вже кінець?"

— Що ж ти ще хочеш,—відповів Джанні Диртікрук. — В понеділок відкриють "влом із подвір'я", будуть шукати, слідити, але наше алібі є міцне. Мене з ключем не було, я був увесь час у Раксборо. Тебе боліла голова і ти сидів у готелі і не мав ключа... Перечекаємо якийсь час, поділимо, що буде до поділу (не забувай, що я, як головний бухгальтер, точно знатиму, скільки було в сейфі) — і кінець. Це буде власне "перфект крайм", досконалий злочин. Нема слідів і є алібі. Всюди алібі".

Так ось усе було обдумане Джанні Диртікруком і Геррі Блумом. Ніде не було слабкого місця, якби не фатум у виді парасоля властителя ювілерської крамниці, містера Дейвіда М. Рубенстейна... Але не випереджуймо випадків, як сказав один лікар, що ідучи до пацієнта, стрінув погребника.

Все відбулося за програмою. В суботу Джанні попрощався і вийшов. Поїхав до Раксборо і голосно телефонував із голлю в приявності урядовця готелю до містера Рубенстейна про ключ і навіть показав якийсь ключ урядовцеві, нарікаючи на свою забудькуватість. Потім він крутився увесь час по голлі, читав газети, грав на електричній машині, дивився на телевізію, — одним словом, кожний бачив, що він був увесь час у Раксборо. І чекав на свого спільника, що в дев'ятій годині мав прибути, ззаду за готелем, віддати ключ і зникнути із здобичею.

Також і Геррі Блум робив своє діло за мінутовою програмою. Вийшовши з бюра, повернувся до свого готелю, де він жив від років самітньо, з'їв обід в ресторані на низу, нарікав перед кельнерами і службою на біль голови, заповідав, що йде спати, пустив ґрамофонну платівку в себе в кімнаті, щоб робити враження, що він пускає собі, як насонний засіб, якесь "буґі-вуґі", потім висмикнувся до бюра (два бльоки від готелю), вліз через заднє вікно, відкрив ключем "52-33" сейф, і забрав 11,572 доляри, копицю годинників і більшу кількість перстенів та шліфованих діямантів. Потім повернувся незавважений до готелю, закрив грамофон, попросив місс Ґолдберґ про аспірину ("огидна, груба малпа", додав він в думці до своїх чемних подяк), закрив із галасом двері, потиху знову висмикнувся на бічну вулицю, де стояв його Форд та чкурнув 505-кою до Раксборо. Усе йшло, як в одному з годинників, що їх спровадив без мита із Швайцарії містер Дейвід М. Рубенстейн. Лише...

Лише, почав падати дощ. Містер Рубенстейн, що якраз їв обід в "Амбассадорі", кілька блоків від своєї крамниці і бюра, пригадав собі, що він забув парасолю у своїй кімнаті в бюрі. Він побіг швиденько до бюра, щоб забрати парасолю, відкрив двері, побачив спустошений сейф, відкрите вікно, зомлів, пробудився, крикнув чистим сленґом "Ґевалт!" і пігнав на поліційну стацію на 26 вулиці. За хвилину було вже в бюрі повно детективів, поліцаїв, мундурових і цивільних, і почалися допити та головний інспектор Гиджинс почав діяти.

Він швидко довідався про "забутий ключ", про Джанні Диртікрука і про його перебування в Раксборо. Телефонічні дроти почали пучнявіти розмовами.

"...Містер Диртікрук?, Так, є такий в нас, відповів урядовець в готелі... Він навіть був щойно в готелі. Так, цей сам, що телефонував перед тим до міста про це, що він забув ключ... Зараз, зараз... Містер Диртікрук, містер Диртікрук!... ні, хіба вийшов, зараз ми його пошукаємо..."

За хвилину шериф села Роксборо був вже на місці. Він припняв з парадою свій шостистрільний револьвер і надів великий капелюх, що тепер перешкаджав йому, коли він слухав наказів і пояснень шефа детективів — Гіджінса:

"Отже, зловіть того ґая, Диртікрука, і хай вам покаже ключ. Якщо він його має. — ОК. Якщо ні, пакуйте його в кайдани і везіть до Филаделфії... Який ключ? Зараз — містер Рубенстейн... (тут було чути якесь гудіння в слухавці, а опісля Гиджинс продовжував): "Малий, плоский ключ із жовтого металю, позначений цифрами "52-33". Він мусить його мати. Шукайте його".

Але Джанні не було вже в готелі. Від першого звуку телефону він нащурив вуха і почувши прізвище "Диртікрук" із вуст портієра готелю, зрейтерував поза колонами голю на заднє подвір'я. Було вже 10 хвилин до дев'ятої і цей паршивий Блум, повинен уже був бути з ключем.

Але Блума не було, і Джанні мусів напружувати всю свою інвенцію і пригадувати всі трюки, що їх бачив у кіні на вулиці Жірард, щоб висмикатися з обіймів права, коли шериф Раксборо з шестистрільцем у лапі і хмарою помічників, хлопчаків у "данґерізах", намагалися віднайти його в темряві навколо готелю. Нарешті Джанні натрапив на алярмовий пожежний сиґнал і розбивши шибку в сиґналі, спричинив те, що всі пожежники Раксборо в числі трьох і сам шериф на хвилину відірвалися від погоні і почали витягати з ґаражу міської управи помпи. Це однак був лише передпочинок на десять хвилин. А Геррі Блума далі не було.

Геррі Блум у міжчасі направляв трісле коло на шляху, коло трісло з таким гуком, що він думав, що це вже ціла тічня червоних поліційних авт женеться за ним і стріляє. Направа колеса тривала добрих десять хвилин, з огляду на темряву, але остаточно і цю прешкоду переборено і Геррі Блум влетів на своєму Форді у Раксборо, якраз у хвилині, коли шериф і його помічники затягали назад помпи, переконавшись, що ні один з 10 будинків у Раксборо не горить.

Геррі загальмував, аж заскрипіло, на передмісті Филаделфії.

— Давай ключ, ти дурню! — прошипів коло його вуха голос Джанні Диртікрука.—Давай ключ, і зникай, тумане, щоб і твого духу не було! Вже!

За хвилину Джанні почув на своїй долоні невеликий тягар і холод металевого ключика, а Геррі зірвав з місця своїм Фордом, аж завило роздерте повітря. Напроти йшли, ні, летіли на крилах прапорядку шериф села Раксборо, Єзекіїл Андерсон і його почот в "данґерізах" і з дрючками в руках. Шериф тримав револьвер в правиці, а в лівій блестіли в нього сталеві кайдани, найновішої конструкції.

Під ясною лямпою на ґанку готелю Джанні пристанув. Він був втіленням невинности і несвідомости.

— Чим можу я вам допомогти, джентлмен? — сказав, усміхаючись і почуваючи в серці блаженне почуття спокою і непевности, а в руці огрітий вже теплом його руки, малий ключик.

— Ви Диртікрук? Ключ, ключ! — висапів шериф Єзекіїл Андерсон, хапаючи Джаннія за обшивку.

— Який ключ, запитав у тому самому тоні, що й попередньо. Джанні, готуючись до свого остаточного тріумфу.

— Якто який?. "52-33", ключ від сейфу! "52-33"! — гукнув шериф, а всі його данґерізові помічники гукнули наче хор малих сатанів:

"52-33"! "52-33!"

Джанні простягнув руку з відкритою долонею проти шерифа. На долоні заблистів жовтим металем ключ.

Шериф схилився над ключем. За хвилину його почервоніле обличчя піднеслося.

— Ах, ти! — гукнув він і перед носом Джаннія заблисли кайдани. Джанні зблід і поглянув на ключ. Це — не був ключ від сейфу ч. "52-33". В темряві і поспіху, містер Геррі Блум передав йому замість ключа від сейфу, ключ від свого апартаменту в готелі. Апартаменту число 13.

**
*

Геррі не сидить разом із Джанні. Вони мають дві різні келії в "Істерн Стейт Пенітеншері" на вулиці Фермавнт у Филаделфії. Джанні нераз роздумує над цілою справою. Він у першу чергу нарікає на матроса Лішманшайтіса чи Літруайтіса (чорт запам'ятає таке прізвище!), що навчив його справжню лють попадає Геррі Диртікрук щойно летку і Кемденські коні на перегонах. Але в справжню лють попадає Геррі Диртікрут щойно тоді, коли згадає европейського футбол - "саккер", що був початком усього злого.

"Колись, як я вийду (це не буде скоро), піду на цей "саккер" і розіб'ю там усе вщерть!", думає Джанні, шиючи мішки в тюремному варстаті і скрегочучи зубами.

Що ж до самого "перфектного злочину", то Джанні ще й до нині мабуть не збагнув справжньої ролі метапсихічних чинників у цій справі. Він твердить, що ціла справа лише тому не вдалася, що тут винна "тринадцятка". Остаточно, кінь

Олексій Сацюк

Над срібним лиманом

Море...

Скільки хвиль срібноволосих, буйних, як коні степові, прокотилося по твоїй поверхні! Скільки вітрів прошугнуло по гребенях хвилястих, коли ти сердилось, набігаючи піною на берег, коли хвилі твої з-за обріїв сизих у погойдах виринали і лавами незчисленними котилися все ближче і ближче, щоб об скелю надбережну розбитись або потахнути на жовтуватій ріні, як ось тут, у лимані Ла Плати. Ти вічно шумливе, чарівне, таємниче. Ти молитвою зринаєш, побачивши схід сонця, пасмугами смутку окутуєшся при заході його. Бо тобі дано глибини, стихією наповнено тебе. Бо ти — море. Бо на тобі рука Творця спочиває.

І котилися хвилі Ла Плати, на рінь набігали і тахнули на березі, виполіскуючи камінчики й блискучі черепашки. А їх тут тисячі, тих камінчиків і черепашок, наче пригорщею сипнув їх хто на цей берег. Блищали проти сонця, вигравали кольорами, а черепашки, коли прикласти до вуха, шуміли, мов хвилі морські.

— Не віриш? А ось попробуй, Хорхіто, — сказала Каталіна, подаючи хлопчині велику черепашку, тільки що викинуту морем на берег. — Притули до вуха і слухай. А правда шумить?

Хорхіто приклав черепашку до вуха, уважно вслухався в неї і раптом здивовано:

— Шумить, Каталіно! У черепашці — море! Чуєш: шшу-у!... шшу-у!...

Малому світилися очі, на обличчі було повно радости. Він ще довго вслухався в черепашку, потім обертав її в руках, дивився на неї, замислено колупав мізинчиком.

— А знаєш, Каталіно, звідки беруться ці чудові черепашки? — звернувся до дівчинки.

— Авжеж знаю, — гордо відповіла вона.

— Звідки? — і гостро дивився їй у вічі.

— З моря.

— З моря! Не штука сказати "з моря", але хто їх у море накидав?

Каталіна дивилася на Хорхіто, кліпала повіками, замислено шукала в своїй малій голівці влучної відповіди, але, не знайшовши її, вибухнула веселим дитячим сміхом і випалила:

— Який же ти телепень, Хорхіто... А хіба ж я знаю, хто в море черепашки кидає?

— А я знаю! — твердо сказав хлопець.

— Еге, знаєш...

— Знаю.

— Хто?

Хорхіто підняв вказівний палець догори, показуючи на бліду голубінь неба:

— Он хто.

Глянула Каталіна на Хорхіто дуже недовірливо, навіть зневажливо, проте підвела голову, прислонила долонею очі і пильно вдивлялася в небесний простір. За хвилину їй здалося, наче б щось мигнуло. Може, й черепашка...

— А ти не дуриш? — спитала серйозно.

— Ні. Дурити я не вмію, — самовпевнено відповів Хорхіто і пішов геть туди, де об пісок хльоскали хвилі.

— Хорхіто! — гукнула Каталіна. — Не йди — вода понесе!

— Вода понесе... — буркнув під ніс хлопчина. — А от і не понесе.

Ішов по мокрому пісочку, лишав за собою дрібненькі сліди, збирав кольорові камінчики, відшліфовані, як самоцвіти, і все думав, як би то йому знайти ще з одну таку гарну черепашку...

А срібний лиман гомонів без упину, котив хвилі на берег, плескав ними об пісок, ніс приємну прохолодь і всміхався до сонця, що палахкотіло над його поверхнею.

Вдалечині гойдався самотній вітрильник, який нагадував хлопчині білу квітку, що вистрелила з-під води та простягнула до неба великі пелюстки. От коли б так усісти на ту чудову квітку, сховатися в холодок під пелюстку і попливти геть-геть туди, де сталево-сизий беріжок неба звисає над водою...

Хорхіто полинув своїми дитячими мріями так далеко, що забув про все навколо: і про Каталіну, і про вітрильник, і навіть про черепашку в лівій руці. Прислонивши долонею очі, він з тугою дивився в нерозгадану сизу далечінь. А вона така приваблива та заспокійливо-чарівна, як казка з материних уст. Раптом здригнувся: недалеко перед ним хльоснула риба, аж вода піднялася бризками. А може то не риба?... Може то сам цар водяний?... Колись йому мама оповідала казку про водяного царя, що живе в глибині моря і їздить на величезному ракові..

Хорхіто, на всякий випадок, подався крок назад.

— Каталіно! — гукнув він. — Іди-но сюди!

— Хорхіто, я знайшла ще одну черепашку! — відгукнулася дівчинка і, вимахуючи нею, побігла до Хорхіто.

— А покажи, покажи...

— Дивись, яка гарна.

Хорхіто приклав нову знахідку до вуха, і йому очі знову засміялись.

— А що, шумить?

— Шумить! Грає, Каталіно! В ній ціле море... — і по хвилині. — Дай мені її.

Каталіна ще маленька, ще зовсім маленька, але вона — дівчина. Вона не раз бачила, як карооки сеньойоріти з авеню Леандро-Алем викривлю-

---

"52 - 53"

"Сакраменто" на перегонах в Кемдені мав число "13", так само сума цифр на тикеті на коня "Моя Помилка" давала разом 13, а також і той Геррі Блум мав у готелі апартамент число 13 і ключ, який він передав Джанові через помилку в темряві, мав число тринадцять. Крім цього, цей ключ від сейфу...

Ану, порахуйте, яку суму цифр він дає.

Олег Лисяк

Вол. ДОРОШЕНКО

ПЕРШИЙ ПРЕЗИДЕНТ ВІДНОВЛЕНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ

(Акад. Михайло Грушевський, його життя й діяльність)

(Продовження)

За зразком паризької школи задумав М. Грушевський улаштувати університетські курси українознавства у Львові для наддніпрянської молоді. Ці курси відбулися в липні 1904 р. при участі численної молоді — як місцевої, так і приїжджої з різних сторін Східньої України.

Кошти на ведення курсів дав відомий український меценат Євген Чикаленко, а очолював їх комітет, що складався з Грушевського, Франка й Володимира Гнатюка.

На цих курсах Грушевський дав огляд української історії — короткий, але змістовний, у дусі свого нарису.

Згадані курси безперечно багато допомогли зазбручанській молоді в її національному самопізнанні, тим більше, що курсанти, крім викладів, на практиці знайомилися з порядками конституційної держави та національними здобутками своїх західньо-українських братів, осягненими саме завдяки цим вільним порядкам.

Від 1905 року Грушевський бере щораз діяльнішу участь у культурно-науковому та громадсько-політичному житті Східньої України. За його участю і впливами організується тоді на Наддніпрянщині Українська Демократична Партія, на взір галицької Націонал-Демократичної Партії.

Ця участь стає особливо активною з постанням російського парляменту — "Державної Думи", де (в 1-ій і 2-ій Думах) були окремі українські посольські громади (клюби), що їх створили свідомі депутати українці.

Грушевський стоїть із цими громадами в тісному зв'язку, керуючи їх діяльністю, та бере дуже близьку участь у журналі "Украинский Вестник", що виходив у Петербурзі в 1906 році російською мовою для ознайомлення ширших кругів українського й російського громадянства з українським рухом. Цей журнал рівночасно був і органом українських думських послів. В кожній його книжці появлялися статті Грушевського на актуальні теми української справи в Росії. Крім того, містить він у тому часі (1905-1906 рр.) статті на такі теми і в поступових російських газетах, головно в щоденнику "Син Отечества" в Петербурзі.

З цих його статтей склалася чимала книжка, що вийшла в 1907 р. у Петербурзі під загальним наголовком "Освобождение России и украинский вопрос".

Пізніше бере Грушевський таку саму живу участь у другому подібному українському журналі, "Украинская Жизнь", що почав виходити в 1912 році в Москві російською мовою за редакцією С. Петлюри і продержався аж до революції 1917 року.

В 1907 році переносить Грушевський до Києва "Літературно-Науковий Вістник", а також друкує тут чимало книжок "Української Видавничої Спілки", засновує під фірмою редакції ЛНВ тут, а згодом і в Харкові та Катеринодарі українські книгарні, що були фактично філіями львівської книгарні НТШ, а що найважніше, його заходом постає в Києві, за зразком НТШ, "Українське Наукове Товариство", перша справді українська наукова установа на Наддніпрянщині, ним самим очолена.

Крім того, видає тут популярний часопис для народу "Село" (1909-1911 рр.), а по його забороні царською адміністрацією, "Засів", що теж незабаром став жертвою адміністраційної сваволі (1912).

Рівночасно він далі керує львівським Науковим Товариством ім. Шевченка й стежить за культурним і політичним життям Галичини, критично оцінюючи політику її провідників. Його статті на теми галицької політики, поміщувані в Літ. Наук. Вістнику, вийшли в 1912 р. окремою книжкою під наголовком "Наша Політика". Викликала вона велике невдоволення "Народного Комітету", проводу найсильнішої в краю націонал-демократичної партії на чолі з д-ром Костем Левицьким. У відповідь на критичні завваги Грушевського "Народний Комітет" відгукнувся окремою брошурою під наголовком "Наша Політика і проф. М. Грушевський", дуже несмачно написаною. Замість річево полемізувати з закидами Грушевського, анонімний автор підніс різні, явно несправедливі, а то й просто абсурдні обвинувачення проти Грушевського, передовсім як голови Наукового Товариства ім. Шевченка, а також і як політика.

"Народний Комітет" пішов так далеко в своїй ненависті до Грушевського за його критику, що рішив скинути його з головства в НТШ на загальних зборах Товариства влітку 1913 року. І хоч цей плян не повівся, бо загальні збори знову вибрали на голову НТШ Грушевського, проте він, не бажаючи працювати з неприхильними до нього людьми, що попали до нового виділу (а між ними був і автор згаданої вище брошури), зрікся

НАД СРІБНИМ ЛИМАНОМ

ють лице в чудернацьку гримасу, задирають догори носик і, прикліпнувши повіками, немов щіточками, відповідають чорноволосим набрильянтинованим юнакам: — Не хочу... Подібну гримасу Каталіна зробила й собі, закліпала повіками і, задерши носик, сказала:

— Не хочу...

Хлопчині дуже хотілося стати власником і цієї черепашки, бо вона видавалася йому гарнішою від першої, а саме головне, маючи дві, можна було б зробити подарунок мамі і собі одну лишити. Мама напевне ще таких черепашок не бачила, а, як і бачила, до вуха не прикладала. Хай би послухала, як море шумить...

— Даси, Каталіно?

Чи Каталіні справді подобалася черепашка, чи тільки хотіла подрочитися з Хорхіто, в усякому разі вона заперечливо хитнула головою і мовчки простягнула руку по свою знахідку.

А срібний лиман шумів і котив хвилі на берег...

очолювати Товариство, але залишився ще у Львові, щоб докінчити свою службу в університеті, після чого наміряв переїхати до Києва на постійне життя.

Перша світова війна захопила Грушевського з родиною в Карпатах, у Криворівні, де він мав свою віллу і де звичайно перебував улітку на феріях. Як багато інших діячів того часу, він ніяк не сподівався наглого вибуху війни й був цілком непідготовлений до міжнароднього катаклізму. Тим часом вернутися до Львова не було ніякої можливости, бо австрійський уряд спинив усяку комунікацію в краю для цивільної людности. Ні залізницею, що була віддана виключно до вжитку війська, ні кіньми, бо й коней і фірманів забрали до війська, дістатися з далекої Криворівні до Галицької столиці було неможливо. Тим часом перебувати в горах, забитих дошками від світу, було для Грушевського не тільки неприємно, але й дуже небезпечно, з огляду на обох національних ворогів України — поляків і москалів.

Польські ендеки (вшехполяки) ненавиділи Грушевського, вважаючи його за головного промотора українського національного руху в Галичині, що загрожував польському пануванню в краю. А що адміністрація в Галичині була в польських руках, то перший-ліпший староста або комендант місцевої жандармської станиці міг, прикриваючися воєнним станом, знищити "батька гайдамаків" під будь-яким претекстом, як москвофіла й ворога Австрії. Становище Грушевського і його сім'ї було тим більш небезпечне, що поляки та їх приятелі мадяри тоді люто кинулися на 'наших свідомих людей і багатьох із них без ніякого суду безповинно повісили за їх ніби то москвофільство і шпигунство на користь Росії. І в Криворівні було тоді вже неспокійно: поліція робила ревізії (труси) в мешканнях української інтеліґенції, літників, що їх застукала в горах війна.

Грушевські потерпали вже за свою долю.

А знов, якби поляки їх не зачіпили, то можна було сподіватися лиха від москалів, коли б вони дійшли до Криворівні, бо російська Чорна Сотня ввесь час цькувала Грушевського, як провідника українського сепаратизму, й закликала уряд до розправи з "клятим мазепинцем". Отож, якийнебудь військовий старшина, російський шовініст, міг, користаючи з воєнного стану, на власну руку знищити "батька мазепинців", сподіваючися за це від влади навіть нагороди.

З цього прикрого положення вирятував Грушевського і його сім'ю "Союз Визволення України", що добився від австрійського генерального штабу вивезення їх до Відня. Військова влада відставила Грушевського з дружиною й дочкою автом із Криворівні на залізницю до Ворохти, звідки вони без жадних пригод прибули до наддунайської столиці.

Ідучи до Відня, Грушевський гадав, що мабуть війна вже кінчається, або й скінчилася й має зібратися Міжнародній Мировий Конґрес для впорядкування відносин (у Европі), а його викликають для участи в нарадах цього Конґресу, як знавця східньо-европейських справ, передовсім російсько-українських. Та у Відні він побачив, що до кінця війни ще далеко і результатів її ще годі передбачити. Почував він себе там осамотненим, бо не був прихильником австро-німецької орієнтації, що її майже поголовно поділяло галицько-українське громадянство і українські політики, що перебували у Відні — і галичани, і наддніпрянські емігранти, зорганізовані в "Союзі Визволення України". Особисто всіх їх він знав, але не годився з їх поглядами й надіями. Щоб зорієнтуватися в ситуації, виїхав до Італії, де стрінувся з деякими знайомими російськими політиками та обговорював із ними становище України по війні.

В результаті цих розмов, Грушевський, журячись долею України, рішив вернутися до Києва, куди й прибув через Румунію в листопаді 1914 року.

3. Поворот Грушевського на Україну

Перед виїздом він відбув конференцію з президією Союзу й обіцяв по приїзді держати з Союзом зв'язок, листуючися з його діячами через невтральні країни. В листах мав уживати задля конспірації умовлених виразів.

Та не так сталося, як жадалося. Скоро тільки Грушевський прибув до Києва, військова влада його арештувала. Просидівши кілька місяців в одиночці в Лукіянівській в'язниці, він помандрував на заслання, спочатку до Симбірська, опісля до Казані, а врешті, завдяки заходам Російської Академії Наук, де у Грушевського були приятелі між поступовими академіками (як от академік Федір Корш, Ол. Шахматов та інші), до Москви. Тут, маючи під руками архіви й бібліотеки, Грушевський міг далеко успішніше займатися науковою працею, чого не покидав і на засланні.

Рівночасно з арештуванням Грушевського, російська поліція зробила трус і в його львівському домі, де позабирала деякі його рукописи, фотографії, тощо, а при цій нагоді арештувала двох його приятелів, що на прохання пані Грушевської доглядали домu й, не передбачаючи ніякого лиха, поприходили поглянути, чи все в порядку, і при цій нагоді попали в засідку (директор книгарні Август Дермаль і нотар та письменник Михайло Мочульський).

З вибухом революції 1917 р. Грушевський вертається до Києва, куди прибуває 27. березня, і відтоді керує тут українським визвольним рухом, стаючи на чолі заснованої 17. березня, ще перед його приїздом, Української Центральної Ради, що тоді ж вибрала його поза очі на голову.

Всі пізніші події проходять відтоді при його найближчій участі. Так, під його проводом відбувся в Києві 16. квітня З'їзд ТУП-а (Товариства Українських Поступовців), таємного об'єднання всіх українських демократичних угруповань, заснованого перед війною, коли царський уряд заборонив українські поступові політичні партії.

Цей з'їзд намітив політичну лінію, що її мали держатися українці в часі революції. Грушевський грав на з'їзді провідну ролю.

Також Всеукраїнський Національний Конґрес, що радив у Києві 17-21. квітня, ушанував Грушевського, вибираючи його за свого почесного голову.

Тут не місце спинятися на історії того часу. Вона, крім численних спогадів, присвячених їй,

має вже своїх дослідників — проф. Дмитра Дорошенка, І. Мазепу й ін. по українськи, й проф. Решетаря по англійськи. Також не місце розглядати точка за точкою всю діяльність Михайла Грушевського, як голови Центральної Ради. Але не можна не згадати, що саме йому, як історикові, завдячує відновлена українська державність такі важливі свої атрибути, як герб — тризуб, жовтоблакитний прапор і гроші.

Поділ України на Землі-Області також був його ідеєю, як і утворення "Союзу Народів", що опинилися в російській ярмі, для оборони своїх прав перед зазіханнями москалів.

Цей Союз відбув свій Конґрес у Києві 21-28. вересня 1917 року і між іншим ухвалив домагатися створення окремої "Ради Національностей", що мала б узяти участь у вирішенні національних проблем на терені колишньої царської імперії. На цьому з'їзді були заступники оцих національностей: білорусинів, бурятів, грузинів, донських козаків, естонців, жидів, лотишів, литовців і молдаван.

На цьому місці слід спростувати байку, що Грушевський ніби то був проти створення Української Армії. У протилежність до Володимира Винниченка й інших тодішніх соціялістичних провідників, Грушевський добре розумів потребу власної української збройної сили і про це не лише говорив, але і писав у тодішній українській пресі та у збірці своїх статей "На порозі Нової України". Він навіть приготовляв відповідний закон, що його мав подати Центральній Раді. На жаль, грізні події, що настали на Україні у зв'язку з наступом московських большевиків, а опісля з приходом німців, не дали змоги провести плянований закон у життя[1]).

Взагалі, оцінюючи діяльність М. Грушевського, як Голови Центральної Ради, не слід забувати, що Центральна Рада діяла надто короткий час і в умовах гострої боротьби з внутрішніми і зовнішніми ворогами, серед розбурханого революцією океану пристрастей, отже, не могла зорганізувати українську державу на всі сто відсотків, і то майже з нічого.

Кінець 1917-го й початок 1918 р. проходив саме серед важкої боротьби з московськими большевиками, піддержуваними збройно московською салдатнею, що ринула з фронту, та московським і жидівським населенням по містах.

Та не вважаючи на це, Грушевський не заломився, а енергійно працював і як Голова Центральної Ради, і як науковець і письменник, хоч не раз життя його висіло на волосочку.

Під час наступу Муравйова мало не згинув і він сам, і його сім'я. Ворог умисне збомбардував його будинок, і тоді ледве врятувалася його дружина й донька серед пожежі дому, що валився. В цій пожежі згинули величезні скарби, що їх призбирав був Грушевський: увесь його архів і бібліотека з рідкими стародруками, збірки кольосальної музейної вартости старих українських ікон, килимів, вишивок і старовинних меблів та начиння, виробів зі скла, тощо. Впали жертвою вогню і всі матеріяли Грушевського до історії України, всі його виписки, начерки, замітки й таке інше, що їх він громадив протягом усього свого життя, ще з гімназійних і студентських часів.

При виїзді з Києва вночі з 8 на 9 лютого 1918 перед наступом орд Муравйова, Грушевський тільки чудом зостався живий, коли його авто, де зіпсувалася гальма, гнало з цілим розгоном із гори.

З відбиттям Києва українським військом і німцями (1-2. III.), Грушевський вернувся до Києва й далі кермував Центральною Радою аж до її розгону 29 квітня 1918 року.

Я вже згадував, що Грушевський був проти орієнтації на Німеччину, як і деякі інші тодішні наддніпрянські політики, напр. проф. Ол. Шульгин, тож приявність німців на Україні відчув він дуже боляче, тим більше, що вони почали вмішуватися у внутрішні справи України. Та Грушевський тримався гідно супроти немилих йому союзників.

Варто відмітити, що коли молодий німецький старшина, розганяючи на чолі відділу вояків депутатів Центральної Ради, гукнув: "Руки догори!", то один тільки Грушевський не підніс рук.

Саме на цім останнім засіданні вибрано Грушевського Президентом Української Народньої Республіки, але йому не судилося кермувати нею в характері Президента.

За Гетьмана Грушевський, очевидно, зійшов із політичної сцени й навіть жив в укритті на Звіринці, побоючись за своє життя. На нього був навіть замах, на щастя невдалий. Коли Грушевський уночі з 29 на 30 квітня їхав фаетоном додому, якийсь військовик, що йшов поруч екіпажу, хотів його заколоти баґнетом, але тільки надряпав руку.

Але й за Директорії не вернувся він до колишньої активної політики і впливу. Він стояв за відновлення Центральної Ради, але Директорія на це не погодилася, бо, мовляв, народ проти Центральної Ради за те, що вона закликала німців.

По короткім урядуванні Директорії в Києві Грушевському довелося покинути Україну на довший час. Перед наступом большевиків він виїхав із Києва до Кам'янця Подільського, де між іншим редаґував популярний часопис для народу "Життя Поділля".

Але коли фронт наблизився й до столиці Поділля, Грушевський через Галичину виїхав на захід.

У Галичині він спинився на короткий перепочинок у Станиславові, що був тоді столицею Західньої Области УНР. Приїзд колишнього Президента УНР проминув майже непомітно, без ніяких урочистостей. Та й сам Грушевський держався майже інкоґніто.

Але навіть на цьому перепутті він не переставав працювати й займався науковою працею, не зважаючи на непригожі обставини тимчасового перебування в готелі. Я бачився тоді з ним і зауважив, що він, скоро тільки мав вільну хвилину, все щось писав або хоч нотував. Я розпитував його про його наукові пляни і між іншим запитав, чи не думає він докінчувати свою велику

[1]) Оці думки Грушевського про потребу української армії пригадав свого часу др. Микола Андрусяк у "Літопису Червоної Калини" 1935 р., ч. 3, ст. 7-8.

Історію України-Руси. На це Грушевський зрезиґновано махнув рукою.

— Як я можу, — казав він, — вести її далі, коли згинули всі мої матеріяли до неї.

Замість історії, він плянував тоді взятися за історію української літератури.

Із Станиславова Грушевський через Будапешт виїхав до Відня. І тут зараз же по приїзді розгорнув живу діяльність: бере участь у заснуванні Українського Вільного Університету, засновує Український Соціологічний Інститут, де, крім своїх праць, видає низку праць своїх співробітників.

Крім наукової праці, займається й публіцистикою, друкуючи статті на актуальні теми української політики в редаґованому ним органі лівого відламу Української Партії Соціялістів-Революціонерів "Борітеся — Поборете", підготовляючи ґрунт для повороту на Україну.

Повний енергії й охоти працювати серед свого народу, почував себе Грушевський на еміґрації несвійсько і врешті вернувся, очевидно, з дозволу совєтського уряду, на Україну.

До цього факту у нас ставилися і досі ставляться різно. І на західніх землях під Польщею, і на еміґрації та й на самій підсовєтській Україні, багато хто суджував цей його крок. (Пригадаймо, напр., оповідання одного з колишніх його приятелів Мих. Могилянського "Убивство" (в харківському журналі "Червоний Шлях" 1926), де автор символічно розстріляв Грушевського). Противники повороту Грушевського на Україну казали, що це особисте і національне пониження для Президента Вільної України упокорюватися перед окупантською владою. Повертаючись на підсовєтську Україну, Грушевський тим самим признав цю владу.

Безперечно, в цих словах багато болючої правди. Очевидно, й сам Грушевський мусів відчувати всю гіркоту повороту під владу, що до боротьби з нею ще так недавно закликав сам.

Він довго важив, яке рішення прийняти. Вів переговори з совєтським урядом про поворот при умові леґалізації партії Українських Соціял-Революціонерів, але большевики на це не годилися. В одному листі до мене з 1921 року він писав: "Я не їду на Україну, товариш наш, що їздив туди, вернувся з відповіддю уряду, що УПСР (себто Українська Партія Соц.-Революціонерів) леґалізована бути не може, і що ми могли б вернутися тільки як безпартійні." Тому Грушевський мав намір працювати на еміґрації над історією української літератури, тощо.

Проте бажання жити серед свого народу його не покидало й він розважав навіть про можливість повороту до Львова. В листі до мене з 23 березня 1922 р. він питався: "Як думаєте, Михайлові Сергієвичеві ще не час до своєї вілли й бібліотеки? Се питаю я вас вповні довірочно, розуміється, і прошу відповісти зовсім щиро."

Але, очевидна річ, і з політичних, і особистих мотивів це було неможливе, бо коли б польська влада дозволила йому осісти у Львові, що було дуже проблематичне, то, очевидно, під умовою невтручання в політичне і громадське життя, передовсім у місцеве українське, та й сам він почував би себе у Львові осамітненим. А з чого б він там жив? Крім того, польська влада видавалася йому гіршою, ніж большевицька. Отож лишався поворот до Києва, хоч би й на тих умовах, що на них він спершу не годився. Тут треба зауважити, що Грушевський схилявся тоді в своїх поглядах на большевиків до багатьох діячів лівого напрямку різної національної й партійної приналежности, що хоч не поділяли большевицьких поглядів, а особливо практичного їх переведення в життя, і навіть боролися з ними збройно, проте вважали їх за соціялістів, що, як-неяк, будують соціялізм, роблять те саме діло, що й вони. Отже з ними, як із товаришами, можна таки порозумітися й договоритися про спільну працю.

Виходячи з цих поглядів, Грушевський і закликав: "Шануючи загально-людську вагу соціялістичної революції, що вони роблять, треба пробачити їм не одно з того, що нам боком вилазить", бо, "які б не були хиби большевицької політики в українській справі, ми не повинні спускати з ока того, що все таки скорше з ними, ані ж із якимнебудь іншим російським урядом чи партією, можемо сподіватися порозуміння."

Такі думки висловлював Грушевський у журналі "Борітеся — Поборете", що його він редаґував у Відні в 1920 р. В згоді з цими поглядами Грушевський і переговорював із совєтським урядом про свій переїзд на Україну.

Большевики ставляли за умову повороту не втручатися в політику. Грушевський цю умову прийняв, але не дав совєтському урядові жадних обіцянок на його користь, крім однієї, що не виступатиме прилюдно проти совєтської влади. І Грушевський ніде і ніколи не виступав хоч би з найстриманішою заявою про свою піддержку совєтського уряду й ладу, ні на словах, ні на письмі, не зважаючи на спроби большевиків намовити його до цього. Він рішуче відкидав умовляння наркома освіти М. Скрипника прийняти президентуру в Академії, бо не хотів зв'язувати себе будь-якою адміністративною ролею під совєтською владою, навіть такою почесною і в ідеї незалежною, як Президент Академії Наук (пор. В. В. Дубровський, "Великий Патріот", журнал "На Чужині" 1947 ч. 1/28).

Очевидно, лишаючись за кордоном, Грушевський міг був вести не тільки наукову, але й політичну й культурно-національну роботу. Міг здіймати свій голос проти гноблення України московськими большевиками, але в тодішніх обставинах урядові і громадські кола Европи й Америки не багато звертали б уваги на його протести й інтервенції. І хоч би Грушевський став навіть професором Оксфордського Університету, як це йому пропонували, все ж таки за кордоном він не міг би зробити тієї роботи, що її зробив на Україні. Продуктивність його наукової праці за кордоном ніколи не могла б набути таких розмірів, що їх досягнула на Україні в 1924-1931 роках. Ось що говорить про цю його працю проф. Наталія Полонська-Василенко: "Можна сказати без перебільшення, що поворот Грушевського був у житті Академії Наук найбільшою подією. Він став "персона ґрата" в Академії і тому, що в уряді було багато колишніх "боротьбістів", що мали давні зв'язки з М. Грушевським, він мав виключне становище в Академії. Всі академіки мали при своїй катедрі одну-дві комісії, а Грушевський мав цілий цикл

їх, що розробляли всю історію України, аж до первісного громадянства. Вони об'єднувалися під назвою "Історичні установи"; для них було відведено окремий двоповерховий будинок."

Грушевський мав свій окремий бюджет і створив такі видавничі можливості, що їх ніхто не мав в Академії. За допомогою Держвидав-у він видав не лише окремі монографії та збірники, а й низку періодичних видань: "Україна", "Первісне Громадянство", "За сто літ", тощо (див. "Україна", Париж, ч. 5, 1951 М. В. Василенко та ВУАН, ст. 341-342).

І зовсім справедливо говорить інж. Ф. Пігідо в своїй цікавій статті про Грушевського в "Українських Вістях" (Н. Ульм 1952, ч. 95), що "всі ці багаточисленні видання стали трибуною, цілком незалежною від офіційної доктрини марксизму. Історія, краєзнавство, етнографія, фолкльор, мовознавство, літературознавство, соціологія — все це в умовах окупаційного режиму використано як провідні канали, як леґальні форми поширення й поглиблення української національної свідомости. Величезний авторитет Михайла Грушевського, як серед найширших шарів українського народу, так і в урядових колах, давав йому майже необмежені можливості леґальної наукової праці. Михайло Грушевський був єдиним духовним репрезентантом української нації і мав належну можність вимагати від українського совєтського уряду додержання взятих на себе зобов'язань: забезпечити деклароване державними актами й обіцяну йому свободу національно-культурного розвитку в Україні. Десятки тисяч патріотів-культурників, науковців, письменників, мистців, надхнених прикладом М. Грушевського, прикриваючись його авторитетом, максимально використали, майже протягом десятьох років, леґальні можливості боротьби за українську культуру й тим поширили й закріпили відроджену в 1917-20 роках національну свідомість серед найширших шарів українського народу.

Присутність Михайла Сергійовича в Україні в ті тяжкі роки врятувала український нарід від духового занепаду і поруч з іншими чинниками народила ту відпорну національну силу, що її не спромоглися зламати большевики ні в роки колективізації й лиховісного 33 року, ні в наступних роках червоної реакції".

До цього треба додати, що надумавшись вернутися на Україну, М. Грушевський звернувся в 1923 р. до своїх друзів і найвидатніших академіків із запитанням, чи слід йому це робити, і всі вони, за вийнятком М. П. Василенка, відповіли, що він **мусить** повернутися.

Як раділо українське громадянство з повороту М. Грушевського, свідчать ті овації, що ними воно вітало його при зустрічі в Харкові в 1924 р. Ця зустріч відбулася в університеті. Велика заля, що вміщала тисячу осіб була переповнена. На зустріч з'явилася вся харківська свідома українська інтелігенція. Вона вітала М. Грушевського, як законного провідника України в протиставленні до большевицької влади. З таким самим ентузіязмом вітала його українська інтелігенція 3-го травня 1926 р. в Києві підчас святкування його подвійного ювілею: 60-ліття народження й 40-ліття наукової праці. Пам'яткою цього святкування зостався виданий ВУАН великий, двотомовий науковий збірник праць численних його учнів і прихильників із України й цілого світу. Додатком до цього збірника вийшов показник писань Грушевського, що містить 1800 позицій, при чому чимало його статтей, друкованих по закордонних українських виданнях, не ввійшло до цього показника. Проте, не зважаючи на величезну вагу роботи М. Грушевського й усю пошану до нього українського громадянства, його життєві умови у Києві були жалюгідні. Уряд не допоміг йому влаштуватися хоч у сяк-так вигідному мешканні. Він довго не мав окремої кімнати для своєї праці. Нарешті дістав маленький покоїк. 29. III. 1926 писав він до мене: "Я все таки маю осібну цюпу для занять, хоч прохідну, без печі і таку мініятурну, що нема де й книжок розкласти, але все таки осібну". Слово "осібну" принаймні звучить гордо.

Правда, крім спаленого в 1918 р. великого будинку, мав Грушевський у Києві ще старий партеровий дім і фліґель (офіцини) в подвір'ї, але в будинку при вулиці засіла колишня куховарка Грушевських, що її совєтська влада не рухала, як "пролетарку", а у фліґелі жив брат Грушевського Олександер. Але Михайло Грушевський, не зважаючи на невідрадні умови особистого життя, працював, не покладаючи рук. Та минуло кілька років і його велетенській праці настав кінець. Налякавшись буйного розквіту українського культурно-національного життя, що почав загрожувати першенству "старшого брата", Москва спровокувала процес "Спілки Визволення України", щоб мати привід розправитися з українським рухом.

В 1929-30 рр. згинули тисячі українських науковців і культурників, але тоді ще Грушевського не чіпали. Всім бо було відомо, що М. Грушевський і С. Єфремов стояли від себе здалека. Але вже в 1931 році київська урядова газета "Пролетарська Правда" виступила й проти Грушевського та його школи, закидаючи їм антимарксистську методу, ворожу "єдино-науковій" методі Маркса-Леніна.

У зв'язку з нагінкою "Пролетарської Правди" почалися публічні диспути-суди над М. Грушевським і його школою, де мусіли виступати працівники Академії й паплюжити великого історика і його твори.

Большевики навіть випустили дві чи три книжки журналу "Україна", що його заснував і вів Грушевський, як орган Історичної Секції Академії, зі статтями проти його основника й довголітнього редактора. Мусіли їх писати чи підписувати співробітники Академії. А незабаром 7 березня 1931 р. НКВД арештує Грушевського й вивозить його до Москви. При арештуванні енкаведисти викупали старого вченого в холодній ванні й перестудили його. Приїхавши в Москву, Грушевський 9 березня захворів, а на другий день аґенти НКВД знов арештували його й повезли на допит до Харкова, але за пару днів слідство припинили й порадили їхати в Москву.

В Москві жив Грушевський із сім'єю в тяжких матеріяльних, а тому й харчевих і мешкальних умовах. Щоб не перешкаджати собі в праці, Грушевські попереділювали кімнату, де мешкали, простиралами, як це робили ми в таборах на скитальщині.

Та хоч в яких тяжких умовах доводилося працювати старому історикові, він не покидав праці, але йому не дозволяли друкувати її по українськи, тому він мусів містити свої твори по-московськи у виданнях Всесоюзної Академії Наук, як перезвали большевики колишню царську Академію.

Та й на засланні не мав Грушевський спокою від НКВД: він раз-по-раз мусів був зголошуватися на реґістрацію та на обов'язкові при цьому допити. Від часу до часу, завжди несподівано приходив до нього до хати аґент НКВД. Викликали його навіть до Центрального Комітету Большевицької Партії на розмови з самим Кагановичем, що вважався за спеціяліста від українських справ. Від Грушевського вимагали якоїсь важливої заяви, що від неї залежала дальша його доля, проте Грушевський цієї заяви не склав.

Нічого дивуватися, що в результаті всіх цих переживань і злиднів він захворів. Передовсім почали слабнути очі. Вкінці в половині жовтня 1934 р. його, цілком хворого, дозволено було вивезти на лікування на Кавказ, до Кисловодська. Тут у санаторії раптом появляється у нього на карку карбункул. Для операції відвозять його до Хірургічного відділу міської лікарні. Тут відмовлено дружині Грушевського, Марії Сильвестрівні, запросити на операцію відомого їй лікаря, що перебував тоді в Кисловодську. Керівник відділу д-р Кургін сам зробив поспішну операцію. Після цієї операції Грушевському погіршало. Запрошений на 24 листопада п. Грушевською спеціяліст, оглянувши хворого, ствердив, що стан його безнадійний. 25 листопада в 5-ій годині вечора Михайло Грушевський покинув нас навіки.[2])

Варто тут занотувати, що совєтська влада не дозволила спровадити з-за кордону дуже важливого ліку, якого не було в Совєтах, а який міг помогти хворому.

Вбивши Грушевського, большевики наостанку відограли справжню комедію. Тіло покійного перевезли до Києва й тут влаштували парадний похорон. Поховано М. Грушевського врочисто на державний кошт на Байковому кладовищі.

Але НКВД пильно стежило, щоб похорон не перетворився в українську національну маніфестацію. А незабаром після цього показового похорону Москва розпочала завзяту боротьбу з пам'ятю великого українського історика, що триває і до сьогодні. В зв'язку з великими ювілеями Франка большевики ще й посилили її, намагаючись сфальшованими словами Франка поборювати його устами "фальшиві історичні концепції Грушевського", тобто його тезу про окремий історичний розвиток українського народу, незалежний від московського.

Твори М. Грушевського і його школи червоні московські окупанти вилучили з продажу й бібліотек, а саме його ім'я виклинають нарівні з ім'ям "зрадника" Мазепи.

---

[2]) Подавана досі у нас дата смерти Грушевського 24 листопада не правдива.

SAFE-WAY CONSTRUCTION Co. Ltd.

575 QUEEN ST. W. TORONTO, ONT.

EM. 4-1643 or BE. 3-1051

Одинока українська публічна будівельна спілка з обмеженою порукою.
В засягу діяльности спілки:

- **Будова житлових домів (банґала)**
- **Будова апартаментових блоків**
- **Будова склепів і фабрик**

Переводимо поділ і підготовку землі під будову (субсидії)

ЗАКЛАДОВИЙ КАПІТАЛ СПІЛКИ $500,000.00!

Уділи спілки в ціні $100.00 за уділ дають кожному уділовцеві активне і пасивне виборче право і повний голос у всіх справах спілки. На уділи виплачується **кожного** року дивівенда.

За всіми інформаціями просимо звертатися на адресу:

SAFE-WAY CONSTRUCTION CO. LTD.
575 Queen St. W. — Toronto, Ont. — EM. 4-1643

„ПІСНЯ ПРО БЕРНАДЕТУ"

Франца Верфеля

в українському перекладі
Григорія Голіяна
Книжка має 528 сторін, оправлена в полотно з позолоченням.

Ціна: 4.00 дол.

ВИДАВНИЦТВО МИКОЛИ ДЕНИСЮКА

Замовлення і гроші слати на адресу В-ва:

Mykola Denysiuk Publishing Co.
2228 W. Chicago Ave., Chicago 22, Ill.

Анатоль Галан

Так закінчилася мрія

Перше, що кинулось у вічі Барвинському, коли він увійшов до вітальні, це — радість на обличчі Нати. Радість, наче намальована, така, що простягає назустріч усе листя й усі квіти. Ната не відповіла на привітання, вона лише захоплено дивилась, і Барвинський одразу схопив ситуацію: так, його кохають навіть більше, ніж він гадав.

— Ната!

— Ах, Боже мій! Сідай же, сідай! Ти втомився? Адже вісімнадцять годин їзди. В цій хвилині обідатимемо...

І стиснувши обидві руки Барвинського, легка і пишна, як бузкова галузка, війнула пахощами двадцятої весни і сяйвом уперше розкритого серця.

У сусідній кімнаті забряжчали тарілки.

Барвинський оглянувся довкола. Дуже затишно, одразу відчуваєш дівочий смак і природність кожної речі, що займає своє місце не з учорашнього дня.

Власне, не могло бути жодної підготовки, бо ж Барвинський, за звичкою хитруна, приїхав, не попередивши. Через це й старенька (домашня) суконка, і ноги без панчіх. Не чекала. Тепер уже вона появиться в святочному...

А хто ж ще тут живе? Мати? Сестра? Друге ліжко позбавлене дівочих прикмет, значно простіше...

Ось знову легкий вітер від дверей і... Ну, звичайно, перевдягнена, з ледь підфарбованими крильцями брів. І на обличчі — та ж сліпуча радість.

— Ходімо...

— Наточко!

Спалахує пристрасть. Упевнена в сприятливому відгуку, вона заперечує таку прозу, як обід... Хіба це насамперед?

— Іди сюди!

На рожеві уста лягає палець, а голова робить рух убік. У суміжній кімнаті є хтось, перед ким не треба афішувати інтимности.

Барвинський знайомиться з заміжньою сестрою Нати. У неї двоє дітей. Чоловік чи у відрядженні, чи на роботі. Сестри не є подругами, бо значна різниця в роках. Це скоріше — заступниця матері.

— Натко, запрошуй гостя, він поклав собі пташину порцію...

— Слухайте! (Це Ната). Я не вмію просити, але це ж несерйозно...

— Ви повірите, — каже Барвинський,—я тільки що добре поїв на станції.

— А хто вас просив їсти на станції? — обурюється Ната. — Дуже мило!

Яка вона чудова, коли сердиться. Стільки ще в неї дитячого, безпосереднього. Вона навіть замахнулась, наче хотіла вдарити Барвинського по руці.

— Ой! — жартома скрикнув Барвинський, — не лякайте, бо апетит пропаде.

Барвинський актор. Не за фахом, а по аматорському. Переляк на його обличчі відбивається так природньо, що Ната закидає голову і дзвінко сміється, блискаючи непорочними зубами. Навіть поважна сестра розцвітає усмішкою і від цього стає на кілька років молодшою.

Обід проходить загалом весело. Барвинський не така людина, щоб відчувати незручність, а тим більше будити її в інших. Він живе в столиці. Він стикається з усіма прошарками суспільства. Він— ловець душ... Гарно це, чи не гарно, але кожен прошарок має його за свого. Він інтелектуаліст, він робітник і він обиватель. Бо інакше — важко наситити жадобу знання, зазирнути в колодязь чужої людської істоти.

— Слово чести, — каже в кінці обіду сестра Нати, — я бачу вас уперше, а маю таке почуття, наче знайома з вами п'ять років...

Ната любовно дивиться на Барвинського. "Недарма, — промовляє її погляд, — я оцінила його".

Так. Барвинський — вправний містифікатор.

Вони з Натою йдуть у міський парк. Власне, не парк, це він тільки так називається, а — сквер. Там густі кущі і лавки між ними. І ось на лавці перший (у житті Нати) поцілунок. Трепетний, як лет метелика, і солодкий, як сон про щастя.

— Я кохаю тебе! — каже вона. — Кохаю ще відтоді, коли ти очолював установу, а я була твоєю підлеглою. Ти не догадувався?

— Ні! — живо відповідає Барвинський. — Не догадувався, бо ти завжди уникала навіть на мене дивитись.

— А я дивилась.. коли ти не бачив. Я не спускала з тебе очей.

Підла думка гадючкою сковзає в мозку Барвинського: "Шкода. Ти була б моєю значно раніше". А вголос він зауважує:

— У мене правило: жодних романів з підлеглими дівчатами. Це шкодить авторитетові установи.

Ната щаслива. Він тут, він — її мрія, молода зірка, про яку пишуть у журналах, що вона має осяяти небозвід... А проте, суть не в цьому. Ната — проста, безхитрісна дівчина. Нема мови про якийсь розрахунок, є тільки високе, як небо, почуття.

І тому поцілунки Барвинського вводять у кров електричний струм, а слова дорівнюють музиці. Ох, ці слова! По-за тим Барвинський намагається бути чесним. Він не каже: Я приїхав за тобою, я обрав тебе. Ні, він чесний по своєму, по безчесному, і нічого не обіцяє. А чому він приїхав? Бо у нього справи в цьому місті, а ще було ніжне листування, і він ним захоплювався. Так, захоплювався листуванням з дівчиною, яка ще нікого не кохала. Може, це велике нещастя, коли маєш два "я". Чисте і прекрасне на самоті, за столом, і звичайне, паскудненьке, дон-жуанське поруч з молодим дівочим тілом.

— Юрку, ти маєш сестер?

— Маю.

— Молодших від себе?

— Одна молодша, друга старша.

— Такі ж гарні, як ти?

— Гарніші. Значно гарніші. В мені ж нема нічого особливого. Так, пересічна постать, яку можна зустріти на кожному кроці...

Ната заперечливо хитає головою. У неї окрема думка, окремий погляд. І вона говорить:

— Я б хотіла бути твоєю сестрою...

— Для чого?

— Щоб бачити тебе кожного дня, клопотатись тобою, допомагати тобі.

— А я б не хотів.

— Чому?

— Бо сестру не можна любити так, як я люблю мою Натусю.

— Як же ти мене любиш?

— Отак!

Барвинський стис дівчину в обіймах і припав до її уст із такою силою, що хрустнули молоді кісточки і з зубів виступила кров.

— Ой, не треба так, любий, ти мене задушиш...

Ніч усе щільніше згортала свої крила. Сквер майже спорожнів. Спізнені пари поспішали додому.

— Ходімо, Юрку, мені страшно.

— Не бійсь. Ти бачиш, що я маю,

Барвинський вийняв з кишені і показав, близько піднісши до обличчя дівчини, чорний, з блискучим металом, "кольт".

— І все ж таки ходімо. Ми ще посидимо в нашому садку. Ходімо, любий!

Садок? Коли б не було згадано про' садок, Барвинський не пішов би. Адже потрібні умови, інакше пропаде вечір...

Трамвай швидко довіз Барвинського і Нату до її уст із такою силою, що хрустнули молоді динок жодним рухом не зраджував життя в ньому. Невеличкий садок ледь чутно шелестів листям.

— Бачиш, як тут приємно, Юрчику. Краще, ніж у сквері. Правда?

— Ти золото. Ти прикрашаєш кожне місце, моя кохана!

Ната схилила голову на плече Барвинського. Вона ще досі не може опам'ятатися від свого щастя. Довгі місяці мрій, трепетне чекання пошти, його листів, де слова пахли весняними конвалія-ми, де відкривався якийсь новий, невідомий, незрозумілий, але прекрасний світ, повний музики, творчого кипіння, чудесних перемог над життєвою буденщиною. О Боже, з якою радістю вирвалась би Ната з цього провінційного міщанського міста, щоб самій взяти участь у повноцінному людському існуванні, поринути в книжки, випити з них досвід і мудрість, а потім віддати їх для загального добра... Жодних особистих розрахунків не мало серце дівчини. Закріпити, узаконити чоловіка, мати від того матеріяльну користь для себе... Ні, це — дрібне. Просто любити і, люблячи, рости вгору, світлішати все більше, бути здібною власне сяйво розповсюджувати навколо...

Рука Барвинського ніжно гладить волосся дівчини, гарячі губи безперервно шукають її, таких же гарячих губ. Ось він нахиляє її на лавку, б'ючи серцем-молотком у груди, дихаючи важко і часто, як у пропасниці.

— Юрку, не тре...

Але первісний звір уже вскочив у його оболонку. Рука шарпає тендітне дівоче убрання, нічний холод пробігає по шкірі ніг.

"Це мусить бути, — переконує хтось дівчину. — Це невідмінно мусить бути!"

А вона пручається, в її душі рветься якась шовкова чи золота нитка, душа протестує:

"Тільки не так брутально, не так одверто-цинічно, навіть не чекаючи згоди"...

— Натко, ти тут? Іди спати, вже пізно.

Це — голос сестри з вікна. Сестри не видно, чути лише голос.

— Так, я йду. Зараз!

Дівчина схопилася й стрибнула на ґанок, забувши попрощатись, не спитавши, чи прийде він завтра.

Барвинський не прийшов. Він переконував себе, що, власне, нічого не сталося, що не може людина відповідати за раптове збурення крови й за різні дурниці у зв'язку з цим. Але денне світло — насмішкуватий дискутант, з яким тяжко сперечатись. Сонце, наче підморгувало Барвинському: Бач, як негарно повівся ти... психолог людського серця, дурень стовідсотковий...

Незабаром, після повернення додому, Барвинський дістав від Нати листа. Вона писала:

"Юрію, мушу бути з тобою одвертою. Я не дитина, розумію, що кожне кохання завершується так, як ти хотів завершити. Але ти поспішив. Я не була готова до того. Коли одразу гасне електрика й настає темінь, це — прикро. Людина, неприготована до теміні, розгублюється: Що робити? Куди йти? Кого покликати? Кохання — полохлива пташка, її не слід лякати. Я б хотіла виправдати тебе і не можу. Ну, для чого було тобі силою прискорювати те, що в свій час мало статися? Тепер не станеться, ні, про це й не думай. Шкода мені своїх мрій. Вони бувають, очевидно, раз у житті, а після того настає буденна реальність, отой стандарт, яким живуть мільйони. Може, ти зрозумієш мене, Юрію. Тепер я б тебе так щиро не зустріла, та й непотрібно нам зустрічатись".

У кімнаті Барвинського було тихо і затишно. На письмовому столі посміхалося в рямці з морських черепашок чудове обличчя Нати. Барвинський зітхнув, вийняв із рямки фото, поцілував його і роздер на дрібні шматочки.

ВИЙШЛА З ДРУКУ

поема **Олекси Бабія**

"ПОВСТАНЦІ"

про трагічну загибіль галицького села під час війни і героїчну боротьбу УПА

Книжка має 180 сторін.

Ціна одної книжки $1.75.

Поему "Повстанці" можна купити:

Ukranian Bookstore,

2216 W. Chicago Ave., Chicago, Ill.

Книгарні й кольпортери дістають опуст.

Слухач та сучасна музика

Коли ми, особливо тут в Америці, виходимо на вулицю, ніхто вже більше не сподівається побачити вершників на конях. Коня на сьогодні замінило авто. І хоч сила мотору в цьому авті міряється кількістю кінських сил, ця зміна та великі досягнення останніх років є для кожного цілком природні та зрозумілі.

В концертовій залі справа виглядає інакше. Зміни сприймаються дуже помалу. Не тільки так званий "пересічний" слухач, але дуже часто і диригенти видатних оркестр, а ще більше керівники оперових театрів та балетних груп із різних причин (поміж ними питання продажу квитків, а тим самим і їхнього існування далеко не є останнім) обмежують свій репертуар майже виключно музикою, що була написана щонайменше 75-100 років тому, при чому твори початку XX ст. вже зазначаються, як "сучасні" або "модерні".

Це не значить, що твори клясичного або романтичного періодів відійшли, як добрий козацький кінь у минуле; це не значить також, що сучасні твори цілком не виконуються, — але кількість виконань цих сучасних творів разюче мала, і велика кількість слухачів чекає, що програма концерту буде складена із старих, добрих, всім знайомих творів так званого "стандартного" репертуару.

Спробуємо прослідкувати коротко, в чому справа. Причин є декілька:

1. Величезна різниця в мові поміж творами клясичного, романтичного або навіть імпресіоністичного періодів та передовими, сучасними.

2. Сучасну музику не можна розглядати, як одно ціле. В творах поодиноких сучасних композиторів можна знайти все — від чисто клясичної форми та гармонії до найнесподіваніших, а часами диких експериментів. Але аналіза цього питання була б достатнім матеріялом для окремої статті.

3. Непідготованість слухача та консерватизм критиків.

Якщо згадати, що Бетховенові закидали "дикі гармонії", а одна з найпопулярніших опер наших днів — "Кармен" Бізе була характеризована критиками свого часу, як жорстокий, неморальний твір із музикою для вулиці, то аналогія буде разючою.

Але є й великі відміни. Фахові музичні критики сьогодні стали багато більш (хоч ще не досить) вирозумілими, ніж 50-100 років тому.

Та з розвитком радія, телевізії і особливо різного роду запису музичних творів на платівки, плівку і т. п. речі, що раніше були обмежені концертовою залею та виконувались раз або два на рік перед дуже обмеженою кількістю слухачів, тепер стали доступними для мільйонів людей.

Це вже велике досягнення, але воно криє в собі також велику небезпеку.

Так званий "пересічний" слухач наших днів, у зв'язку зі швидким розвитком технічних засобів, не є тим самим "пересічним" слухачем, що приходив до концертової залі навіть 50 років тому. Слухач минулого або мав певну музичну освіту, або, якщо він попадав до концертової залі, щонайменше мав безпосереднє зацікавлення в музиці. Тепер музика дуже часто переслідує непідготованого слухача вдома, в кінотеатрах і т.п.

Якраз тут криється небезпека:

Раніше другорядний твір не йшов далі одного або декількох разів виконання; тепер, у зв'язку з тим, що кожний, хто має фінансові можливості, може розповсюджувати твори **якої завгодно якости в необмеженій кількості,** ці твори падають на голову непідготованого слухача, що не в стані їх відрізнити і відсортувати, і, як кінцевий наслідок, змішує все та або кляне сучасну музику в цілому, або попадає під вплив дешевих композицій, що діють на найнижчі сторони людської натури.

Якраз тому, що немає достатнього порозуміння поміж композитором та слухачем, для багатьох, навіть до певної міри музично освічених людей, поняття сучасної музики та диких звучань дуже близькі.

Цікаво зазначити, що кількість організацій, що пропагують сучасну музику ліпшої якости, дуже невелика, і що навіть у музичних заведеннях, за винятком небагатьох найліпших, студентів не в достатній мірі ознайомлюють із нею.

Можна з певністю сказати, що слухач кінець-кінцем розбереться та оцінить твори сучасности належно до їх правдивої вартости, але треба старатись скоротити цей час до можливого, щоб вартісні речі не лежали без ужитку роками тільки тому, що їх ідеї стоять значно попереду загального рівня на сьогодні.

Найліпшим прикладом у минулому був Бах, що довший час був майже цілком забутий, а після того, як його "відкрили" вдруге, став одним із найбільших імен в історії музики та набуває все більшого значення.

На закінчення треба зазначити, що одним із найважливіших теперішніх завдань є дати молодому поколінню здорову підставу, на основі клясичної традиції, ознайомлюючи це покоління цілий час із найліпшими досягненнями минулого та наших днів, щоб воно могло розібратись у нових творах лекше і скоріше, ніж це робить "пересічний" слухач сьогодні.

І коли слухач розбереться в цій навалі нового, відкине все непотрібне, що багато хто помилково вважає за приклад сучасної музики, то побачить, що ця сучасна музика, в ліпшому розумінні цього слова, не йде наперекір традиції, і що сприймаючи авто, як природнє і чудове досягнення, ми не відкидаємо коня, як непотрібне, але розуміємо, що його роля в сучасному житті інакша, що ми йдемо вже іншим шляхом поступу.

Бах, Бетховен, Ревуцький, Барвінський та багато інших не мусять бути тільки іменами. Твори великих композиторів, не тільки їх імена, належать людству.

Ігор Білогруд

Мая Галайчук

Історія України - очима Євгена Маланюка

(Доповідь, виголошена на пластовому літературному вечорі в Б. Айресі)

Євген Маланюк, якому присвячено сьогоднішній вечір, — це визначна постать української літератури, що з великим поетичним хистом сполучила глибокий інтелектуалізм, іншими словами: Маланюк здатний дати глибокий зміст у витонченій формі. Він — один із найкращих знавців та найтонших цінителів української поетичної мови, письменник великого мовно-стилістичного такту та смаку. Його "Похід осени" не мав рівних у нашому красному письменстві. Польський літературний критик і поет Лободовський пише, (в еспанській "Історії світової літератури", виданій під редакцією проф. Переса Бустаманте у Мадриді 1946 р.), що Маланюків "Перстень Полікрата" є одним із найвищих осягів сьогочасної европейської поезії.

Не беруся нічого додавати до цих оцінок. Ставлю собі лише скромне, вузьке завдання: з'ясувати Маланюкові погляди на українську історію, аналізуючи деякі його твори.

Донцов зве Маланюка поетом "апокаліптичних літ", співцем апокаліптичної епохи. На думку Державина, Маланюк був найвидатнішим втіленням своєї власної доби, 20-их і 30-их років нашого століття, був поетичним голосом тієї доби, поділяючи всі її пориви та ілюзії. І тому, щоб зрозуміти Маланюка, треба зрозуміти його добу, його покоління. Зрозуміємо це покоління легше, коли почнемо від порівняння, відомого для молоді, вихованої в аргентійській школі і тому обзнайомленої з історією еспанської літератури, Маланюкове покоління трохи нагадує відому еспанську "generation noventa y ocho" — покоління 98 року.

Як відомо , в 1898 році Еспанія, переможена Злученими Державами, втратила свої останні вартісні колонії. Втрата була велика і спричинила економічний занепад і моральне пригноблення. Група молодих тоді еспанських письменників, названих "ґенерацією 98", взялася шукати причин прогри і занепаду Еспанії, аналізуючи всі прикмети еспанського національного характеру та шукаючи вияснення в історії.

Подібний удар "приніс нам рік 1919", "рік дев'ятнадцятий, рік іспиту і кари", як пише Маланюк. В тому році не втратили ми імперії, колоній, але втратили щось важніше: свіжо відзискану самостійність. Учасники тієї катастрофи кинулися шукати її причин, подібно як еспанська ґенерація 98. Тут визначилася зокрема група письменників, що згуртувалася довкола націоналістичного місячника "Вісник", редаґованого Донцовом: Олена Теліга, Ольжич, Мосендз, Дараган і Маланюк.

Відповідальними за невдачу вважали вони соціялістів, що були при владі у відбудованій українській державі. Закидували їм характеристичний для тієї партії антимілітаризм, закидували, що вона звернула всю увагу на соціяльні реформи, занедбуючи справу організації держави та її оборони. Коли одні пояснювали прогру нещасною долею, "вісниківці" відповідали словами Маланюка, що "немає доль ласкавих, злих, щасливих чи безщасних, є доля — справедлива і одна". У прогрі дістали кару за зле зданий іспит.

II.

І Маланюк осуджував винуватців прогри, але рівночасно шукав причин вини, причин хиб винуватців. Ствердив, що це не була вина тодішніх українських політиків, російська неволя вбила в них політичний самозбережний інстинкт, і вони, сказати словами Шевченка, "збудилися в огні окрадені" з політичного розуму, неприготовані до діла, що їх чекало. У "Псальмах степу" пише про тих "закоханих катів", що гаряче любили батьківщину, але не вміли їй служити і запропастили її.

Це були погляди, спільні для покоління, але Маланюк не лише критикував тодішні події, він шукав причини лиха і шляхів до рятунку в українській історії. Ще перед тим постала серед наших істориків державницька школа, очолена Липинським, що взялася критично провірювати дотеперішні погляди на історію, прийняті школою народовецькою. Маланюк схилявся до державницької школи, він бажав, щоб Україна здобула "державну бронзу", щоб побіч Лаври станув Капітоль — символ римського державництва. Але справді оригінальне у Маланюка — це аналіза ролі неслов'янського елементу у формуванні українського народу. Український нарід, як і всі слов'янські та ґерманські народи, досить суцільний, слов'янський елемент має в ньому повну перевагу над іншими.

Маланюк вирізнює у формуванні українського народу, крім слов'янського елементу, два інші: грецький та ґерманський, крім того, згадує про монгольський елемент, як про чужий, ворожий.

Грецький елемент прийшов на Україну, як відомо, двома могутніми хвилями. В давнині греки сколонізували були ціле українське побережжя, частина скитів, що в тому часі заселювали Південну Україну, зовсім згеленізувалася, подібно, як старовинні іберійці златинщилися. Як у Греції, так і в Україні, кожне грецьке місто творило окрему незалежну республіку. З них найкраще розвинулася Ольвія, над лиманом Бога. Опісля об'єднались грецькі колонії у Босфорське королівство, зі столицею в Керчі, що згодом попало під римську зверхність. Друга грецька хвиля прийшла в середніх віках, у нашій княжій добі: з Візантії дістали ми Христову віру та культуру. Крим, сколонізований греками у старовині, залишився при Візантії, наче лучник між Грецією та Україною.

Ми гордимося, що південна Україна вже у старих віках попала під грецькі впливи і, за малими вийнятками, ми горді культурним впливом

Візантії на нашу княжу державу. Правда, новіші історики, як Ісаїв, уважають, що візантійська культура в тому часі вже була в декаденсі та що грецькі митрополити і єпископи служили візантійським, не українським державним інтересам. Це правда. Наші князі хотіли, щоб єпископами були українці, не греки, і мали до того поважну причину; але ж Візантія не єдина, що використовувала релігію для політичних впливів; правда теж, що Візантія вже тоді перейшла була найвищу точку розвитку і знаходилася в декадансі, але з того не виходить, що сусідуючи з Візантією, ми мали приймати культуру з далекої, варварської в тих часах, Німеччини. У ранньому середньовіччі ціла Европа, знищена мандрівками народів, була варварська в порівнянні з Візантією, що єдина зберегла старовинну грецьку культуру та римську цісарську корону. Навіть ренесанс завдячує Західня Европа візантійським збігцям — ученим та мистцям.

Маланюк цього свідомий. Для нього Україна — це спадкоємець грецької культури, це степова Греція, степова Геллада — у протиставленні до первісної Геллади, гористої.

Він дивиться на неї очима моряка, що з півдня пливе Понтом, цебто Чорним Морем, і на горизонті бачить на українському березі геленське місто зі сліпучо-білими мармуровими святинями:

І ось встає із піни Понту
Над хвиль розгойданих свічадом
Співуча мрія горизонту —
Сліпуча Степова Геллада.

Також германський елемент приплив на Україну двома хвилями: спершу готи, опісля варяги (цебто нормани), що відіграли велику ролю в нашій історії.

Роля норманів при створенні київської держави, як відомо, спірна. Одні історики боронять норманську теорію, вважаючи, що нормани о с н у в а л и київську державу. Інші, згідно з антинорманською теорією, твердять, що київську державу заложили поляни, а норманські військові дружини с л у ж и л и їм, як наймане військо. Серед українських істориків переважає антинорманська теорія, зрештою симпатичніша для нашої національної гідности. Коли Шевченко пише, що Чорне Море "любило завзятих чубатих слов'ян", то має на думці, мабуть, не лиш запоріжців, але й дружинників Олега Віщого.

Інакшими очима глядить Маланюк. Для нього слов'яни, поляни — це щось мирне, безборонне. Вони нездатні боронити українську землю, положену близько монгольської Азії, позбавлену природних кордонів, землю, що її може оборонити лиш нарід сміливий, войовничий, що не боїться проливу крови. Він пише:

Прокляттям, прокляттям та назва,
Це світле і тихе "поляни" —
Мешканцям залитої кров'ю
І п'яної кров'ю землі...

Не м'які поляни створили могутню київську державу, думає Маланюк, а нормани, ті самі, що створили державу британську, неаполітанську. Для нього створення київської держави — це одно з тих героїчних старогерманських діл, що оспівані в германських "Заґах".

Але на Заході роля норманів була не та сама, що на Україні. Там, на Заході, це був пострах людей, що жили на берегах моря та більших рік. Це були жахливі, жорстокі пірати. Вони будували нові держави, але будували їх на руїнах і цвинтарищах. А на Україні князь-варяг зорганізував суди, скодифікував українське право, основав школу для 300 учнів, збудував Софійський собор та десятки інших церков. В історію перейшов, як зразок культурного, гуманного володаря. Це — Ярослав Мудрий.

Чому нормани дали Англії Вільгельма Завойовника, а Україні — Ярослава Мудрого? Чому наші варяги не пірати, а здисципліновані вояки, порядкуючий, державнотворчий елемент? Маланюк відповідає: бо саме на Україні "варязька сталь" стрінулася з "візантійською міддю", норманська сила з геленською культурою.

Сильна, але варварська Скандинавія залишила на Україні те, що мала найкраще — силу, енергію, волю. Культурна, але безвольна і підупала Греція дала Україні теж свою найціннішу, найздоровішу прикмету: культуру. Синтеза найбільших цінностей Півночі та Півдня здійснилася саме в нас, на Україні. Її вислід — це наша Степова Геллада.

На нарід, що об'єднав "варязьку сталь" з "візантійською міддю", припало важке завдання: боронити християнську Европу від напору поганської, а опісля мусулманської Азії. Історична місія подібна до тієї, що її, на другому кінці континенту, викохала Еспанія. Золотоверхий Київ — це не лиш блискучий культурний осередок, це рівночасно фортеця, далеко на схід висунений европейський оборонний бастіон:

Це він підніс, відданий на загладу,
Вітрам азійським золоте чоло,
щоб берегти незбуджену Геллади
над вируванням пристрастей і злоб.

Маланюк не повторював старих патетичних фраз про наших козаченьків, що боронили Україну-неньку від лютих воріженьків. Він глянув на нашу історію з повним критицизмом — і не засоромився: ствердив, що історія України витримує критику, що це тверда основа для нашої національної гідности.

III.

Чи ціла творчість Маланюка — це філософія історії з актуальними політичними висновками і науками? Або, в гіршому випадку, те, що Державин зве "віршованою публіцистикою"?

Таке враження викличе у вас характеристика Донцова під наголовком "Поет апокаліптичних літ" у тижневику "Українець-Час", число 433. Здавалось би, що опінія дуже авторитетна. Адже ж Донцов редагував "Вісник" і очолював цілу "групу вісниківців", що до неї належав Маланюк. Але коли прочитаємо цілу Маланюкову збірку, побачимо, що навпаки, Маланюкові зовсім не чужі наскрізь інтимні теми, що їх висміює Донцов, як типові для поетів передвоєнної доби. Навпаки, —

Маланюк повна людина, якій ніщо людське не чуже.

Свої апокаліптичні візії вміє він кидати на ідилічне, спокійне тло, викликуючи сильні враження шляхом контрасту, де на тлі розкішного літнього дня вриваються неспокій за життя важко хворої матері, лінію ніжних почувань перериває, мов удар грому, апокаліптичний акорд смерти. Ніжне, людське, чуже суворому вісниківському стилеві синівське почування виступає поруч релігійности в "Голосах Землі".

А Маланюкова релігійність — це наскрізь українська релігійність, тісно пов'язана з нацією, основа національних традицій — і навіть одна з основ єдности нації, розділеної між дві церкви. Це український підхід до релігії, що різниться поважно, наприклад, від еспанського, питомого для релігійно однородної країни. Для Маланюка львівський Святий Юр — це брат київської Святої Софії.

Але для Маланюка релігія не є, як для декого, лиш помічним засобом для збереження почуття національної відрубности та національних традицій. Він свідомий, в чиїх руках доля нації, коли пише, у своєму вірші "Історія":

Дзижчать параболи епох
І догорівши, догасають.
Все визначає вічний Бог,
Всьому велить, всього сягає.

Як бачимо, Маланюк умів погодити націоналізм з християнством, що не все і не всюди вдається; адже ж відомо, що, наприклад, німецький націонал-соціялізм докотився був до новопоганства, шукаючи ідеологічного коріння в релігії старовинних германів. Маланюк шукає втілення християнських ідеалів на землі, живучи у гамірному великому місті, він тужить за жіночим ідеалом і висловлює ту тугу у вірші "Беатріче".

Але навіть у наскрізь інтимній тематиці, далекій від варягів і Степової Геллади, від історії і політики, Маланюк залишається Маланюком. Навіть тут є щось, що відрізнює його від поетів попередньої доби. Що саме?

З'ясуєте собі, коли порівняєте два вірші Маланюка та Чарнецького, на ту саму тему — і то добре відому тему: два вірші під наголовком "Місячна соната". Характеристику Степана Чарнецького, як фейлетоніста, знайдете в одному з останніх чисел "Українського Слова". Та Чарнецький — не лиш блискучий фейлетоніст, але й тонкий, культурний поет.

"Місячна соната" Чарнецького — це спокійний, холодний ноктюрн; прочитавши її, думаєте, що іншого враження не може викликати холодне місячне сяєво. Але, коли той самий холодний місячний промінь паде на Маланюкове перо, він відбивається зовсім іншим рефлексом; у Маланюковому вірші стрінете грозу жорстокої старовинної мітології, пристрасть, стихію, бурю.

Інакше відчуває безсмертний Бетховенів твір модерніст Чарнецький, інакше Маланюк, поет, сформований під грозою 19 року, викований в огні визвольної війни. І зовсім інакше бачили ті два покоління ціле наше минуле і сьогочасне, нашу національну особовість, національний інтерес, шляхи до здійснення національної самостійности. Два протилежні темпраменти, світогляди; два покоління, що їм так важко було знайти спільну мову, мову 20 років.

Донцов зве Маланюка "поетом апокаліптичних літ", "співцем апокаліптичної доби". Для Державина був Маланюк "поетом с в о є ї епохи", що, мовляв, минула з другою світовою війною і після якої Маланюк почувається самітним, відчуженим.

Чи справді воно так, чи ні — це не суттєве для нас. Важне те, що доба була справді апокаліптичною і що Маланюк є її найкращим, наймогутнішим співцем, що піднісся понад розповсюджений у ті часи крикливий патос, дешеву аґресивність. Піднісся теж понад модний у ті часи волюнтаризм. Державин вважає його за глибокого інтелектуаліста. Його гострий інтелект дозволив йому проаналізувати нашу історію та викрити в ній ролю слов'янського і германського первня. Але це — не звичайне історичне відкриття, це основа цілої програми національного перевиховання. Це послідовне, безпощадне викорінювання слов'янської "полянської" м'якости, на якій буйно розвинулися занесені від Заходу ідеї лібералізму, пацифізму, вселюдського братерства, ідеї, що витворили атмосферу Української Центральної Ради, з усіма її трагічними наслідками. Це плекання припалих порохом сторіч норманських прикмет, нордійської снаги. Це кування варязької сталі, що без неї годі оборонити українську землю, злиту кров'ю і спрагнену крови.

УВАГА! РАДІОСЛУХАЧІ м. ЧІКАҐО УВАГА!
Слухайте на радіовисильні ВОПА на хвилях 1490 або Ф. М. 102,3 радіопересилання

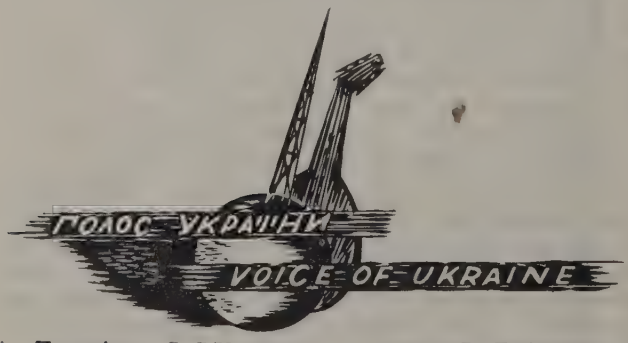

Понеділок: 7 - 7.30 вечора — диктор Р. Дубляниця
П'ятниця: 7.30 - 8 вечора — диктор З. Голубець
Субота: 7 - 8 вечора — В. Іващук і Р. Турянська

У програмах "Голосу України": політичні новинки і коментарі; вісті з українського культурного і господарського життя; спортові передачі; передачі, комунікати і повідомлення товариств; літературно-музичні передачі; музика поважного і легкого жанру; оголошення купців і підприємців.

У справі оголошень на радіопересиланнях "Голосу України" звертайтеся на адреси дикторів:

В. Іващук
2122 W. Haddon, Chicago 22 — Ph.: BR. 8-3145

З. Голубець
818 N. Oakley, Chicago 22, — Phone: BR. 8-1788

Р. Дубляниця
3358 W. Le Moyne, Chicago 51, — AL. 2-9707

Успіх нашої малярки

Малярка невидимих творів природи—Ірина Носик

"Співаючи улюблену пісоньку "Ґут найт Айрін" — ми й не думали, що між нами є одна Ірина, яка попрощавши Европу, прибула в пізну непривітну осінь на замрячене побережжя канадійського Заходу"...

Так починається стаття зі світлиною саме тієї Ірини, стаття пера репортера Джо Редкліф у найбільшому торонтонському щоденнику "Дейлі Стар".

Постараємось нашим читачам його переповісти, подаючи місцями дослівний переклад оригіналу. — "Коли спрямуєте свої кроки на кручені сходи старого будинку біології, що вирізнюється своєю архітектурою посеред університетського кампусу — то на верхньому поверсі під скляним дахом найдете її при праці в студіо. Портретів, що їх вона там малює, ви не побачите у мистецьких ґалеріях — це портрети незнаних прекрасних сотворінь, невидимих для нашого несовершенного ока, сотворінь тисячкратно побільшених сочкою мікроскопу. Вони в природних чарівних красках олією мальовані на великих полотнищах. Їх уживають професори для методичної демонстрації в часі лекцій природи. Бувають і моделі більших сотворінь. Це з обсягу порівняльної анатомії. Бувають дуже складні вирізи клітин, це з гістології. Кромі вартісних копій — Ірина має вже кількасот власних праць, що вписані під її прізвищем у картотеці факультету"...

"Поглибивши знання англійської мови та наполегливою працею на літніх курсах у ділянці природи — молода українка панна Ірина Носик — скоро находить загальне признання та пропозиції праці в інших університетах і навіть у біографічних видавничих центрах Нью-Йорку".

Дальше згадує репортаж важку скитальчу дорогу Ірини з батьками, почерез Европу після цього, коли вони рішили "вибрати волю"... Першим етапом після України була чеська Прага, опісля Інсбрук, де Ірина покінчила гімназію та почала університетські студії. Її талан відкриває професор Кірхмаєр та спрямовує на студії портрету. Там же вона бере участь у перших мистецьких виставках. Ірина мріє про мистецькі студії в Римі та вже має обіцяну на це стипендію міжнародньої організації "Пакс Романа", коли саме вирішується справа переїзду цілої її родини за океан. Опинюються в Канаді. У холодному Вінніпеґу полонила нас перша праця — каже Ірина своїм ясним милим голосом. Їй пощастило дістати працю в одному українському видавництві"...

Наступної весни родина переїздить у Торонто. Тут Ірина дістається на працю в університеті, при чому поглиблює свої студії в Онтеріо Каледж оф Арт. Ірина цілковито поринає в мистецтво. Після цілоденної праці вона дальше малює дома.

"Стіни кімнат її батьків завішані вибагливими картинами-ориґіналами. Багато портретних студій Ірини. От над коминком у вітальні портрет її дідуня. Це для них дорога пам'ятка й одно з тих цінностів, які вдалося врятувати з воєнної пожежі..."

Вишивки це також спеціяльність Ірини. Традиційні українські вишивки в життєрадісних барвах. Ось вони у формі декоративних подушок та сервет і навіть у формі збірок колекцій з її Батьківщини.

У цьому тоні писана ціла стаття. Кілька днів після її появи запрошено нашу Ірину до державної телевізії СіБіСі, де вона демонструє Канаді свої праці. І тут і там золотою ниткою щораз виринає слово Україна. Цей спосіб культурної інформації лежить уже в основі духа нашої молодої талановитої малярки — вона ж унучка одного з найчільніших діячів рідних земель, сенатора д-ра Антона Горбачевського.

Від редакції "Овиду" сердечно вітаємо панну Ірину Носик та бажаємо їй дальших успіхів у її хосенній праці.

Запренумеруйте собі цікавий, ілюстрований тижневик

Вільне Слово

Від 15 березня ц. р. збільшений формат.
Річна передплата — $5.00.
Адреса для замовлень:
"VILNE SLOVO"
15 Neepawa Ave., Toronto 3, Ont.,
Tel.: LE 5-9955
Canada

ПАРИТЬ НА СХОДІ...

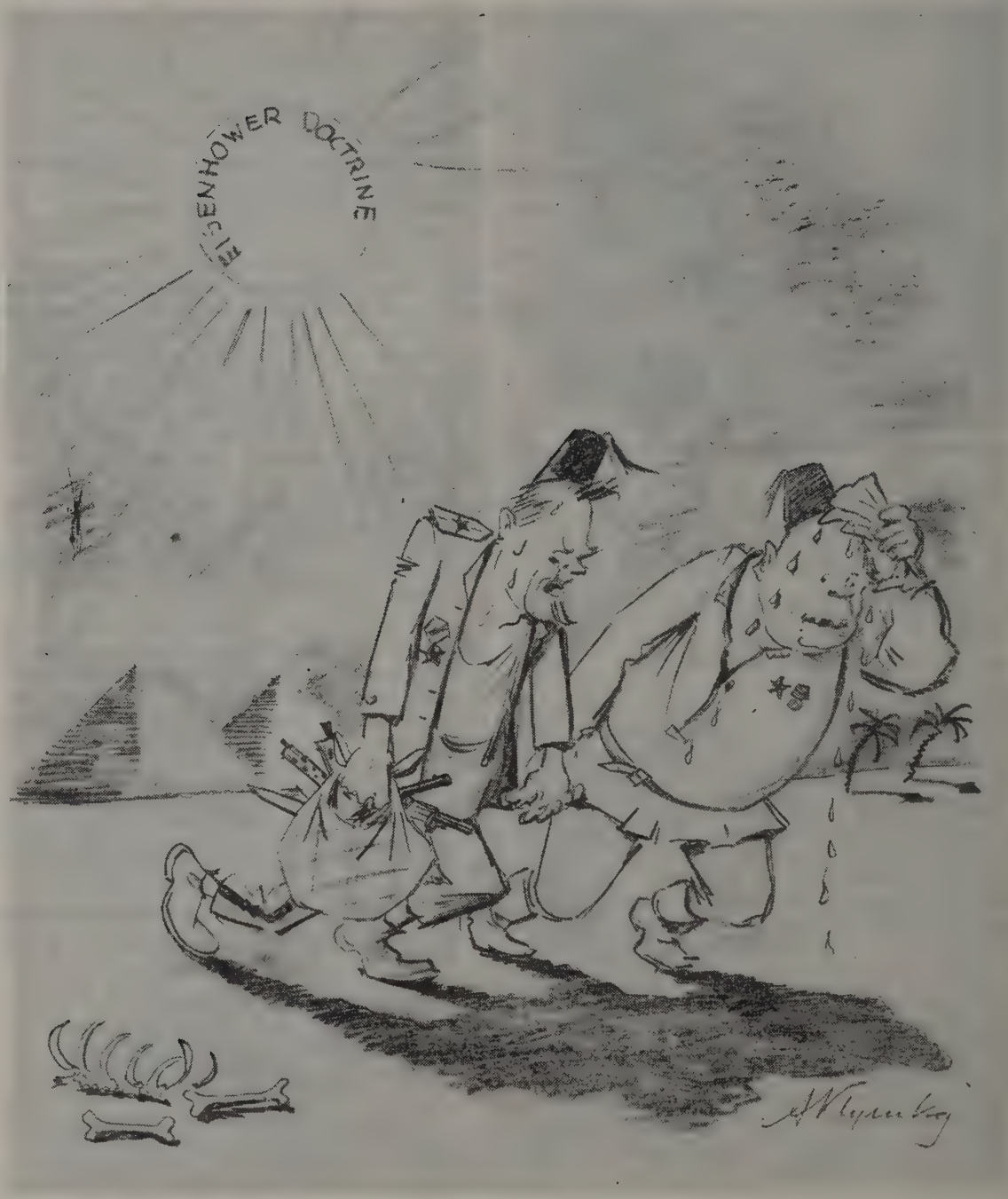

Рецензії

ФРАНЦ ВЕРФЕЛЬ В УКРАЇНСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРІ

І. Повість

Вбога на переклади українська література, завдяки молодому, але вже заслуженому видавництву М. Денисюка, збогатилася в 1956 р. одним із найцінніших творів світової літератури, перекладеним на всі світові мови, — "Піснею про Бернадету" Франца Верфеля.[1])

Автор "Пісні про Бернадету", Франц Верфель, що десятиріччя його смерти (1890-1945) святкував минулого року увесь літературний світ, належав до найцікавіших авторів сучасности. Жид із походження, народжений (1890 р.) у Празі (Чехи), під час першої світової війни жив у Відні й Семерінґу і там же почав працювати. Він належить до чесько-австрійської літератури. Але вже в першій своїй збірці віршів, виданій 1913 р. "Ми є" (Вір зінд) він виявив свою цілковиту окремішність. Його вірші це були повні екстази виявів братньої душі, що своєю любов'ю хотіла б огорнути всіх людей, усіх завести до когось невідомого, щоб їх потішив і пригорнув. Спершу критика назвала Верфеля експресіоністичним ліриком, дехто залічував його до символістів і щойно згодом, коли Верфель від лірики перейшов до роману й драм, його духове обличчя оформилося вповні. В дальших творах (трилогія магії "Шпіґельменш", 1920, "Павло серед жидів", 1926, "Варвара або побожність", 1929, психологічний роман "Верді", 1924 р., "Дас Райх Ґоттес ін Бемен", 1930, "Дас Ґешвістер фон Неапель", 1932) Верфель шукав виходу із ситуації, куди попала розшматована, роздерта на куски, немов лахміття, людська душа.

А тим часом світом котиться перша світова війна. Верфель, ґеніяльний візіонер, передбачує, під час трагічної передишки між першою і другою світовими війнами, що прийдуть ще страшніші часи для людської душі. Він перекидається до публіцистики й пише ідеалістичні (як це зазначила критика) трактати "Про найчистіше людське блаженство", "Реалізм і особистість" і врешті ключ до останнього свого твору, найкращого і найповажнішого, "Пісні про Бернадету", трактат "Чи можемо жити без віри в Бога" (1932). І відповідає: єдино віра в Бога може спасти людство. Але Бога треба найти. Кожна людина має віру, але й кожна людина може сказати словом Апостола: вірю Господи, поможи моєму невірству.

Вибухає друга світова війна. Перед гітлерівським переслідуванням Верфель утікає з Річею до Франції. Тут пише протигітлерівську п'єсу "Якобовскі і полковник" (дія відбувається під час окупації Франції німцями). Коли Гітлер займає Францію, Верфель тікає на південь її і — за вказівкою Божого Провидіння, скажемо ми — находить притулок у місті чудес, у Люрді. І тут, як пише він у передмові до "Пісні про Бернадету" (ст. 9-10), "одного дня я, обтяжений турботами, склав обітницю: якщо мені вдасться вийти ціло з цього розпачливого положення і осягнути ратункових берегів Америки, тоді я хочу, як першу з моїх праць, заспівати пісню про Бернадету, як мога найкраще".

"Ця книжка, тобто "Пісня про Бернадету", що вийшла друком у 1941 р., виконує мою обітницю. Епічний спів у нашу епоху може прийняти тільки форму роману." "Пісня про Бернадету" — це роман, але не фікція... Я відважився співати пісню про Бернадету, дарма, що я не католик, а жид. Відвагу до цього чину дала мені далеко старша й більш несвідома обітниця. Вже в ті дні, коли я писав перші рядки, я собі присяг завжди і всюди прославляти своїми творами Божественну Таємницю і людську святість, не зважаючи на добу, що з глумом, злістю і байдужністю відвертається від останніх вартостей нашого життя."

Ці слова написав Верфель у Лос Анджелос 1941 р. А чотири роки пізніше (1945 р.) Франц Верфель, після додержання своєї обітниці, відійшов на завжди від нас.

Коли ми хоч трішки поцікавимося історією появ Пречистої Діви Марії у Люрді та відгомоном цієї історії в літературі, то побачимо, що це зовсім не "сліпий припадок", що Верфель, не католик, а жид, написав роман про Люрд. На нашу думку, "Пісня про Бернадету" — це чергове чудо Люрду, чудо не фізичного вилікування, а духового, чудо, що мусіло статися у відповідь на усю ту літературу, ті романи, що виступали й виступають проти Люрду, тобто проти чудес, що ними славиться Люрд. Не треба забувати, що Люрд при кінці минулого сторіччя став центром гарячої полеміки з приводу появ Пречистої Богоматері і уздоровлень, як і з приводу особи св. Бернадети і лікувальних властивостей води з Люрду. Церковна влада (саме в наслідок цієї гарячої полеміки) дуже докладно провірювала ціле життя св. Бернадети, двічі досліджувано її тлінні останки (1909, 1925 р.), і аж 46 років після її смерти (1925 р.) проголошено офіційно Бернадету Субіру (1844-1879) блаженною. Перший, хто в літературі виступив гостро проти чудес у Люрді й оплюгавив це святе місто, був французький письменник світової міри — Еміль Золя ("Люрд" 1894), жид з походження. За ним пішли великої міри письменники, як Y. K. Huysmans (Le foules de Lourdes, 1906), de Bounefou ("Lourdes et ses tenaciens", 1906), не кажучи вже про цілу плеяду психологів чи лікарів ("Das 20. Jahrhundert" No. 26, 1908, чи "Zeitschrift fuer Religion u. Psychologie, 1908, 181 і д.), які називали Люрд "Кухнею забобонів", а чуда — "сугґестією", бо людська вода, мовляв, має такі лікувальні прикмети, про які ми не знаємо ще й т. п.

І знову, коли ми прослідимо уважно напасті й закиди проти Люрду, перед нами стане питання: чому у відповідь Золі й іншим напасникам не виступив котрийсь не менш великої міри французький католицький письменник, як напр., Поль Бурже, чи з новіших — Бернано, або Моріяк чи Кльодель? Здавалося, що власне оборона Люрду належиться не кому іншому, як католицьким письменникам, бо саме Франція, батьківщина Люрду, славиться найбільш відомими в католицькому світі письменниками? І знову маємо до діла з фактом, що його можемо залічити до чуд Божого Провидіння: першим, що оплюгавив чудесні появи Пречистої в Люрді, був Еміль Золя, жид з походження. Треба було знову жида з походження, щоб направив зло, вчинене романом "Люрд" Золя: цим вибранцем став Верфель. У відповідь на "Люрд" появилася "Пісня про Бернадету".

Впродовж цілої своєї творчости Верфель шукав Бога, а хто шукає Бога, той і знаходить Його. Так було з великим філософом Б. Паскалем. Після свого навернення (1654 р.) він уложив в уста Христа слова: "Ти б не шукав мене, коли б ти мене вже не найшов". Ці слова могли б стати моттом цілої письменницької творчости Верфеля, а головно моттом "Пісні про Бернадету". Адже ж Верфель народився в старовинному місті Празі, де ще до сьогодні в темних завулках ста-

[1]) Франц Верфель **"Пісня про Бернадету"**. Переклад Григорія Голіяна. Видавництво Миколи Денисюка, Буенос-Айрес, 1956. 16⁰, ст. 527 зі словом перекладача й передмовою автора. — Ціна $4.00.

ІВАН СМОЛІЙ
М А Н Е К Е Н И
Н О В Е Л І
Це найновіше видання В-ва
М. ДЕНИСЮКА
Ціна $1.50

рого міста блукає вічний Ґолем. Верфель належить силою своєї духової структури до тих містиків-письменників, як Ґордін, Анський, що їх твори ми так часто бачили на сцені українського театру, де вибранцями Бога ставали найбідніші, упосліджені об'єкти людського глуму й погорди.

Важко було найти серед сучасного світу такого післанця, що б зовів був Верфеля до християнського Бога, бо, як пише Паскаль у своїх "Думках": "Бог християн не є Богом ґеометричних правд і елементарного порядку: це думка поган і епікурейців. Він не є тільки Богом, що осінює своїм провидінням життя і добро людей, які Його прославляють: це думка жидів. Але Бог Авраама, Ісаака, Якова, Бог християн є Богом любови й потіхи, це Бог, що виповнює душу й серце тих, що стоять коло Нього, це Бог, що об'єднується в глибинах їх душі й наповнює її покорою і радістю, довір'ям і любов'ю, що робить їх нездібними до іншої мети, як Він сам."

Його післанницею могла бути тільки св. Бернадета Субіру, проста дівчинка, що навіть катехизму не могла навчитися в школі. Неуцтво і примітив св. Бернадети, що проти неї колись насторожено всіх, завели Верфеля, а за ним і других, до християнського Бога.

І тому Верфель не пише роману, де б головною особою була Богомати, чи радше появи Її, — що зробив би кожний християнський письменник — а навпаки, він вивів як центральну фіґуру роману-пісні просту, невчену дівчинку Бернадету. Ця проста, примітивна дівчинка знає тільки про появу "Пані", яку зразу ж полюбила неземською любов'ю, так як і неземською появою була ця "Пані". А коли Бернадету питають, чи ця "Пані" — це Пречиста Діва, вона не знає. Примітивний ум Бернадети не вміє робити логічних заключень. "Пані" сказала молитись за грішників, "Пані" сказала терпіти за них, "Пані" сказала покутувати. А коли під впливом окруження Бернадета питає "Паню", хто Вона, і дістає відповідь, що Вона — це "Непорочне Зачаття", то Бернадета, вертаючись із печери, де відбувалась поява, цілу дорогу повторює собі вголос це означення, бо воно для неї так само незрозуміле, як один Бог у трьох особах, як і взагалі цілий катехизм.

Щоб зробити центральною фіґурою Бернадету, Верфель дає цілу ґалерію славних типів, духовенства, міщанства, міської управи. Серед них постать Бернадети вибивається, як головна рушійна сила. Але духова рушійна сила. Бо навіть не знаємо, як справді фізично виглядала Бернадета. З правдивим мистецьким тактом Верфель скеровує всю вагу на постать Бернадети й протиставить її цілій низці людей, що вірять або не вірять, що торгують, чи глузують, що філософують, роздумують. А одним з таких визначних типів є (здогадно, прототип самого автора) поет Ляфіт. Ляфіт дуже добре орієнтується у філософії, історії, літературі; він по суті не заперечує існування Бога, в'яже мітологію з християнством і прекрасно оцінює сучасне: "Маємо найгірші часи, як нас повчає історія. Пригляньтесь до Церкви в теперішньому світі, до католицької Церкви, про інші й не згадуймо. Що це? Це християнство по зниженій ціні, це великий спродаж Бога" (ст. 189). Так, це правда, та коли приходить хвилина, коли лікарі стверджують у нього рака, він, спокійний, холодний ум, що не боїться смерти (аджеж це "логічне заключення"!) приходить до висновку, що він утратив ціле життя: гордий своїм знанням, він використовував життя на те, щоб дійти до цілевої точки — життєвого неладу (ст. 501), порожнечі. На його уста тиснуться забуті "мамині, з дитячих літ відомі слова Богородице Діво" (ст. 503-504), а розум твердить: "Немає ніякого навернення до віри, є лише повернення до неї. Віра бо не функція душі, а сама душа у своїй щирій наготі". І якась невідома сила приневолює його, історика, філософа, письменника, поета стати на коліна, і з його уст (він навіть сам не знає, чому), виривається оклик до простої дівчини, що ледве вміє читати: "Бернадето Субіру, молися за мене"! І в тому найбільша вартість "Пісні про Бернадету".

II. Важніша бібліографія про Ф. Верфеля

Klarmann, A. D. Franz Werfel's eschatology and cosmogony, London 1946.

Klarmann, A. D. Gottesidee und Erloesungsproblem, "Germanic Review" 1939, XIV.

Puttkamer, A. V. Franz Werfel, Wort unt Antwort, Wuerzburg 1952.

Specht, R. Franz Werfel, Versuch einer Zeitspiegelung, Zsolnay 1926.

Turrian, M. Dostojewskij und F. Werfel. Vom Oestlichen und Westlichen Denken. Bern 1950.

III ПЕРЕКЛАД

Видавництву треба бути вдячним за видання українського перекладу "Пісні про Бернадету". На жаль переклад має деякі недоліки. Не кожний із читачів зрозуміє місця, як "мішає в бару карти" (ст. 14), "із утоми не мають ока для Бернадети" (ст. 62), "за високо вона стоїть у крейді" (ст. 71), "вбила одного блазня на дівчиську" (ст. 132). П'ятий відмінок від іменника "парох є в перекладі "отче пароху", слово "Пані" не відмінне, як "я бачила Пані" (ст. 341), "вона була зв'язана з Пані" (514) й т. д. Коли автор для зазначення колориту, вживає фрази питомої для французької мови як напр. "може бути, найліпший бароне" (ст. 3), чи "моя сестро" (ст 152) або "я хочу в це вірити, мій добрий" (ст. 148), то в перекладі треба було вжити притаманних українській мові означень, що знов недоступні у французькій чи німецькій мовах. Краще було б не вживати "сутана" на означення ряси. В другому виданні треба буде звернути увагу на церковну номенклятуру, від титулів починаючи і літургічними назвами кінчаючи. В перекладі є "пан парох" (ст. 149) з німецького "гер пфарер"), "гохвірден" є "високопреподобний", під час коли в українському після "високопреподобний" мусять стояти іменники, тобто отче "крилошанине", "шамбеляне", а само "високопреподобний" це переважно глумливе означення. "Бревєр" (ст. 192) невідоме нам слово замість "часослов" (священичий молитовник). Маємо українські назви єпископського одягу літургічного як напр. мантія чи омофор замість "єпископ ітиме в найбагатшому орнаті, в столі" (149). Маємо старий український титул "крилошанин" замість латинської назви "каноніх" (ст. 387, 482). Слова "Орден" уживаємо як відзначення, а не на означення "Чину" в Католицькій Церкві. Ми ж не говоримо, що хтось вступив до Ордену ОО. Василіян, тільки до Чину ОО. Василіян. Маємо також наше "єлеопомазання" замість латинського "віятікум" (ст. 435). Видавництво приготовляє тепер переклад "Пісні про Бернадету" до другого видання, в якому треба буде конче взяти до уваги елементи нашого обряду й нашої літургіки.

Григор Лужницький

М. Шлемкевич. ГАЛИЧАНСТВО. Життя і мисли — книжка третя. Нью-Йорк — Торонто, 1956. В-во "Ключі". Стор. 120, форм. 4½x7½ ц. Обкладинка С. Гординського. — Ціна $1.50.

Аж до останнього розділу книжка імпонує читачеві речевістю і погідним, гуманним настроєм. Читаючи її, маєте враження, що навіть в українськім еміґраційнім суспільстві не бракує розумних і милих людей, що спішать один одному назустріч, щоб взаємно висповідатись і один одному простити содіяне зло. "Розкуйтеся! Братайтеся!" — духом цього заклику

великого Кобзаря віє від книжки.

Це, очевидно, великий плюс книжки. В умовах "шарпаючої", сум'ятної дійсности сучасного цивілізованого світу людина так рідко має змогу відчути себе власнопідметом, а не ґвинтиком господарської чи адміністраційної машини, об'єктом всіляких "планів" та "обліку сил", відчути себе справді для себе живущою людиною.

Тож слід бути вдячним тим творам і їх авторам, що бодай на якийсь час дають нам відчути, що людина і людяне ще таки існує, що його ще не зжерла цілком механічна і жива бестія.

Та епілог чи пак останній розділ "Соборне зрівняння" йде впоперек слушних тверджень і сприйнятних формулювань попередніх чотирьох розділів і підтинає названі вище позитиви книжки. Під час читання цього останнього розділу книжки у рядового читача — не історика і не вченого соціолога — постає питання: якщо галичанство на рідних землях швидким темпом відходить у небуття, продовжуючи животіти лише в еміграції, то чи варто присвячувати йому стільки уваги? Не може ж бо становити суспільно-національної проблеми те, що відмирає. Хібащо ми хотіли б його затримати при житті, зберігти! Але про це нема й мови.

Та за хвилину непорозуміння читача досягає, як то кажуть, "геркулесових стовпів": виявляється бо, що поруч із процесом щораз дальшого і глибшого "осхіднячення" Західної України, в тім і Галичини, відбувається і "під кінець 1920 років розпочатий процес "огаличанення" Східньої України.

Зверніть увагу: "під кінець 1920 років...", тобто процес "огаличанення" підсовєтських українців почався набагато раніш, ніж процес "осхіднячення" галичан! І провадив (і провадить!) це "огаличанення", очевидно, комуністичний режим, керований Москвою, хоч логіка рядового читача готова шукати тут галичан — як носіїв і творців галичанства.

Читаючи далі, ми бачимо, що автор наприкінці книжки поняття галичанства незвичайно поширив, став розуміти його вже не як локально-історичне явище, своєрідний комплекс суспільно-психічних рис і навичок, зумовлених довготривалим тиском (через усю добу бездержавности) на галицьку вітку нашого народу, а як синонім нівеляційного тиску і його наслідків ("сіра, зрівняна пересіч") взагалі. В попередніх розділах такого "роздування" галичанства не було помітно. Тепер же виявилось, що **галичанство** (а поруч автор уводить в цім розділі ще й "огаличанення" і "огаличанювання" на означення, очевидячки, процесу формування галичанства) **не є щось притаманне тільки Галичині**, чи пак галичанам. Ні, це взагалі "зрівняна сіра пересіч" людського суспільства. Є воно і в Східній Україні, бо ж там має місце ще "під кінець 1920 років розпочатий процес "огаличанення" Східньої України.

Ми вже сказали, що в цім випадку недосвідчений у вивертах читач готовий подумати, що то якісь галичани потрапили огаличанювати масу підсовєтських українців. Тим паче, що автор справжнього винуватця називає лише один раз і то якось глухо, безіменно. Наведемо це місце в контексті, бо там поруч подано і дефініцію галичанства. (Як читач бачить — неповну, отже тим самим хибну).

"Ми розуміли галичанство, як вислід століттями продовжуваного тиску духового і соціяльно-політичного, який витворив зрівняну, раціональну пересіч, систематично здавлюючи все, що виростало понад неї. **Від кінця 20 років комуністичний режим діє в тому самому напрямі у Східній Україні".** (Підкреслення наше — А. Ю.).

Напевно всі погодяться, що тут підмет не зовсім точно названо: "комуністичний режим" — це була і є вуаль. Точно і виразно було б сказати: **большевицька Москва** (або: комуністична Москва).

Вернімося ще до понять "галичанство", "огаличанення" і "огаличанювання", що їх подибуємо наприкінці книжки. Ми навели вже авторове визначення галичанства, але не вказали хиби (хоч згадали про неї). Хиба та, що не зазначено, де був тиск отой і де та зрівняна пересіч, як наслідок тиску. Кожне суспільно-національне явище має свою специфіку; зрівняних пересічей було і є в світі чимало, а галичанство — одно. Це поняття індивідуальне, а автор хоче його зробити рядовим, загальним. Звідси й зриви, непов'язаності при кінці книги.

Незаконно роздувши галичанство, автор так само "універсально" трактує й застосовує "огаличанення" і "огаличанювання". В його розумінні це — насильний процес духового збіднення, нівеляція суспільства з рівнянням донизу, на "сіру пересіч", при цьому збіднення і нівеляція взагалі, незалежно від того, хто, де, коли і серед якого суспільства це впроваджує. Автор, напр., твердить, що на західно-українських землях українську людність "огаличанювали" австрійський уряд і поляки, а на східньо-українських землях — "комуністичний режим" (розумій — большевицька Москва — А. Ю.).

Яка рація в такому "гуморозтяганні" поняття галичанства, у вихопленні його з конкретних історичних умовин певної доби і піднесенні до ступіня універсальности? З нашого погляду — ніяка. Це бо нагадує спробу "переключити" горобця на орла — на тій лише підставі, що і той, і другий мають крила і можуть літати. Від таких "переводів" у вищий розряд питоменна специфіка поняття і ввесь його аромат випотворюються, зникають.

І в наслідку такого незаконного розтягування поняття галичанства — в останньому розділі книжки покутує ряд хибних помічень і тверджень. Напр., автор ставить під один дах галичанства і зрівняльщину ОУН, яка все віддавала в жертву постулятові національної держави, і зрівняльщину московсько-большевицьку, що була скерована в першу чергу на те, щоб каструвати людність з національно-духових первнів, убити навіть тінь згадки про свою національну державу!

Говорячи про галичанство як сіру пересіч, духову безкрилість, автор у декількох місцях протиставить йому повнокровне буяння духових сил і східніх українців. Думаємо, що автор не мав на думці спеціяльно компліментувати східнім українцям, а що це його щире переконання. Проте воно відзеркалює навіть не вчорашній день, а ще позавчорашній — дореволюційну добу.

Після великих кровопусків, заподіяних московським режимом Україні 1929-30 рр. (СВУ і "ліквідація куркульства"), 1933 року (голод), 1937-38 рр. ("єжовщина") не може бути й мови про буяння духових (фізичних чи біологічних також) сил українства. Проте, не може бути й мови про їх цілковите винищення — і в цім ми з автором цілком погоджуємось. Життєва снага нашого народу велика і не дасть себе знищити навіть безоглядній большевицькій Москві.

Має також рацію М. Шлемкевич, стверджуючи позитивне загалом значення об'єднання українських земель, нехай навіть і під московсько-большевицькою формою. Але аргументація автора при цьому слаба, непереконлива. Бо ж то сама по собі ніяка потіха, що "ми ніколи у новіших часах не були такі зближені і такі зрівняні **в пересічі**, як сьогодні... (Підкр. наше — А. Ю.). Так само не може нас тішити й те, що в наслідок злуки західніх і східніх земель вся українська люд-

ність "переходила і переходить тяжку школу інтелектуального і політичного примусу". Цього зрівняння і цього примусу ми б раді були уникнути і не знати.

Позитивна ж сторона останнього з'єднання українських територій — в очевидному збільшенні нашої біологічної сили, а відтак і духового спротиву ворогові. Всі ми пам'ятаємо казку з дитячих літ про те, як батько навчав синів жити в згоді, даючи їм ламати то цілий віник, то віник пошматований, розділений на частини.

Про другий позитив — уодностайнення ментальности й психіки автор говорить тільки, як про результат тиску окупаційної влади та ще послуговується недоречним тут терміном "огаличанення". Від цього справжнє позитивне зерно губиться, читачеві його не видно. Тим часом вага його велика, але воно, зерно це — не в лінії московських задумів і цілей, однак большевицька Москва мусить маневрувати і толерувати (очевидно, до якогось часу) процеси, глибоко їй суперечні і ворожі. Таким є процес кристалізації **українства:** без галичанства і без східняцтва.

А. Юриняк

Степан Шах: **Львів — місто моєї молодости.** Часть III. "Цісарсько-королівська Академічна Гімназія". Видавництво "Християнський Голос", Мюнхен 1956.

Немов доповненням праць про Львів, з нагоди 700-річчя основин міста, праця С. Шаха, якої появилось досі три частини, хоче заповнити прогалину, "яка постала через те, що досі про ювілей Львова забирали голос лише фахівці, як історики, археологи, мистці або професійні журналісти, а бракує нам голосу читача, як читач і колишний львов'янин автор хоче сказати дещо про Львів, хоча б у формі спогаду" — як зазначує у вступі до першої частини цього твору редакція "Християнського Голосу". Перша і друга частина цих спогадів, які появилися в першому томі, займається самим містом — положення Львова, повстання і розвиток міста, львівські будинки — і шкільництво Львова. Третя частина присвячена львівській українській Академічній Гімназії, в якій учився, а згодом учив автор споминів. Читаючи цю частину бачимо немов на фільмовій стрічці історію повстання цієї школи, її розвиток, із цілим калейдоскопом учителів, шкільної прислуги і сотнями учнів, які перейшли через пороги цієї святині науки, перейшли і залишили висліди своєї праці у праці для Батьківщини. Усі вони, головно ж учителі, дістали від автора споминів живі, цікаві й деколи дотепні характеристики. Треба подивляти пам'ять автора, який не маючи під рукою ніяких джерельних матеріялів, за виїмком власної пам'яти, а може і деяких дрібних записок, подає подробиці з часу своїх хлоп'ячих чи молодечих років, коли він вступив у пороги цієї школи, чи з трохи пізніших років, коли вже він сам учив у ній. Найкращим свідоцтвом доброї пам'яти автора може бути повний список товаришів автора з першої кляси "А" з 1903 року, в якому він подає не тільки імена й прізвища учнів, але і їхні місця народження та професію батьків.

У цих споминах находимо прізвища наших визначних педагогів, учених і громадських діячів, прізвища учнів, що в пізнішому віці відограли визначну ролю в усіх ділянках життя, як активні борці за українську державність зі зброєю в руках, то як працівники на культурному, суспільному або науковому відтинку.

Та все таки є у споминах деякі неточності, на які хочу звернути увагу, бо кожні спомини мають історичну вартість, тому й повинні відповідати правдивим фактам. Один із директорів академічної гімназії Ярослав Вербицький був жонатий, будучи ще гімназійним учителем у Золочеві (автор пише, що він оженився з полькою, будучи в західній Галичині — у Ряшеві — куди перенесло його австрійське міністерство задля його русофільських поглядів). Михайло Галущинський прийшов як директор до прив. української гімназії в Рогатині в 1909 році зі Золочева, не з академічної гімназії у Львові. Д-р С. Людкевич не є сином крилошанина перемиської капітули, а вчителя з Ярослава. По першій війні був іще кілька років учителем акад. гімназії (за Польщі) і щойно тоді перейшов на емеритуру. Народжений він у 1879 році, тому не міг дістати совєтської медалі з нагоди свого 80-річчя. Проф. П. Карманський був деякий час на еміґрації в Бразилії, не в Арґентині. Проф. Є. Форостина помер у Ню-Йорку в 1951 році. Видавництво Цукеркандля було в Золочеві, не в Бродах. У таборі полонених у Фрайштаті не могли набирати добровольців до дивізії гетьмана Скоропадського, бо і сіро- і синьо-жупанники формувалися ще за часів Центральної Ради.

Та головною хибою цих споминів є їх мова, яку повинно було виправити видавництво, бо деякі місця таки дуже разять, от хоч би: "часть" (зам. частина), жена, ущербок, язики (мова), держав виклади, підручник **до** математики, обняв математику, мав латину, писали стихи" і подібні мовні огріхи.

Думаю, що в наступних частинах цих цікавих споминів видавництво візьме це до уваги та подбає про мовну коректу.

О. Зал.

ВЛАСНІ ВИДАННЯ В-ВА М. ДЕНИСЮКА

ВЕРФЕЛЬ ФР. — Пісня про Бернадету (роман) — переклад з німецької мови Гр. Голіяна — — — — — — — 4,—
ВИННИЦЬКА І. — Музика (повість) — — — — — — — 1,50
ГАЛАН А. — Пахощі (новелі) — — — — — — — — 1,—
ГУЙРАЛЬДЕС Р. — Дон-Сеґундо Сомбра — переклад з еспанської мови Ол. Сацюка — — — — — — 2,—
ДРАГОМАНОВА О. — По той бік світу (повість) — — 1,—
КРИМСЬКИЙ В. — Етап (новелі) — — — — — — 0,80
ОНАЦЬКИЙ Є. — У вічному місті — записки українського журналіста — Рік 1930 — — — — — — — 4,—
ПАВЕЛКО І. — Україна-Русь і московізм (наукова студія) 0,80
ПАКЛЕН Р. — Загадка сфінкса (пекучі проблеми світової політики в нарисах) — — — — — — — — 1,—
ПАРФАНОВИЧ С. — У лісничівці (оповід. з життя звірят) 1,50
САМЧУК У. — Марія — хроніка одного життя — ІІІ наклад 2,—
САМЧУК У. — П'ять по дванадцятій — записки на бігу 1,80
САЦЮК О. — Злат-жолудь (новелі) — — — — — — 1,—
САЦЮК О. — Скрипка на камені (п'єса в 3 діях) — — 0,50
СКИТ У. — Сила і слабість комунізму (політична розвідка) 0,20
СМОЛІЙ І. — Манекени (новелі) — — — — — — 1,50
СТАХОВСЬКИЙ Л. — З Венесуельського щоденника — 0,70
ТИС Ю. — Не плач, Рахиле... (різдвяна містерія-драма в 3 діях) — — — — — — — — — — — 0,40
ТИС Ю. — Симфонія землі (новелі) — — — — — — 1,—
ФОРОСТІВСЬКИЙ Л. — Київ під ворожими окупаціями — 0,70
ЦУКАНОВА М. — Бузковий цвіт (новелі) — — — — 1,—
ЯРОСЛАВСЬКА Д. — В обіймах Мельпомени (роман) — 2,—

СПОРТ

СТАРШІ СПОРТОВЦІ ТА ЇХ ОСЯГИ

Пересічний вік, коли спортовці досягають своїх найкращих виконів, — це, мабуть, 22-26 років життя. Одначе, не бракує виїмків, коли вже 16-17-літні особи обох статей здобувають першенство в світі. В мадярському державному тімі копаного м'яча можуть засадничо грати люди до 30-го року життя.

Досить цікаві спостереження щодо участи старших спортовців у змаганнях на муравi чи в галі знаходимо в журналі "Ф. Т.". Цим спостереженням хочемо в цій статті присвятити дещо місця. Сталий тренінґ, правильно унормоване життя та висока технічна вартість можуть задержати спортовця на довгий час у добрій кондиції.

Англієць Фіцімос, боксер середньої ваги, на 41-ім році життя побив у боксі світового першуна Корберта. Бувший олімпійський і европейський першун боксу голляндець Ван-Кляверен уляг недавно по драматичній боротьбі за першенство Европи, тільки на точки, як 46-літній. Бувший світовий першун Шмелінґ та бувший першун Европи Ґ. Едер, маючи по 40 літ, були ще в стані звести гонорові змагання.

В легкій атлетиці: 40-літній фін Стенросс здобув золоту медалю в маратонському бігу в Парижі на "О. Ігр.". 44-літній москаль Осолін здобув 1950 року першенство в Совєтах своїм скоком із жердкою на висоту 4.30 м. Знаний американський змагун Ґ. Осборн, олімпієць у скоці на височінь і в десятизмагу, перейшов висоту 1.98 м., маючи 40 років, а 1.83 м. — на 53-тім році життя.

У гаківці знаходимо менше маркантних прикладів.

У копанім м'ячі, де переважна більшість грачів сходить із площі в роках 33-35 життя, можна занотувати ряд осіб, що завдяки безнастанним тренінґам, виробленій рутині, непересічному володінню м'ячем задержали і в пізньому віці старт і спрінт. Найяскравішим прикладом міг би тут бути англійський копун Стенлей Метюс, що, маючи 41 років, ще й далі має славу найкращого в світі правокрилового. Його 50-літній товариш Мередіт грав іще в міжнародніх змаганнях, а свою футбольну кар'єру почав уже на 16-тому році життя, в першенствах англійської ліґи. Знаний професіонал Р. Картер, бувший лучник Сундерляндy, грав іще в 41-шім році життя. Німецькі копуни міжнародньої слави Е. Куцора і Ф. Шепан залишили грища, маючи понад 40 років. У Полудневій Америці є багато 35-40-літніх копунів, що грають із великими успіхами.

Але загально прийнято, що по 30-тім році осяги спортовців є нижчі, через ослаблення мускулятури, головно ніг. Нинішні досліди показують одначе, що осяги більше залежать від правильної праці легенів.

У ЗДА вийшла книжка під заг. "Від сорок літ починається життя". Книжка тішиться великим попитом.

Іван Красник

Члени КЛК в Торонто перед змаганнями

Під час змагань КЛК Торонто. — Зліва до права: Л. Мазуренко, Л. Палій, М. Перфецька, Т. Могильницька, Х. Волицька, І. Яців.

ЛЕЩЕТАРСТВО В ТОРОНТІ

Торонтонському "Карпатському Лещетарському Клюбові" — "КЛК" щойно три роки. Членів-основоположників було в 1955-тім році всього-на-всього 15, в 1956-тім це число подвоїлося, а тепер клюб має 45 активних членів. Провід і заразом усі члени стараються якнайбільше спопуляризувати серед української молоді цей найкращий із зимових спортів.

Більшість членів — це спортовці, вже заавансовані в лещетарстві, а решта — "середняки" та початківці ентузіясти (в більшості ентузіястки).

Уже в 1956-тому році Клюб переводив міжклюбові змагання та брав участь у змаганнях українських лещетарів Канади і Америки у "Вайло Фейс Маунтен" (Америка).

Цього року Клюб КЛК став чле-

ном Канадійської Аматорської Лещетарської Асоціяції з правом участи в онтерійських змаганнях. Першун юнійорів С. Букоємський здобув шосте місце в онтерійських змаганнях юнійорів, а три змагуни візьмуть участь у полуднево- онтарійських змаганнях мужчин, що відбудуться в кінці лютого.

Завдяки заходам енергійного цьогорічного голови клюбу — С. Мазяра, в цьому році клюб розвинув жваву діяльність:
взяли участь у полуднево - онтазідбулися в кінці лютого.

Крім щонедільних виїздів у різні онтерійські лещатарські терени, члени відбули з початком сезону однотижневу прогульку до Мон Трембляк (Квебек) та плянують другу тижневу поїздку до гір Лореншен при кінці березня. Заплянованні були змагання лещатарів ЗДА і Канади, одначе не вдалося Проводові їх зреалізувати.

У висліді міжклюбових змагань перехідну чашу для мужчин здобув С. Мазяр, для жінок — Х. Волицька, перше місце між юнійорами — С. Букоємський.

У загальному, в торонтонському КЛК є багато запалу, бракує тільки і, на жаль, досить часто — снігу!

Т. М.

Коротко про все

ПІВНІЧНА АМЕРИКА

Б. Марров, що здобув 3 золоті медалі для ЗДА в Мелбурні, визнаний редакторами "Спорт Іл." за найкращого змагуна 1956-го року.

М. Кормик, що вдруге здобула (Гельсінки, Мелбурн) 2 золоті медалі для ЗДА в плаванні, визнана за найкращу змагунку 1956-го року.

М. Стюверт визнана спортовими редакторами за найкращу змагунку Канади на 1956-ий рік.

Джанс із Ню-Йорку здобув першенство в американському футболі на 1956-ий рік.

Н. О. Коннел, 16 літ, з Чікаґо, здобула перше місце в стол. ситківці, в Бруклайн, Мас.

Д. Сайм, легкоатлет, що побив два світові рекорди на кор. дистансах і не поїхав на Олімпійські Грища через зірвання м'язня, повернувся знову на біжню.

Нейш. Кал. Ат. Ас. внесли прохання до урядy з поданням нової програми щодо фізичних вправ молоді. Вони завважують, що 91% амер. шкіл не мають руханкових заль, та домагаються щоденної руханки для молоді. Рівночасно вимагають, щоб учителі мали чотирилітню, а не однолітню підготовку, як воно часто буває тепер.

Найшвидша пара світу Бобі Морров (ЗДА) і Бетті Катберт (Австралія)

Гелмс, творець спортової фундації тієї самої назви, помер у Лос Анджелес на 67-ім році життя.

Інститут Ґелуппа, досліджуючи причини поразки ЗДА в Мелбурні, поставив запит, де молодь більше фізично вправляється — в ЗДА чи в Совєтах? Відповідь була: 31% запитаних сказало, що в Совєтах, 44% — в ЗДА, 10% сказало, що там і тут однаково, 15% не відповіло.

Ляшло Таборі, мадяр, бігун на 1 милю (нижче 4-ох хвилин) матиме ряд зустрічей у містах: Ню-Йорк 9-го, 16-го і 23-го лютого, у Мілвокі 9-го березня, у Чікаґо 16-го березня, у Клівленді 22-го березня.

Т. Савчук, 27-літній гаківкар із Вінніпеґу, українського походження, що останньо грав у Бостонській дружині, сквітував і за це, мабуть, буде здискваліфікованим на дожиття.

Е. Нестеренко, український гаківкар із Торонта, грає тепер у Блек гокс у Чікаґо.

На лещетарських скоках у Чікаґо (20-го січня) при участі 80 змагунів та 14-ти тисячній публіці 1-ше місце зайняв А. Самуел-Стюен із Колорадо (143-159 стіп), 2-ге фінляндець Каркінен (151-156), бувший олімпієць Гаворінен був п'ятим.

ЗВІДУСІЛЬ

Якщо порахувати, яка кількість здобутих на олімпійських ігрищах медалів припадає на один мільйон населення того чи іншого краю, то виявляється, що в Мелбурні були такі висліди: Австралія дістала 30.9 точок, зайнявши перше місце; Фінляндія 24.6 т. — друге місце; Швеція 23.4 т. — третє місце; Мадярщина 22.5 т. — четверте місце. Згідно з таким точкуванням Совєти і ЗДА опинилися поза першою десяткою.

У світових першенствах у відбиванці в Парижі державні тіми зайняли такі місця: Чоловіки: Чехословаччина—1, Румунія—2, Совєти — 3, Польща — 4, Болгарія — 5, ЗДА

Жінки: Совєти — 1, Румунія — 2, Польща — 3, ЗДА — 9.

Легкоатлетичний матч відбудеться цього року між ЗДА і Совєтами в Москві.

Об. легкоатлетичний тім (Сх. і Зах. Німеччина) стріне совєтську репрезентацію в Німеччині у вересні цього року.

В. Куць визнаний через спортову світову пресу першим спортовцем світу. Друге місце зайняв Т. Зайдлер (Австрія), 3-тє — Б. Марров (ЗДА).

Кусоцінський (Куси), польський легкоатлет світової слави, був, як подає тижневик "Свят", розстріляний ґештапом у Варшаві 1940-го року.

К. Росвол, австралійський тенісист, підписав контракт за 65 тисяч дол. плюс бонус за гру в теніс у проф. групі Крамера.

Ленді, австралійський легкоатлет рекордист світу на 1 милю (3:58), по першествах в Австралії в березні, більше не буде стартувати в бігах.

Боксерський спорт заборонено в Ісляндії окремим законом.

Прокеш, чеський лещетар, виграв 15-ти кілометровий біг навпростець на міжнародніх змаганнях у Швайцарії.

Ґ. Вінклер, (гіпніка), 2. П. Ганс (плавання), 3. П. Банц (гімнастика), визнані найкращими спортовцями Німеччини на 1956 рік.

УКРАЇНСЬКИЙ СПОРТ

Українська спортова централя Америки і Канади (УСЦАК) переводитиме цього року змагання за першенство у відбиванці, столовій ситківці та копанім м'ячі. Поодинокі обласні першуни розіграють фіналові стрічі за першість УСЦАК-у.

Є великі труднощі в переведенні змагань копаного м'яча, бо такі клюби, як "Україна", "Тризуб" (Торонто), "УСК" (Ню-Йорк) та інші,

належать до ліг копаного м'яча, що знаходяться поза рямцями орґанізованого спорту (фіфи). УСЦАК із нагоди свого постання випустила пропам'ятну марку (знимку), що її можна набути в усіх членів СУЦАК-у.

Загальні збори СУАСТ-П, що відбулись 15-го грудня в Чікаґо, змінили правний стан організації. Нову організацію, що має назву Делеґатури УСЦАК-у — СУАСТ-П, очолив п. Р. Припхан.

Спорт. Т-во "Леви" відбули 16-го грудня м. р. загальні збори. Управа на чолі з д-ром Вірщуком та всі банкові одержали абсолюторію з признанням. Новий провід очолив М. Грицай. Т-во "Леви" щороку видає друковані звіти на Заг. Збори.

Новий провід "України" в Торонті очолив подруге п. В. Бойчук.

Коп. м'яч. До міжстейтових змагань за чашу Америки закваліфікувались "Черник" (Дітройт) і "Тигри" (Міннеаполіс). Чекають на фінальні змагання своїх стейтів УАСТ (Рочестер) та "Леви" (Чікаґо). У змаганнях у галі в Чікаґо "Леви" здобули по 4-тій рунді три точки у вищій клясі, а "Крила" 5 точок у нижчій клясі. Доріст "Тризубу" (Торонто) за здобуте друге місце був нагороджений шкуряними куртками, що їх роздали змагунам опікун М. Бардин та тренер О. Стецьків.

Кошівка. Кошівкарі "Тризубу" (Торонто) займають перше місце в кошівковій лізі Бетерст-Каледж.

Бовлінґ (Круглі). У Нюджерзькій лізі Українські Американські Ветерани ідуть перед Українською Січю. У Чікаґо "Леви" перед "Крилами".

Дружина відбиванки УСТ "Тризуб" Філядельфія. Зліва, перший ряд: Бадуляк, Савчин, Заяць, Лучин, Завадович, Васильченко. 2-ий ряд: Трицецький, Чума, Неприявний, Сірий.

ВІДБИВАНКОВІ ПЕРШЕНСТВА УСЦАК-у, ДЕЛЕҐАТУРИ СУАСТ-П.

Перед Президією СУАСТ-П, п. п. Р. Припханом і Д. Багрієм, дня 16 лютня в залях Ґумболт Парку в Чікаґо, стануло 28 змагунів до змагань із чотирьох товариств: "Черник" (Дітройт), "Крила", "Леви", "УСК", всі з Чікаґа. Бракувало на старті дві дружини "Леви" Клівленд (так, що знову не дійшло до стрічі наших жіночих дружин "Львів" — "Леви") і "Тигри" Міннеаполіс, які свій приїзд, відкликали.

Змагання, що відбулися системою кожний з кожним, стояли на рівені нижчому від минулого року. У дружин можна було завважити брак кондиції ("УСК" і "Леви").

По майже рівнорядних грах, дружини зайняли такі місця:

Т-ва	гор	відн. сет	відн. т.
"Леви"	3	6:1	6:0
"Крила"	3	4:4	4:2
"УСК"	3	4:5	2:4
"Черник"	3	2:6	0:6

"Леви", завдячують своє перше місце рутині і добрій тактичній грі. "Сума-Крила", які під технічним оглядом уступали УСК-ові, зайняли 2 місце, завдяки кращій кондиції.

Із змагунів треба вирізнити працьовитого І. Білинського і молодого "стинача" Пігута ("Леви"), Дяченка і Надзікевича ("Крила"), М. Дахнівського, Нагорного і Шинберу ("УСК") та Чипчара ("Черник"). Змаганням суддювали: п.п. мґр. Бурачинський, проф. Левицький, Р. Припхан, д-р Жидяк.

По змаганнях на стрічі при чайку, якy влаштував господар турніру Т-во "Сума-Крила" у власному домі, засіли до стола чотири дружини і 2 управи УСУАК-у та делеґатури СУАСТ-П.

У дружній атмосфері, обговорюючи турнір, забирали голос п. п. мґр. І. Красник, інж. Левицький, д-р Городиловський, Д. Багрій, а із змагунів, Білинський, Пелехівський, Ю. Куляс і з ґумором Шашло з Дітройту. Вкінці голова СУАСТ-П п. Р. Припхан, роздав трьом першим дружинам грамоти. "Леви", як першун делеґатури, мають право брати участь у фіналових зустрічах УСЦАК-у.

І. К.

Дружина відбиванки УСТ "Леви", чемпіон СУАСТ-Північ

Від ліва: Грицай, Сокологорський, Мартинюк, Терлецький, Пігут, Білинський, Обух.

ШАХИ

Редагує М. Турянський

Задача ч. 2.

Анонім — "Задачі і Етюди", 1928.

Чорні: Кр б5, В а6, В б7, Б а5, пішаки: а3, б4, ц5, д6, е7, ф6, г5, г4 (12).

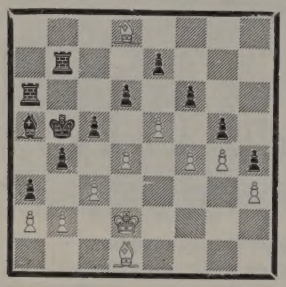

Білі: Кр д2, Б д1, Б д8, пішаки: а2, б2, ц3, д4, е5, ф4, г4, г3 (11).

Білі зачинають і роблять нічию.

Задача ч. 3.

К. Куббель, "150 Кінцівок", 1925.

Чорні: Кр д5, Б д8, Б г4, пішаки: ц3, ц6, е5 (6).

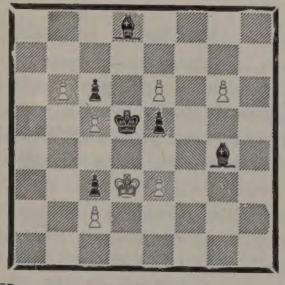

Білі: Кр д3, пішаки: б6, ц2, ц5, е3, е6, г6 (7).

Білі зачинають і виграють.

Повищі задачі входять до "Конкурсу" на розв'язування шахових задач, проголошеного в "ОВИДІ" ч. 1, за січень 1957. Реченець надсилання розв'язок кінчиться з днем 31 липня 1957.

ВІД ВИДАВНИЦТВА

Через друкарські труднощі ми не могли своєчасно видати другого числа "Овиду", тому це число видаємо в збільшеному об'ємі за лютий і березень 1957 р. За це припізнення вибачаємося перед нашими читачами. Наступне число "Овиду" за квітень появиться в половині місяця.

СОТІ РОКОВИНИ ФРАНКА В ЧІКАҐО

Після святкувань Сотих Роковин Івана Франка в Чікаґо. Зліва до права: мґр. А. Антонович — голова Українського Літературного Фонду, Б. Рубчак, Є. Маланюк, Анна Франко-Ключко, М. Гарасовська-Дачишин, Р. Турянська і Т. Курпіта.

Популярна в Чікаґо

УКРАЇНСЬКА РАДІОГОДИНА

Л. і Ст. Самбірських

WHFC 1450 — год. 6.30 веч.

середа, п'ятниця, субота

1365 North Hoyne Ave.
Chicago 22, Ill.

Phone: EV 4-5348

ПЕРЕДПЛАЧУЙТЕ! ПОШИРЮЙТЕ!

ГОМІН УКРАЇНИ

Суспільно-політичний тижневик
Видає Видавнича Спілка "Гомін України"
Торонто, Онт., Канада Нью-Йорк, Н. Й., ЗДА
Умови передплати:
На рік $5.00 (вартість канадійського доляра), півріччо $2.75, чвертьріччо -1.50.
"HOMIN UKRAINY"
140 Bathurst St.
Toronto, Ont. — Canada

ALPHA

Furniture Co.

735 QUEEN ST. WEST,

TORONTO, ONT.

Phone: EM. 3-9637

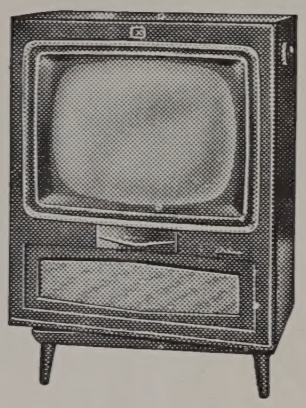

Model 21 C 210
The Harrisone
Deluxe

МАЄ НАЙБІЛЬШИЙ ВИБІР РАДІЄВИХ І ТЕЛЕВІЗІЙНИХ АПАРАТІВ

у ціні вже від

$ 169.00

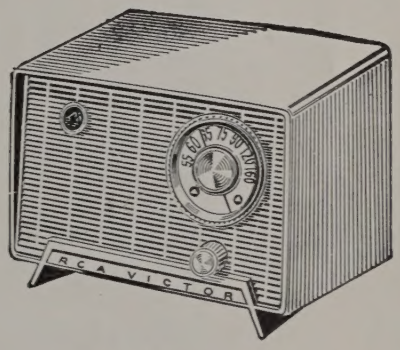

RCA VICTOR 'NIPPER VI'

- Радіоприймачі
- Телевізійні апарати
- Домашні меблі
- Холодільники
- Пральні машини
- Віджурювачі
- Електричні та ґазові кужні

ПОВНА ҐАРАНТІЯ! КОНКУРЕНЦІЙНІ ЦІНИ!

ВИДАВНИЦТВО МИКОЛИ ДЕНИСЮКА

видає

ЖУРНАЛ "Овид" — КНИЖКИ українських і чужих авторів — ПЛАСТИНКИ

"ОВИД"

появляється щомісячно вже восьмий рік від 1949 року і втішається популярністю серед читачів у всіх країнах побуту українців на чужині

Видавництво

має ще деяку кількість оправлених комплетів виданих дотепер сімох річників "Овиду" за час 1948 - 1955.

Ціна сімох річників $28.00.

Дотепер друкувало в "Овиді" 119 авторів свої праці з різних ділянок науки, літератури, мистецтва і громадсько-політичного життя. "Овид" появляється в журнальному оформленні, кожне число з трибарвною обкладинкою у виконанні українських мистців.

Річна передплата "Овиду" $6.00. — На бажання висилається показові примірники.

Видавнитцво видало дотепер 22 книжки каталогової вартости 30,40 долярів.
Хто замовляє комплет 22-ох книжок платить лише 25,— дол.,
і видавництво оплачує кошти пересилки.

Можна замовляти поодинокі книжки або всі разом.

Запрошуємо зголошуватися на постійних відборців видавництва. Наші постійні відборці одержують всі видання на догідніших умовах по зниженій ціні з пересилкою на їх адреси,

при чому поштову оплату оплачує **видавництво.**

Замовлення слати на адреси видавництва:

MYKOLA DENYSIUK PUBLISHING COMPANY

2228 W. Chicago Ave. Chicago 22, Ill., USA.

G. P. O. Box 1476 New York 1, N.Y., USA.

Toronto 3, Ont., Canada 6 Churchil Ave.

Buenos Aires, Argentina c. Santo Tome 4000